

Delavska enotnost

Glasiło Svobodnih sindikatoV Slovenije

Glavni urednik Franček Kavčič
Odgovorni urednik Marjan Horvat

Ljubljana, 8. februarja 1991
številka 6, letnik 50, cena 15 dinarjev

Če vprašate mene

Mislim, da mora biti nekaj posebnega v ljudeh, ki praznujejo svojo misel, razum in svojo v umetnost začrtano dušo.

Nevsakdanje je moralo biti zorenje ljudstva, da je namesto zemlji ali malikom svoj zahvalni dan posvetilo kulturi.

Malo je narodov, ki imajo svoj kulturni praznik. Kdo bi vedel, zakaj tako čutimo in kdo bi razumel vse niti minulega časa.

Toda, če vprašate mene in, če mi mama in tata in bratje, učitelji, duhovniki in poetje niso lagali, smo iz posameznikov postali ljudstvo zaradi svoje besede, govorjene, pisane in prepevane, zaradi knjižne police v vsaki hiši in kajži.

In smo iz ljudstva, če poenostavim, in če mi niso lagali, postajali narod zaradi pesmarice v vsakem žepu, igralske skupine v vsaki vasi, gledališča v vsakem mestu in likovnega razstavišča v vsaki tovarni. Pa še zato, ker kulture nismo zapirali v svetišča, ker je nismo oblačili le v smokinge in kitili z biseri.

Iz komaj zaznavnega ljudstva z balkanskega in podalpskega obrobja ne postajamo opažan narod zaradi svoje številčnosti in gospodarske moči ali zaradi svoje agresivnosti. Če vprašate mene, se izvijamo iz anonimnosti zaradi svoje kulturne in civilizacijske izrazitosti.

Kultura, če je, bog ne daj, ne razumemo le kot golo nastajanje, varovanje in posredovanje poklicnih umetniških izdelkov, je torej mati, ki nas je rodila. Pa brez patetike, prosim. Kako krčevito smo se je držali za krilo v otroških in kako silovito smo jo branili v mladeniških letih, dokler je nismo močje capudrovsko zavrgli. In to tik pred ciljem, ki ga lahko dosežemo le z njeno pomočjo in ljubeznijo.

Ne vem prav, kaj se dogaja. Bojim pa se, da se je sramujemo, matere, ker ni vselej v svili in počesana, ker ne najde vedno prave besede v uglašeni družbi, ker se včasih čudaška potika po točilnicah in tovarnah.

Toda nekaj se dogaja v deželi ali vsaj na njenem kulturnem ministrstvu. Nekaj, kar ne daje upanja, da bo v prihodnje dovolj razlogov za daritveni dan. Za tistega že, v okrašenem Cankarjevem domu, toda vse manj tudi za tistega v tisočeri drugih prostorih, načinih in tistega v ljudeh.

Znova in znova v teh dneh se tolažim s skladateljevo pikrostjo, češ, Slovenci bodo prepevali, plesali, igrali in slikali, pa če bo ali pa tudi ne kje kakšen uradnik, ki naj bi za to skrbel.

Že res, toda ta rojen birokrat ne bi smel tega preprečevati. Karkoli bo že dejal na slavnostni podelitvi Prešernovih nagrad, za sodbo bodo odločilna dejanja.

Doro Hvalica

Strah pri delavcih, upanje pri Slovencih

Delavcem v Sloveniji so od političnih ciljev, o katerih so govorili strankarski voditelji pred volitvami pred devetimi meseci, ostale le delovne roke in znanje, ki je premajhno za Evropo, s katero so jih slepile stranke, morale pa bi jih strahiti. Velika podjetja, s katerimi so delavci kot lastniki upravljali pred letom dni, so danes obubožana in so na razpolago vsakomur, ki ima vsaj malo denarja. Sprejeli smo zakone, ki omogočajo tudi množično odpuščanje delavcev ne le v privatnih podjetjih, temveč tudi v tistih, kjer so delavci še vedno lastniki.

Delavcem je ostala le želja, ki jo marksikje dušijo v sebi, po uporabi proti vsemu,

jela vsaj tri odločitve, s katerimi je oklicala samostojnost in suverenost, ter s tem izrazila namero za izstop iz zdajšnje Jugoslavije. Slovenija je sprejela kupček ustavnih določb in zakonov, s katerimi je podobno kot Srbija in Hrvaška objektivno podržala ustavno ureditev Jugoslavije, ki je za svet in Evropo še vedno ena država. Tudi zato v Jugoslaviji velja pravica močnejšega, ki ni sporna, dokler se uveljavlja na domačem dvorišču in če ne prizadene naroda, ki misli, da je Jugoslavija nagrada (plačilo) za njegove žrtve in zmago v prvi svetovni vojni.

Kljub temu, da se v Jugoslaviji te dni nadaljujejo pogovori med republikami,

ki ne kažejo možnosti za nov dogovor o tretji konfederalni oziroma asimetrični Jugoslaviji, pa se znova vidi, da država Jugoslavija obstaja ne samo zaradi Jožeta in drugih članov predsedstva, zaradi zvezne administracije, ki ji povečuje vedno manj nasmejani Ante Marković in zaradi Narodne banke Jugoslavije, ki seveda lahko onemogoči naše poskuse tiskanja in uporabe vrednostnih papirjev in slovenskega denarja.

Vse, kar slišimo in vidimo, kaže, da nimajo praktične veljave niti najnovejše izjave Jožeta Pučnika, ki je s poplebiscitnimi izjavami o mrtvi Jugoslaviji izgubil še kanček ugleda, ki ga je imel

V središču:

VELENJE IN MOZIRJE

Sindikati iz Velenja in Mozirja ustanavljajo območno organizacijo. Uredništvo Delavske enotnosti jih je obiskalo in jih v tej prilogi predstavljamo. Pogovarjali smo se tudi s predstavniki oblastnih organov in strokovnih služb in tako poskušali pokazati položaj delavstva in njegove perspektive.

Ta priloga je poskus uredništva, da glasiło Delavska enotnost približamo konkretnim potrebam članstva v posameznih okoljih. V uredništvu načrtujemo priloge za druga območja in sindikate dejavnosti. Trudili se bomo, da bodo takšne priloge izhajale redno in da bomo z njimi postavili neposredno zvezo med članstvom in njihovimi sindikalnimi organi. Delavska enotnost bo tako postajala glasiło vse sindikalne organizacije in njenih bolj ali manj samostojnih sindikatov dejavnosti ter območnih organizacij.

Berite na straneh 7 - 14

Iz vsebine:

Odgovor ministra za notranje zadeve
Udba ni snemala stran 2

Lobi razlaščenih lastnikov je uspel stran 2

Sindikalna lista 91 stran 2

Slovenski kulturni praznik

- Konstruktor opozarja stran 4
- Industrijsko oblikovanje lahko bolje prodaja naše izdelke stran 5
- Bogato leto likovnih prireditev stran 6

Popust za delavce pri nakupu delnic stran 15

Potrebujemo zakon o varstvu delavcev stran 16

Nova delovna zakonodaja

Navodila za delo sindikalnih zaupnikov stran 17

v javnosti kot voditelj Demosa. Zdaj trdi, da bomo v treh mesecih izstopili iz Jugoslavije. Državljeni Slovenije (ne) vedo, da samooklicani izstop ali odcepitve še ne pomeni, da bomo iz Jugoslavije res izstopili, večina je prepričana, da bo z odhodom Slovenije tudi konec Jugoslavije in da bo ostala le Srbija oziroma Srboslavija. Državljeni Slovenije lahko vsak dan občutijo, da razglas o odcepitvi od Jugoslavije lahko povzroči gibanje in silo, ki bo to poskušala onemogočiti, če ne drugače, z mednarodno blokado in z (ne)nasilnim onemogočanjem izločitve, ki bo podobno tistemu, kar so doživeli Litva, Latvija in Estonija.

Zaupanje Slovencev v politične in oblastne organe je glede politike, ki jo vodijo v Jugoslaviji, dovolj veliko, da je mogoče ukrepati za osamosvojitev tudi na račun odrekanja in žrtve.

Oblast je pred plebiscitom trdila, da ima scenarij za svojo državo Slovenijo. Če scenarija vseeno nima, je mogoče Pučnikovo napoved in sklepe nekaterih Demosovih strank pragmatično preskusiti, da bomo vsaj vedeli, pri čem smo in da bomo nekaj zgradili in nehali graditi gradove v oblakih, ki jih je odpihnili sibirski veter.

Delavci so že prestrašeni in njihov strah se veča iz dneva v dan. Državljeni Slovenije so še vedno optimisti, čeprav njihova oblast po plebiscitu še ni naredila skoraj ničesar. Scenariji, ki ne nastajajo v Sloveniji, lahko v nekaj dneh povzročijo pri državljanih isto kot se je zgodilo delavcem. Zdi se, da oblast špekulira prav s tem in čaka in čaka.

Franček Kavčič

Razgrnjen osnutek slovenskega zakona o privatizaciji podjetij

Lobi razlaščenih lastnikov je uspel

Če nam bo sreča mila, hočem reči, da če slovenska javnost nekaj bližnjih tednov ne bo zaposlena z novimi velikimi nacionalnimi temami ali s kakšnim novim dosežkom Zastava filma v sodelovanju z Zveznim sekretariatom za ljudsko obrambo, potem je realno pričakovati, da bo naša pozornost namenjena predvsem novemu osnutku slovenskega zakona o privatizaciji podjetij. Ta je namreč končno zagledal luč sveta, kar pomeni, da je ta trenutek predmet poslane in strokovne analize. In prav je tako, kajti kronično podkapitaliziranim gospodarstvom subjektom se mudi, kot se jim najbrž še nikoli ni. Če namreč hočemo obrniti skrajno negativne gospodarske tokove, ki jih označujejo stečaji in pa val kontinuiranega delavskega nezadovoljstva, potem naša podjetja ta trenutek potrebujejo predvsem dvoje: urejene makroekonomske razmere in pa svež kapital. Slednjega pa lahko pričakujejo predvsem skozi proces privatizacije.

Kaj ponuja novi osnutek? Takole, na prvi pogled bi lahko rekli, da, če ga primerjamo s prejšnjim (zavrženim) predlogom, ne ravno kaj revolucionarno novega. Novo v njem je predvsem poglavje, ki so ga snovali zakonodajalci, ki so ga imenovali z »varstvom pravic razlaščenih lastnikov in njihovih dedičev«. Lobi razlaščenih lastnikov in njihovih dedi-

čev je torej v skupščinskem pritisku uspel. Koliko? O tem je težko soditi že v tej fazi, pričakovati pa je, da razlaščeni lastniki tudi s tem ne bodo zadovoljni. Res je, da osnutek uvaja sistem rezervacij, kar pomeni, da se iz privatizacije izvzame sredstva oziroma delnice podjetja, na katere imajo zahtevek razlaščeni lastniki. Toda po drugi strani novo zakonsko gradivo opredeljuje izredno kratek rok (60 dni), v katerem morajo zainteresirani podati zahtevek za ustreznimi listinskimi potrdili. To pa je, glede na okoliščine, priznajmo, res kratek rok.

Dr. Mencinger in sodelavci, ki so sodelovali v pripravi tega osnutka, poudarjajo, da so upoštevali vse bistvene pripombe na predlog za izdajo zakona, kar pa ni vplivalo na njihovo konceptualno zasnovano, ki da je ostala ista. Njeno bistvo je decentralizirana privatizacija, kar pomeni, da bo le ta potekala brez predhodnega državnega odobrenja. Nosilci privatizacije bodo torej podjetja sama, kar je vsekakor pozitivno. Res pa je, da bodo vse privatizacije potekale nadzorovano. Nad njimi bodo bdele specializirane republiške ustanove (predvsem agencija in sklad), katerih poglavitna skrb bo, da bodo transakcije potekale skladno z zakonodajo.

Osnutek jasno razmejuje med čisto privatizacijo (pro-

dajo podjetja) in dokapitalizacijo, ne predvideva pa nikakršne brezplačne delitve delnic. Bistvena razlika med zgornjima pojmovoma je v tem, da gre denar, pridobljen na podlagi čiste privatizacije, v republiški sklad za razvoj, medtem ko pri dokapitalizaciji ostane v podjetju.

Tisto, kar utegne biti za bralstvo najbolj zanimivo, so vsekakor pogoji za nakup delnic. Zakonodajalec znižuje pogoje gotovinskega vplačila za začetek preoblikovanja pri avtonomnih metodah na 15 oziroma na 10 odstotkov. Dokončna odločitev o tem bo seveda padla v skupščini. Popusti za zaposlene se zvišujejo in sicer na 30 odstotkov z dodatkom enega odstotka za vsako leto delovne dobe, pri čemer je najvišji možni popust 50 odstotkov nominalne vrednosti delnice. Vendar je tudi tu opaziti omejitve: popust velja samo za nakup do 20.000 DEM nominalne vrednosti delnic. Zakaj ta omejitev, si lahko samo mislimo. Vsekakor pa je že na prvi pogled jasno, da gre v tem primeru bolj za politično (bojažen pred

finančno močjo vodilnega sloja prejšnjega sistema, op. avt.) kot ekonomsko kategorijo.

Velja omeniti še končne določbe, ki se nanašajo na interne privatizacije, ki so jih nekatera slovenska podjetja že speljala po (Markovičevem) zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o prometu in razpolaganju z družbenim kapitalom. Osnutek sloven-

skega zakona o privatizaciji je retroaktiven (podlaga je verjetno iskati v slovenskem ustavnem zakonu, op. avt.), kar pomeni, da bo treba vse dosedanje privatizacije uskladiti s slovenskim zakonom in sicer do 31. decembra 1993. Še zanimiv podatek za delavce, ki so že vplačali delnice: imajo namreč pravico do povračila vplačanih internih delnic, ki bodo indeksirane (se pravi:

vplačani znesek) s spremembo tečaja DEM. Še majhna pripomba: vse v redu in prav, če bo dinar oziroma morebitna nova slovenska valuta takrat konvertibilna, v nasprotnem primeru bodo tisti, ki bodo hoteli dvigniti vplačani znesek, oškodovani za šticungo. Lani, ko je marka veljala 7 din in smo jo lahko kupovali v bankah, tega namreč ni bilo...

Ivo Kuljaž

Odgovor ministra za notranje zadeve

»Udba« ni snemala

Seveda se mi zdi vredno odgovoriti na vaše pismo; zakaj bom odgovarjal sam, boste lahko razbrali v nadaljevanju. Javnost dela je eden izmed naših ciljev in pojasnjevanje policijskih postopkov do tiste točke, ko nista zares ogroženi policijska uspešnost in učinkovitost, sodi v ta koncept.

Odgovarjam tudi zato, ker opozarjate na neskladje med mojimi obljubami in dejanji. Sicer pa je pravi naslovnik vašega pisma načelnik Uprave za notranje zadeve, ki je predstojnik organa in odgovarja za varnostne razmere na območju organa.

V »Opomniku za izvrševanje nalog organov za notranje zadeve v primeru konfliktnih situacij v organizacijah združenega dela in krajevnih skupnostih povezanih s protestnimi pohodi in množičnimi kršitvami javnega reda in miru,« ki ga je RSNZ izdal leta 1988, da bi na terenu pomenil ukrepanje organov za notranje zadeve v konfliktnih

razmerah, je ena izmed zahtev tudi slikovno dokumentiranje dogajanja. Cilj takega dokumentiranja je po eni strani oblikovanje gradiva za analizo postopkov milice, po drugi strani pa oblikovanje gradiva za dokazovanje storjenih prekrškov.

Takšno javno snemanje javnih prireditev ni v nasprotju z veljavno zakonodajo. Kot ste iz naslova Opomnika razbrali, pri našem delu ne gre za snemanje kar tako, ampak za snemanje v primeru konfliktov, kršitev javnega reda in miru. Zborujoči delavci, sindikalisti ali kdorkoli drugi niso naš problem, zagotavljanje javnega reda in miru pa je. Takšno dejavnost, vključno s slikovnim snemanjem, plačujejo tudi davkoplačevalci v razvitem svetu.

Snemanje nima ničesar opraviti z »udbo« oziroma, varnostno informativno službo. Snema se za potrebe uniformirane milice, snemalci pa so za to usposobljeni delavci milice oziroma kriminalistične službe.

Ker sem s tem odgovorom ostal le na sistemski ravni, brez konkretnih odgovorov na soboško dogajanje, vas obveščam še o dveh ukrepih. Na UNZ Murska Sobota bodo analizirali svojo dejavnost ob protestnem shodu in pojasnili konkretni primer. Na Upravi milice RSNZ pa bodo vsa vprašanja snemanja vnovič detaljno proučili z vidika strokovnih standardov, ki veljajo v demokratičnih družbah in po potrebi dopolnili oziroma spremenili postopke.

Igor Bavčar

Delavski konzum

Cene, da ne moreš verjeti

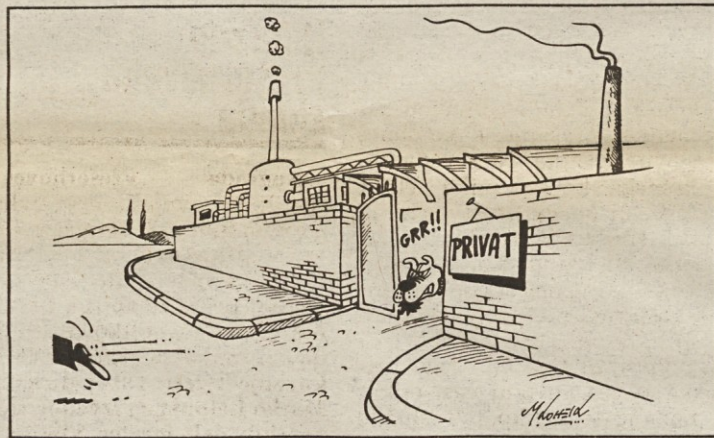
Svobodni sindikati in podjetje SEP v Celju so v ponedeljek odprli prvo konzumno trgovino. Urejena je v zgornjih prostorih nekdanje samopostrežne restavracije za delavsko Gaberje. Prodaja z najnižjo maržo.

Na 250 m² površine prodajajo živila, tekstil, tehnične izdelke in izdelke bele tehnike. Lado Kaluža, sekretar občinskega sveta svobodnih sindikatov je pri odprtju poudaril, da so s trgovino, ki ima zdaj v resnici najnižje cene v Celju, udeležili obljubo svobodnih sindikatov, da bodo ti po svoje

pomagali članstvu.

Marjan Jeranko, direktor sindikalnega podjetja SEP Konzum Sindi pa je povedal, da bodo v tej trgovini lahko svobodni sindikati s posebnimi popusti in ugodnimi kreditnimi pogoji naročali večje količine blaga za svoje članstvo. V prihodnjih dneh bodo uredili še poseben popust za člane Svobodnih sindikatov. Trgovina posluje od 9. do 18. ure in ob sobotah do 12. ure. Glede na potrebe razmišljajo, da bi bila trgovina odprta tudi ob nedeljah dopoldne.

Janez Sever

Pogajanja z Mednarodnim denarnim skladom v Beogradu še trajajo

Napetost se povečuje

V Beogradu se te dni nadaljujejo pogajanja med jugoslovansko vlado in Mednarodnim denarnim skladom (IMF) o sklenitvi novega stand by aranžmaja za 1,1 milijarde dolarjev, ki naj bi ga postopoma prejemali v letošnjem letu. Če bo do sporazuma prišlo, bi pod določenimi pogoji dobili v tujini še okoli 3 milijarde dolarjev posojil od drugih kreditodajalcev. Tako bi financirali primanjkljaj tekoče plačilne bilance in nadaljevali gospodarsko reformo.

Brez izdatke finančne pomoči bi se seveda naše gospodarstvo znašlo v izjemno nevarnem položaju, zato je po svoje presenetljivo, da se najdogovornejši jugoslovanski politiki vedejo, kot da misije IMF ni v Beogradu oziroma kot da je omenjeno posojilo naši državi bolj ali manj že odobreno. V resnici pa še zdaleč ni tako, saj zaostrene politične razmere pravzaprav preprečujejo sanacijo gospodarskih in že tako previsoko inflacijo posredno še povečujejo. Predstavniki IMF seveda pozorno spremljajo gospodarske tokove in Markovičevi ekipi nazorno kažejo, da bomo dobili željeni kredit le pod določenimi pogoji. Če jih ne bomo izpolnjevali, bo IMF tudi ta stand by aranžma zamrznil,

kot je to storil lani, ko smo od dogovorjene tekoče ekonomske in stabilizacijske politike bistveno odstopili.

Čeprav potekajo pogajanja za zaprtimi vrati, kar je iz več razlogov razumljivo, vseeno lahko sklepamo, o čem se obe strani pogajata. Jabolko spora je skoraj zagotovo ocena, koliko smo lani (ne)uspešno uresničevali osnovne cilje gospodarske reforme. Zvezna vlada bo verjetno vztrajala pri »optimističnem« gledanju na prehojeno stabilizacijsko pot, češ da smo inflacijo v lanskem drugem trimesečju potisnili pod ničlo, realno povečevali izvoz, vpeljali notranjo konvertibilnost dinarja, povečali devizne rezerve, liberalizirali ekonomske odnose s tujino in začeli pospešeno spreminjati lastniško strukturo gospodarstva. Priznala bo, da so ji valetti monetarne, fiskalne politike in plač v drugem lanskem polletju sicer ušle iz rok, a obljubila, da bo letos drugače. Zelo težko pa bo ugovarjala nasprotnim argumentom IMF, da je bila lanska inflacija vendarle desetkrat višja od načrtovane, da se lanski izvoz realno ni povečal, da dinar sedaj ni več konvertibilen, da so se devizne rezerve nevarno zmanjšale, da sproščen uvoz ni dosegel načrtovanega na-

mena in da je družbena lastnina še vedno prevladujoča.

Morda smo prestrogi do zvezne vlade, toda nekatere številke ji resnično niso v čast (pustimo ob strani, koliko je za stabilizacijski polom kriva zvezna vlada in koliko republiške). Osebnih dohodkov so se namreč v lanskem desetih mesecih povečali v primerjavi z enakim obdobjem predlani za 595 odstotkov, javna poraba pa za 954 odstotkov, od tega splošna oziroma klasična državna poraba kar za 1146 odstotkov (skupna za 867 odstotkov)! Za javno porabo smo tako namenili okoli 38 milijard dolarjev, tekoče izgube gospodarstva pa so vse večje. Zato je logično, da IMF od zvezne vlade zahteva zmanjšanje vseh oblik porabe, predvsem splošne, pa tudi osebnih dohodkov. Natiskajte manj denarja in hkrati znižajte davke pa je tista formula, ki nam jo IMF spet priporoča, a tokrat v bistveno drugačnem pomenu besede kot pred leti. Njegovi izvedenci namreč poudarjajo, da moramo hkrati z omejevanjem porabe pospešiti proces strukturnega prilagajanja gospodarstva in bank tržnim pogojem »upravljanja« s kapitalom, o katerih imajo naši politiki polna usta. Ker

pa volilci dosedaj niso mogli sankcionirati neizpolnjevanje njihovih obljub o skorajšnji lepši prihodnosti, se gospodarska kriza še naprej poglablja in ji ni videti dna.

Zaradi pregretih političnih strasti in nepremostljivih medrepubliških nasprotij je seveda zelo malo možnosti, da bi v Jugoslaviji tokrat vendarle dosegli politični konsenz o nadaljevanju načrtane gospodarske reforme. Mogoče bo sporazum stand by vseeno sklenjen in da bo Ante Marković spet triumfalno razglasil, da je dobil v tujini podporo. Vse to pa tako njemu kot vsem skupaj ne bo kaj prida pomagalo, če ne bomo dosledno izpolnili pogojev IMF, zategnili pas in začeli na novo. Naša napoved torej je, da bomo kredit »načelno« dobili, zaradi neizpolnjevanja »trdih« pogojev bo njegovo črpanje spet zamrznjeno, nato pa se bo IMF pogajal le še s posameznimi suverenimi republikami. Seveda tudi prihodnja pogajanja ne bodo nič manj prijetna kot dosedanja. To velja tudi za Slovenijo, ki je lani ustvarila okoli 600 milijonov dolarjev primanjkljaja v tekočem delu plačilne bilance!

Emil Lah

Nespremenjen zajamčeni osebni dohodek

Mnogi so ob informaciji o povečanju zajamčenega osebnega dohodka z veljavnostjo od 1. januarja 1991 pričakovali debelejšje plačilne kuverte. Dejansko pa je čisti zajamčeni osebni dohodek ostal nespremenjen in znaša 2.830,00 dinarjev. Novi znesek v višini 4.378,00 dinarjev je izračunan v skladu z novimi predpisi s področja davkov. V znesku 4.378,00 je vključen prispevek za socialno varnost (SPIZ – 14,44%, zdravstvo republike 6,6%, zdravstvo občine 0,66% in zaposlovanje 1,70%) ter davek od osebnih prejemkov – dohodnina v višini 12%. Prispevki za socialno varnost in dohodnino znašajo 1.848,00 dinarjev. Tako izračunamo nespremenjen zajamčeni osebni dohodek v višini 2.830,00 dinarjev.

Brane Mišič

Sindikalna lista '91

Sindikalna lista je priporočilo

Februar 1991

1. Dnevnice

- cela dnevnic (nad 12 ur do vključno 24 ur odsotnosti) 420,00 din
- polovična dnevnic (nad 8 ur in do 12 ur odsotnosti) 216,00 din
- znižana dnevnic (od 6 do 8 ur, če se potovanje začne 2 uri pred začetkom delovnega časa in konča 2 uri po njem) 156,00 din

2. Kilometrina

3,60

3. Ločeno življenje

4.436,00

- 4. **Prenočišče** se izplačuje po predloženem računu, skladno z navodilom na potnem nalogu. Če na nalogu ni drugače določeno in delavec ne predloži računa, ima delavec pravico do povračila prenočnine v višini 152,00 din

5. Regres za prehrano

- po splošni kolektivni pogodbi mesečno na delavca 902,00 din

Opomba: Zaradi časovne razlike pri pridobivanju podatkov bomo objavljali sindikalno listo v dveh delih. Drugi del sindikalne liste, ki temelji na povprečnih plačah, bomo objavljali proti koncu meseca.

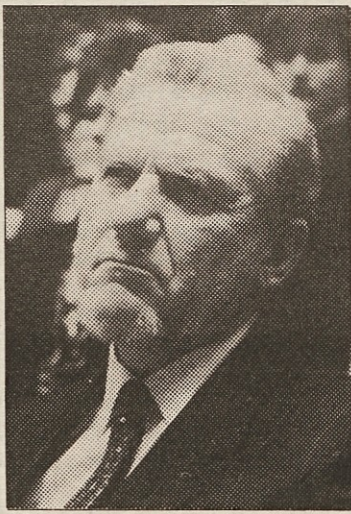
Strokovna služba:
Brane Mišič

Podelili Prešernove nagrade

Skladatelj

Jakob Jež

za življenjsko delo

Izvirna zvočna domišljija, individualno profiliran način izražanja in sporočilna moč postavljajo obsežen skladateljev opus Jakoba Ježa v vrh sodobne slovenske glasbe. Predvsem v vokalnem stavku za zasedbe a cappella ali zbor v povezavi z instrumentalnimi skupinami oziroma orkestrom je dosegel skladatelj enega od vrhuncev v dosedanjem razvoju naše vokalne umetnosti. V kantatah »Do fraig amors«, »Brižinski spomeniki« in »Pogled zvezd« je s samosvojim raziskovanjem zvoka že v šestdesetih in sedemdesetih letih odkril vrsto novih ustvarjalnih iztočnic, ki rastejo iz temeljne slovenske nacionalne dediščine. Drugače razgibano, a nič manj živo ekspresijo je razvijal Jež v ciklih za glas ali dva glasova z različnimi skupinami instrumentov, n.p.r. v »Jacobi Galli disticha«, »Odsevih Hajamovih stihov«, »Spominu« in »Pogledu narave«. Vsebinska jedrost

ter invencija v odnosu med tonom in besedo sta hkrati osrednja značilnost njegovega številčno najmočnejšega zborovskega opusa, ki dokazuje sodobno estetsko podstat in vsebinsko enovitost različnega.

Jakob Jež je v svoji glasbi raziskovalec novega in prenovitel tradicije; zna biti skrajšen pa tudi poljuden, razmišljujoč in veder. Te njegove vrline je potrdila tujina z izvedbami na Svetovnih glasbenih dnevih v Atenah, Kölnu in drugod. Izrazita skupna poteza njegovega zborovskega opusa je kritična, pogosto šaljiva ali ironično priostrena moralna drža ustvarjalca, ki zajema iz globoke umetniške ozavešenosti.

Pisatelj

Marjan Rožanc

za življenjsko delo

Marjan Rožanc nam je podaril enega najpomembnejših literarnih in esejističnih opusov na Slovenskem v zadnjih dvajsetih letih. Do svoje prezgodnje smrti v lanskem jeseni je ohranjal nesporno moralno hrbtenico in umetniško živost, ki je lahko tudi v svinčenih časih represivnega političnega okolja zasnovala pozabljeno etimologijo ljubezni, ne pa političnega sovraštva in boja. Prav v tem je Marjan Rožanc eden največjih slovenskih etičnih in literarnih mislecev in umetnikov, kar jih premoremo.

Področje njegovega pisanja obsega prozo, ki se je začela z novelami, nadaljevala je z romani. Hkrati s prozo je pisal tudi eseje, drame in filmske scenarije za vrsto slovenskih filmov.

Izredno pomembno je tudi njegovo revijalno sodelovanje na tistiš nevalgalnih točkah slovenske kulture od Perspektiv do Nove

revije, ki so Slovenijo spet odprle Evropi in demokraciji.

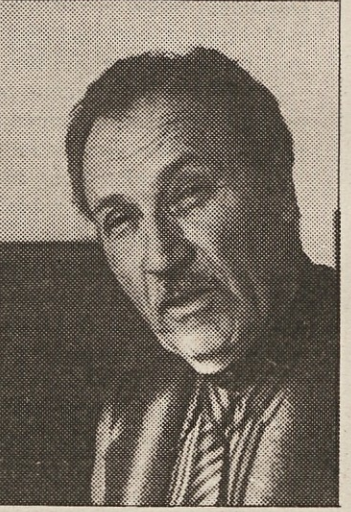
Prav v svojih zadnjih dveh letih je Marjan Rožanc z izjemno energijo spisal vrsto knjig, ki so njegovo etično misel še poglobile, kakor da bi vedel, da nam mora zapustiti še mnogo, preden gre. Bil je in ostal bo eden stebrov slovenske umetnosti in mišljenja.

Zadnji dve leti je bil predlagan za Prešernovo nagrado. Smrt ga je prehitela, da bi jo dobil še za živvega. Naj se zato zdaj poklonimo njegovemu spominu.

Slikar

Zoran Mušič

za življenjsko delo

Zoran Mušič je eno velikih svetovnih imen modernega slikarstva. Prehodil je dolgo in obsežno ustvarjalno pot od prvih dalmatinskih motivov pred več kot tridesetimi leti, beneških, sienskih in cortinskih ciklusov, do temnega žarenja Bizantinskih suit v koncu šestdesetih let. Figuralni motivi, med njimi izstopa še prav posebej tragični spomin na Dachau z naslovom Nismo poslednji ter novejšimi avtoportreti in portreti Ide, so dela izjemne duhovne in likovne občutljivosti, poglobljenosti, so vrhunske slikarske meditacije o minljivosti človekovega bivanja v sodobnem svetu. V zadnjem desetletju, ko spet prevladujejo beneški motivi, je dosegel prav na podlagi in izvorih lastne ustvarjalne izkušnje vrhunske sintezo, ki ji v evropskem slikarstvu komaj še najdemo primerjave, tako je osebna in plemenita.

Subjektivna, vendar stroga li-

kovna logika zahodne kulture se v njegovih delih spaja z zadržano izraznostjo slovenskih izvorov in temnim, čutnim nagovorom Vzhoda, kot ga je spoznaval tudi v beneški likovni dediščini. Elemente lirčne krajinske abstrakcije, ki se navezujejo na pariško šolo, katere ugleden član je, je v poznem opusu presnovil v povsem osebni, tehtni, lakonično popolni likovni govorici. Njegova umetnost je eden najvišjih humanističnih dosežkov sodobnega časa.

Iz slavnostnega govora dr. Andreja Capudra na podelitvi Prešernovih nagrad

Ostrašen, ne ustrah'vani

Živimo v vojnem času. Čeprav je čas klasičnih svetovnih vojn že nekaj časa za nami, orožje na planetu še vedno govori. Maje se Jugoslavija, vre na Baltiku, gori in bobni od Perzijskega zaliva, tega večnega stičišča ljudstev in religij. Orožje je spregovorilo, kot bi se hotelo maščevati za nepričakovani molk od pol drugega leta nazaj, leta 1989, ko se je, natanko 200 let po francoski revoluciji, v vzhodni Evropi zrušil sistem totalitarnega obvladovanja ljudi in duš.

Kadar govori orožje, tedaj poezija molči. Ta prastari izrek se v vseh dobah potrjuje in verjetno ga tudi naša ne bo ovrgla. Nasprotno, zadnji dogodki okoli nas in v nas, tako polni nestrpnosti, sumničenja in sovraštva – skratka duha vojne – nam zastavljajo temeljno vprašanje: kako danes slaviti pesnika? Ne seveda kakršnega koli pesnika, člana tega ali onega društva, te ali one stranke, kulturniške skupine ali klana. Vprašanje je, kako naj danes slavimo Franceta Prešerna, pevca bratstva in ljubezni.

Vprašanje je bilo tiho prisotno ves povojni čas, odkar nam je to veliko ime služilo kot našitek državnih nagrad, s katerimi je neka »družba«, da uporabim to olajševalno besedo, poplačevala svoje kulturniške podložnike, s tem da je često v en koš metala talent in okretnost, pokončno in servilno držo, zasluge za narod in za svet umetnosti. Morda jo v tej obliki podeljujemo zadnjič, s tihim upanjem, da bo dostojno vsaj slovo.

Če bo slovo, bo težko. Kajti obvladovanje ljudi in duš, kar s preprostejšim izrazom imenujemo oblast, je morda najstarejša in najtrdovratnejša drža bitja, ki si je nadelo ponosno ime »homo sapiens«, človek, ki ve. Ko pogledamo v zgodovino, kaj vse so si oblastniki dovolili kot fasado, ne svoje sle po znanju, temveč po obvladovanju drugega in drugačnega, potem se kajpak ni čuditi, če je v ta uporabni arzenal redka kratkotrajna slovenske oblastniške tradicije prišel tudi France Prešeren, ta veliki samotnik.

Prešerna so si lastili partizani in domobranci, bil je hkrati doma na Cekaju in v zadnji slovenski fari, postal je okras sleherne knjižnice, toliko manj bran kolikor bolj slovesno postavljen. Celotnega Zdravljica, ta vzvišena himna človečanskega etosa, je za večino Slovencev bolj pevška vaja kot pa poziv k očiščenju in spravi. Še ne izzvenijo zadnji akordi, ko se že gledamo, kje in kdaj si bomo skočili v lase.

Tragika genija je dvojna: nerazumljen v času, slabo razumljen in potemtakem zlorabljen v posmrtnosti. Nasilje

nad njim se nadaljuje. Njega, ki je že odšel »tje, kamor moč preganjavcev ne seže«, se sila ne dotakne več; zato pa vije nas, njegove potomce, če si še kdo seveda upa resno vzeti v roke njegove Poezije in morda celo zaživeti ta bridki boj za svojo lastno podobo, iti na nožvo ostrino med upanjem in obupom, upati si biti človek v odgovornem, celostnem in tragičnem zapopadku te besede.

Na teh vrhovih udari vate piš nasilja. Ki postane pravcati vihar, kadar skuša človek ohraniti svojo pokončnost. In ki grozi obračunati s slehernim, ki si je iz časov nizko usmerjene šole vendarle za-

Nagrade Prešernovega sklada

Nagrade Prešernovega sklada so prejeli: prevajalec Drago Bajt za dvajsetletno prevajalsko delo iz moderne ruske književnosti; pesnik Andrej Brvar za zbirko Pesnitve in pesmi; oblikovalec Radovan Jenko za grafično oblikovanje v letu 1990; dirigent Marko Letonja za izvedbo slovenskih del; igralec Vladimir Jurec za vloge Slehernika v Hofmansthalovi pasijonski igri, Jakoba Rude v istoimenski Cankarjevi drami in Zupnika v Cankarjevih Hlapcih; režiser Tomaž Pandur za režijo Goethejevega Fausta; kipar Matjaž Počivavšek za dela, razstavljena v galeriji Equirna; kipar Marko Pogačnik za delo, predstavljeno na razstavi v Moderni galeriji; oblikovalka zvoka Metka Rojc za prispevek v delih Mrtvec pride po ljubco, In principio erant percussiones in Hamlet expres; arhitekt Aleš Vodopivec za realizacijo depandanse hotela Jazero v Bohinju.

pomnil kak pesnikov verz; denimo tistega, da »človek toliko velja, kar plača«; ali onega, da vidiš »čislati med nami, kar um slepi z gljufijami, ležami (lažmi)«. Naša doba, ki je uspela pri tolikih mladih otopiti, če že ne kar umoriti moralni živec, si je iz teh verzov grenkega razočaranja izmaličkvala pozitivne vzore. Naš ideal dejansko postaja denar in borba zanj herojsko dejanje.

Zato pa je danes nasilje na pohodu. Niti ni treba, da spregovori orožje, ki je kljub vsemu znak poguma in odločnosti. Med nami govori tiho orožje, tisto, ki se mu nihče ne upa dati imena, ker bi se s tem pri prič osamil in si nakopal nad glavo srd sodobnikov. To je orožje laži, prevare, zvijače, spletke, intrige ali pa čisto navadne dezinformacije... skratka vseh teh »scenarijev«, ki jim postaja naš čas nečeden

in sramoten oder. Avtorji so večinoma skriti, režiserje pa vidimo med sredstvi javnega obveščanja, katerih občinstvo in plačniki smo mi vsi. V naš vsakdanji davek sodi tudi prispevek za vzdrževanje nasilja.

Glejte, Dante je vedel, zakaj je v svoj Pekel na najnižje mesto, še pod grehe živalskega nasilja, kot so umor in podobno, postavil vse oblike moralnega nasilja oziroma zvijače. Tudi Prešeren je to vedel, saj je edini srd, ki ga je bil zmožen ta veliki nesrečnik, letel nad dvoličneže in sleparje: nad krivce vseh teh »napak, ki srcu rane vsekajo krvave«; »nad svet, ki se je zagovoril zaničevati čisto vest in dobro dejanje«. In ko je spredel, da je v tem boju ostal sam, brez upa zmage, si je zaželel edino še to, da bi čimprej odšel iz te ječe, ki se ji pravi življenje. Če ne drugače kot Črtomir, poklican k višjemu spoznanju, z bolj čistim likom Bogomile v srcu.

To spoznanje, ki je že samo na sebi zmaga nad nasiljem, se nam razodeva skozi podobe velikih mož in žena preteklosti. Naj tu omenim samo njega, ki je bil ljub pokojnemu Marjanu Rožancu, katerega delo danes slavimo. »Zmagali boste, ker premorete več grobe sile kot vam jo je treba. Ne boste pa prepričali, kajti zato, da prepričate, je potrebno ravno tisto, kar vam manjka: moralni prav...« – tako je odgovoril Miguel de Unamuno zavojevskemu generalu, prototipu nasilja nad posameznikom in njegovo vestjo. Torej ne premagati ali potolči, temveč prepričati. Vincere, convincere; tako v vseh romanskih jezikih.

Prešernov Črtomir je zmagal kot poraženec. Te lekcije še danes ne razumemo. Morda jo je s težavo sprejel tudi Ribičev France, njegov duhovni oče. A to mu je v čast. Ne gre za to, da se sprijazniš s porazom, pač pa da ga prekuješ v zmago višjih dimenzij. Vsi veliki duhovi so šli skozi ta vrata, ki so tista, o katerih pravi Evangelij: Prišel bo močnejši od tebe in te bo odpeljal po poti, kamor greš nerad... Po tej poti so šli celi narodi, eni v smrt, drugi v poveljevanje. Naloga pesnikov je, da nas pripravijo za to pot. Da nam dajo zgled in vlijejo zaupanje. Da nas usposobijo za prepričanje, da bo naša zgodba, posameznikov in celote, zgodba s srečnim koncem. Komedijska, da se povrnem na Dantejev izraz.

V tem smislu nismo brez orožja, ko se branimo pred nasiljem. Vsa ta nebrzdana energija, ki ostaja še na stopnji razpršene individualnosti, vsa ta sebičnost narodov in posameznikov, more in mora dozoreti pod soncem spoznanja, prepričanja in spreobrnjenja. Vesolje se preobraža na način osebe, se pooseblja: tako je

v eni svojih ključnih misli zapisal Teilhard de Chardin. Slovenci imamo take vzorce oseb, po katere nam ni treba hoditi na tuje in beračiti pred Evropo. Imamo svoje knjige, svoje preroke. Pot k suverenosti nam bo lažja, če se bomo večkrat in ne samo enkrat v letu spomnili nanj, ki je do zadnjega iskal in – upajmo! – tudi našel življenje, »prosto zmote vsake«.

Življenje, prosto zmote. Morda ga ne bomo nikdar dosegli, a truditi se moramo zanj. V ljubezni do resnice, samo resnice in nič drugega kot resnice, tiči tista najgloblja zmet, moralni prav, ki dela posameznike in narode. Če bi bilo, denimo, v letih 1941–1945 več te ljubezni, potem Slovenci ne bi tako slepo drli v bratomorni boj in padali na napačnih frontah, ki se jih, kot vse kaže, še danes ne nameravamo odreči. Vsaj obletnice teh nesrečnih dogodkov naj bi bile danes »proste zmot«, ne pa da se ponavljajo stari nespornosti in potvorbe.

Zato pa je potreben osebni pogum. Kajti življenje, prosto zmote, kot ga je videl in nosil v sebi naš veliki pesnik, gre izključno skozi posameznika in šele tu skozi prehaja na narod. Ne moreš osvobodjati narodov ali razredov, kot so nas učili krivi preroki, če si v tem procesu vsakdo ne prižge zase luči resnice. In jo tudi vzdržuje, vsem viharjem navkljub. Iz naroda hlapcev, da uporabimo ta tolikanj zlorabljeni Cankarjev izrek, ne moremo postati narod junakov, če tega

Tudi naše uredništvo je pred časom prosilo republiškega ministra za kulturo, da bi za naš časopis posredoval nekaj svojih pogledov na položaj, vlogi in pomen ljubiteljske kulturne ustvarjalnosti v celotni kulturi pri nas. V njegovem tajništvu so nam povedali, da zaradi velikih obveznosti odgovora ne more pripravi.

junaštva vsakdo ne preizkusi na sebi, za ceno tveganja, ponižanja in celo smrti. Štirideset let prevlade totalitarne misli, ki je na Slovenskem zamašila toliko ust, skrivenčila toliko pokončnih drž, pognala v tujino toliko najboljših možganov in rok, se nam v tem trenutku zgodovine ne kaže kot najboljša popotnica za suvereno in svobodno Slovenijo, ki jo pripravljamo.

Rekli smo: upati si biti človek. Tu skozi gre pot do velikega izziva, upati si biti narod. V ta svet nasilja, notranjega in zunanjega, v ta ring močnih, močnejših, najmočnejših, v to ruleto sebičnosti, nacionalne, rasne in verske nestrpnosti nas kliče Prešeren, »junake, katerih rame se ukloniti noče...«

Pomenljive instalacije koprške projektne skupine

Konstruktor opozarja

Jeseni je bilo, ko sem se na Zvezi kulturnih organizacij v Kopru pogovarjal o njihovi ljubiteljski kulturni dejavnosti. Takrat so mi skupino Konstruktor omenili kot eno novih projektnih skupin, ki oznanja nove čase ljubiteljske dejavnosti. Tajnica ZKO je te skupine predstavila kot občasne, ljubitelji se v njih združujejo ob določeni zamisli. »Zanje delo ni muka,« je še dodala, »ne stokajo, koliko ur so zanj porabili in čemu vse so se morali zaradi tega odreči. To so zanje prijetna odrekanja, z veseljem kaj naredijo, z veseljem se razidejo in ob kaki novi zamisli se spet z veseljem znova vključijo.«

Odločili smo se, da se s skupino Konstruktor pobliže seznanimo. Dogovorjeni smo bili za ob sedmih zvečer v koprski Loži. »Saj se bomo našli, en »biondo«, pa dekle z dolgimi lasmi, jaz pa bom nosila zelen plašč,« je obljubila tovarišica na občinski zvezi. Ob uri sem prišel v Ložo, pogledal, kje bi bilo napovedano omizje. Ni jih bilo. Ura je tekla, skoraj sem že začel obupovati, ko je dekle z zelenim plaščem le prišlo. Avto je nekaj nagajal (tudi ob morju je mraz), »sicer pa pravijo, da ne bi hodili sem, bolj domače in pristno bo v naših prostorih.« In sva šla. Tja nekam na drugo stran koprškega gledališča, po ozki uličici, potem po stopnicah v bolj prazno stavbo. Ko sva stopila v nekakšno učilnico, je na vsakem drugem stolu nekdo sedel. Pozdravil sem in šele ko sem si oddahnil, sem videl, da na stolah sedijo lutke. Mrtveci, kadavri, sem izvedel pozneje.

Skozi učilnico sva prišla v manjšo sobo, kjer so trije nekaj čudnega delali. »Dejan ti bo vse povedal,« mi je dejala gostiteljica. On pa mi je pozneje rekel, naj ime kar prečrtam, saj pri njih imena niso pomembna. Prav, za prvo omembo mi bo že oprostil, še nisem vedel. Najprej sem si ogledal album z gradivom, ki prica o njihovi prvi predstavi (lažno povedano), oni pravijo, da gre za multimedialno predstavitev, instalacijo.

Homo Carnifex se je imenovala njihova prva instalacija. Opisoval mi jo je, hkrati pa sem gledal fotografije. Bistvo je nekakšna velika celica, komora, ki jo na obeh straneh obdajajo panoji. Stoji na odru, na sredini je vitrina. V njej je pištola walter (na posodo so jo dobili v pokrajinskem muzeju). Zunanjo stran panojev so poslikali otroci, na notranji pa so različne fotografije iznakaženih žrtev. Vse je obdano z bodečo žico, za razpoloženje skrbijo tudi reflektorji. Gledalec mora obhoditi instalacijo po določeni poti in spoznati sporočilo likovne stvaritve.

Sicer pa si oglejmo manifest Konstruktorja, ki so ga zapisali ob postavitvi projekta Homo Carnifex (človek – klavec). »V času splošne krize, ko

se v Jugoslaviji prebujala nasilje, smo ustvarili projekt Homo carnifex. Z njim smo želeli predstaviti dokument o izživljanju nad človekom, ob tem pa opozoriti na mračen »evergreen« človekove zgodovine. Projekt Homo carnifex je klic k razumu, ki naj bi gledalca odvrgnil od nasilja.

S tem projektom so se predstavili tudi v ljubljanski gale-

mešani tudi člani skupine Konstruktor. Nenadoma z oglušujočim piskom vsak na svojo piščalko, skupina izstopi iz množice. Sredi prostora se primejo za roke in sklenejo krog.

Trenutek prebliska in začnejo se noro vrteti. S centrifugalno silo si utirajo prostor za akcijo. Medtem se ambient počasi napolni z zvoki vesoljskega vlaka, paranoične muzike Virgin Pruns.

Naenkrat se luči ugasnejo, drug za drugim se prižigajo reflektorski topovi, ki slonijo štirim sodelavcem na rame-nih.

Skupina Konstruktor izkoristi black out in člani v hitri akciji oblečejo zaščitne obleke in rokavice. Odvijati začnejo

se luči, osvetli se stvarnost.«

Če smo s tem zapisom poskušali stvar malo razjasniti, pa je to gotovo še vedno premalo, saj je celotna instalacija, z morebitnimi dodatki vred, treba doživeti. In prav doživljanje stvaritve, poglobljanje v tisto, kar avtorji hočejo povedati, je, če smo stvar dobro doumeli, njeno bistvo.

Medtem ko sem se trudil doumeti bistvo sporočila vsega, kar v Konstruktorju počenjajo, so drugi sodelavci v manjši sobi pridno nekaj delali.

Naslednjo postavitev pripravljajo. Na oko kar čudno opravilo. Napihujejo balone, jih kot šunko prevežejo z žico, nato prevlečejo z lepilom, prekrijejo s toaletnim papirjem in

riji Eguna, z njim pa so bili tudi na mednarodnem srečanju mladih, ki je pod geslom Proslava svobode, obramba demokracije potekalo v Parizu ob dvestoletnici deklaracije o človekovih in državljan-skih pravicah. V Pariz so potovali še, ko so delovali kot del občinske konference ZSMS Koper oziroma organizacije v Lami v Dekanah, ki je za projekt namenila kar nekaj sredstev.

»Že kot likovna postavitev mora projekt dovolj povedati,« so me poučili, »ob tem pa se tudi sodelavci spreminjamo, gremo psihološko vase, postanemo del projekta in včasih ob tem pripravimo tudi kako akcijo, nismo samo gledalci.« Zato si oglejmo, kako so si zastavili akcijo ob otvoritvi svoje instalacije v koprskem Pokrajinskem muzeju.

»Ljudje mirno pijejo in se pogovarjajo. Med njimi so po-

bodečo žico, jo rezati na dolge spiralaste kose in polagati po prostoru. Z reflektorji se kakor mega očesa premikajo sodelavci in vsak po svoje osvetljuje dele dogajanja. V trenutku, ko je prostor nasičen z žico, da eden izmed članov skupine z žepno svetilko znak. Šofer kamiona s sunkovito vzvratno vožnjo zapelje pravokotno na vhod v muzej. Pri manevru mu pomagata sovoznika, ki pazita na varnost mimoidočih. Šoferju dasta znak, kdaj naj ustavi, dvigneta cerado in skočita v tovorni del vozila, skupina Konstruktor steče proti vhodu, ki sedaj tvori vhod v kamion. Sovoznika jim pomagata na kamion in z naglim speljevanjem vozila pobegnejo s prizorišča.

Z njimi izginejo zvoki vesoljskega vlaka, le reflektorske luči krožijo po prostoru, nato pa druga za drugo ugasnejo. Trenutek teme, prižgejo

dajo sušiti. Drugi režejo karton in ga lepijo na les. Iz vsega bodo nastale lutke, tiste, ki so me pozdravile že ob prihodu. Sto petdeset jih potrebujejo za naslednjo predstavo, dobro polovico so jih že naredili. Balone bodo počili, ostala bo samo papirnata glava, ki jo bodo še oblikovali ter vanjo namestili luči. Ogrodje bodo oblekli s starimi oblečili in imeli bodo fantastične lutke, ki jih bodo posadili na sedeže v gledališču. To bo naslednja instalacija.

»Z lutkami – kadavri, ki bodo naši gledalci, želimo nasiti gledališki prostor. Lutke – gledalci bodo gledale v simbol na odru. Simbol bo križ. Ne gre za krščanski križ, križ je simbol duhovnosti. Povedati bomo poskušali, da nas duhovnost svari, v našem bivanju smo preveč materialni. Duhovno nas morda hoče zato uničiti,« smo deležni pojasnila. »Pa kaj bi preveč razlagali, pridi, ko bomo pripravljani, pa boš videl. Najprej bomo zadevo postavili v gledališču, pot gledalca bo vodila samo okrog parterja, eno verzijo bomo prilagodili tudi za postavitev v galeriji. Ob otvoritvi bomo pripravili tudi določeno akcijo, igro, toda to ni najpomembnejše.«

Sodelavci so še kar naprej oblikovali lutke kadavre, jaz pa sem začutil, da sem odveč, čeprav me še niso podili. Razumel sem jih bolj, kot sem uspel napisati, zavidal pa sem jim lagodnost, morda spokojnost in mir, ki so jih preplavljali, ko so oblepljali tiste balone. Točno vedo, kaj hočejo in ni jim žal časa za priprave. V tisto, kar hočejo povedati, so prepričani. Če jim bomo prisluhnili, bomo nalo bogatejši. Na premieri bom zraven, če me bodo povabili in če nisem njihovih zamisli preveč zapacal.

Igor Žitnik

Od časa do časa

Bilo je v nekih davnih časih, kmalu po oktobrski in naši revoluciji, v osemdesetih letih tega stoletja, ko smo se zbrali pod okriljem Gorenja in njegovega sindikata, da bi drug drugemu povedali, kaj si mislimo o podjetniški kulturi in o tem, koliko smo v Sloveniji godni zanje.

Razviti svet je korporacijsko kulturo, kakor ji pravijo, poznal, jo spodbujal, gojil in seveda tudi s pridom vpregal v kapital in dobiček že dotlej. Priznati je treba doslednost temeljnih lastnosti evropske civilizacije. Cilj namreč ostaja trden in nespremenjen. Dobitek je merilo in opravičilo vsega. Za večji dobiček je vredno početi vse, če je treba tudi dobro.

Do tega cilja smo na omenjenem posvetu bili sicer nekoliko vzvišeni, vendar ne več povsem odklonilni. Že je bilo namreč mogoče zaznati mehkejši odnos do vloge kulture v podjetju in do dotedanje humanistične doktrine, da ne živimo kulturno, da bi bolje delali, temveč delamo, da bi kulturneje živeli. O kuri in jajcu pač.

O podjetniški kulturi smo govorili s pravo neučakovanostjo, toda na osnovi tujih izkušenj in zaznanih domačih potreb po počlovečenju dela.

Socialistična fraza o osvobajanju dela je začela dobivati oprijemljivo vsebino, realno možnost. Sam sem šele takrat začutil, da postaja verjetna.

Nič čudnega. V tem času je bilo na Slovenskem že krepko čutiti pomlad. Rojevala se je opozicija, drugače misleči so postali glasnejši, resnice so bile neustavljive.

Govoriti o tem, da delo in plača ne zadoščata, da šele človekove pravice in politična svoboda dajeta delavcu človeško podobo, je bilo sicer nekoliko bogokletno, a ne več nevarno.

Če ga ne more namišljeno samoupravljanje, bo življenje humaniziralo varnejše delo v bolj zdravem okolju, kulturnejši medsebojni odnosi v procesu dela in upravljanja, kulturnost v delovni hierarhiji, kultura komunikacij zunaj in znotraj podjetja...

Vse to pionirsko utrjevanje naše nove vere skupaj s konkretnimi uspehi v podjetju Gorenje so bili v popolnem sozvočju s hlastnim iskanjem novega v novi prihajajoči demokraciji.

Tudi čutili smo že, da odslej to ne bo več mogla biti skrb izključno sindikata, temveč predvsem dolžnost slehernega delodajalca. Vodstvo podjetja naj bo odgovorno za uspešno, varno delo in delavčevo dostojanstvo pri delu in soodločanju o njem.

Prav, smo si rekli, storimo to za dobiček, da bo le tudi delavcu bolje. Poskrbimo za estetske razsežnosti delavčevega okolja in delovnih sredstev, skrbimo za zunanjo podobo podjetja, opremo in za zelenitev prostorov, ne podrejammo prostorov za vsako ceno funkcionalnosti. Korektna reklama, kakovost in ime podjetja preraščajo v splošno kulturo okolja.

Varstvo okolja je naša naloga, počitek dolžnost, malica nujnost in varen prevoz na delo dobra naložba.

Naše oblačenje in ličenje je lahko prijetno ali moteče. Odnosi med vratarjem in gostom, delavcem in šefom, referentom in direktorjem in med njimi vsemi so zrcalo, ki kaže sliko na vse strani in v zaključnem računu.

Avtoriteta, ki sloni na trdih odnosih in ne na trdni strokovnosti, je prav tako pogubna kot uprava brez delavske participacije, dialoga in sposobnosti medsebojnega poslušanja (ne prisluškovanja).

Hitro in dobro obveščenost, sposobnost prenašati resnico in vsakršno strpnost, mora nekdo spodbujati.

Vsako novo poenotenje v medsebojnem naslavljanju je prav tako nasilno kakor prejšnje. Naslavljanje naj bo odvisno od delovnega odnosa in ne socialnega statusa. Delavčev občutek pripadnosti firmi oblikuje njegovo vsakdanje dobro počutje, ki pa ga lahko ogroža prav pretirana statusna delitev.

Družabnost, sproščene pozornosti, kavalirstvo, navade, razvade, jezikovno pačenje, so le za zelo površne samo stvar posameznikov in ne tudi kolektiva.

Laži in brezobzirnost, intimnost, poslovne pogostitve in darila, so pogosto v tržni funkciji in zelo pogosto škodljive. In tako dalje.

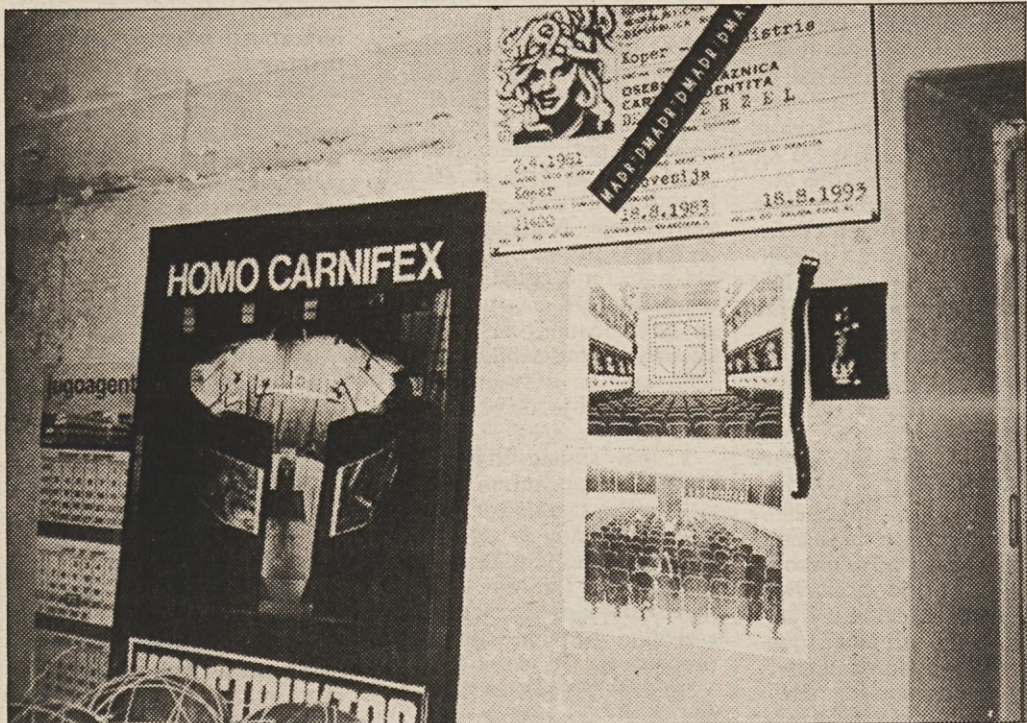
To seveda ni nikakršen poskus pisanja podjetniškega moralnega kodeksa, temveč le površen sprehod skozi sestavine podjetniške kulture, kakor jo na začetku njene abecede razumem sam.

Toda z novimi oblastniki se je porajajoče osulo čez noč. V brezobzirnem uvajanju krščanskega usmiljenja; namesto temeljne delavčeve pravice, v ustoličevanju tržniških odnosov in arogantne oblike prakapitalizma, nihče več, ne bog in ne kralj, ne razmišlja o podjetniški kulturi – še o delu in kruhu ne. Le od časa do časa kak sindikalni zanesenjak dregne v spomin in osir. Takole, za praznik.

Nič koliko sem jih že in jih še bom srečal, ki mi ugovarjajo, češ, kakšna kultura neki, to je le način življenja in dela, ki sledi pridobitvam evropske civilizacije.

Res je, ministrova kultura to ni, saj tudi ne sodi v resor gospoda Capudra. Velja pa kljub temu o njej razmišljati na kulturni dan, da bi se ji mogli posvečati tudi med letom. Ali pa čez leta morda, ko se bo pomlad prevesila v poletje.

Doro Hvalica

Ko je na trgu kakovost izenačena, dobivamo samo še z oblikovanjem

Industrijsko oblikovanje lahko bolje prodaja naše izdelke

V zadnjih dvesto letih se je svet popolnoma preobrazil. Srečujemo se z velikanskimi industrijskimi pokrajinami, okolje je degradirano in izgublja svojo identiteto. Preprosto nimamo več oprijemljivih točk, po katerih bi razpoznavali okolje. Če pogledamo na visoko razviti industrijski Zahod, vidimo, da se vele-mesta prelivajo v somestja, ni več nobenih razpoznavnih kriterijev, prevladujejo grobe strukture, ki izgubljajo svojo človeško razsežnost. Umetno okolje naseljujejo industrijski izdelki in arhitektura, ki puščajo svoj dolgotrajni vpliv. Obeležje našega prostora dajejo arhitektura, različne konstrukcije, displeji. V socialističnih državah je res nekoliko drugače, pri nas smo morda malo bolj zasanjani, toda tudi sami se bomo, podobno kot ves razviti svet, morali začeti ukvarjati s temi vprašanji.

Tako približno nam je pripovedoval eden vodilnih slovenskih strokovnjakov za oblikovanje, ki se tudi teoretično ukvarja s to problematiko, ravnatelj Arhitekturnega muzeja dr. Peter Krečič. Ko smo mu povedali, da bi bila problematika oblikovanja, kot sestavina kulture v najširšem smislu in povezava med proizvodnjo in duhovnimi vrednotami, zanimiva tudi za naš časopis, si je vzel čas in nam postregel s pravim malim predavanjem o oblikovanju pri nas. Pomanjkanje prostora in kopica podatkov, s katerimi nas je zasul, bodo morda njegovo pripoved osiromašili, brez dvoma pa je tematika izredno zanimiva, pa tudi poučna.

Industrijsko oblikovanje nastopi kot posebna kategorija, ko imamo opraviti z industrijskimi izdelki, je začel dr. Peter Krečič. Če pa pravimo industrijski izdelki, potem se moramo omejiti na tiste, ki imajo tridimenzionalno podobo. Gre za izdelke za vsakdanjo rabo in izdelke, ki naseljujejo naše mestno, bivalno okolje, odprt prostor. Vsi izdelki, ki so bili izdelani na industrijski način, dajejo tudi priložnost za industrijsko oblikovanje. Industrijska tehnologija se je pojavila v 19. in 20. stoletju. Zanj je značilen racionalen način izdelave,

množičnost izdelave in cene-nost. Ločnica, ki izdelke umetne obrti ločuje od industrijskih izdelkov je v tem, da slednje izdeluje več ljudi, ne več en sam obrtnik, ki opravi vse delovne operacije. Nekdo izdelek zasnuje, drugi pripravi tehnologijo, tretji obliko, izdelujejo ga delavci, izdelek potem tudi omotamo, transportiramo, ko ga odpremo, z obliko spregovori sam o sebi. Lahko ga tudi reklamiramo, oglašamo, z njim vstopamo v tržni prostor, obvestimo, vabimo, navdušujemo ljudi, da ga kupujejo. Vsi ti elementi govorijo o industrijski izdelavi izdelka.

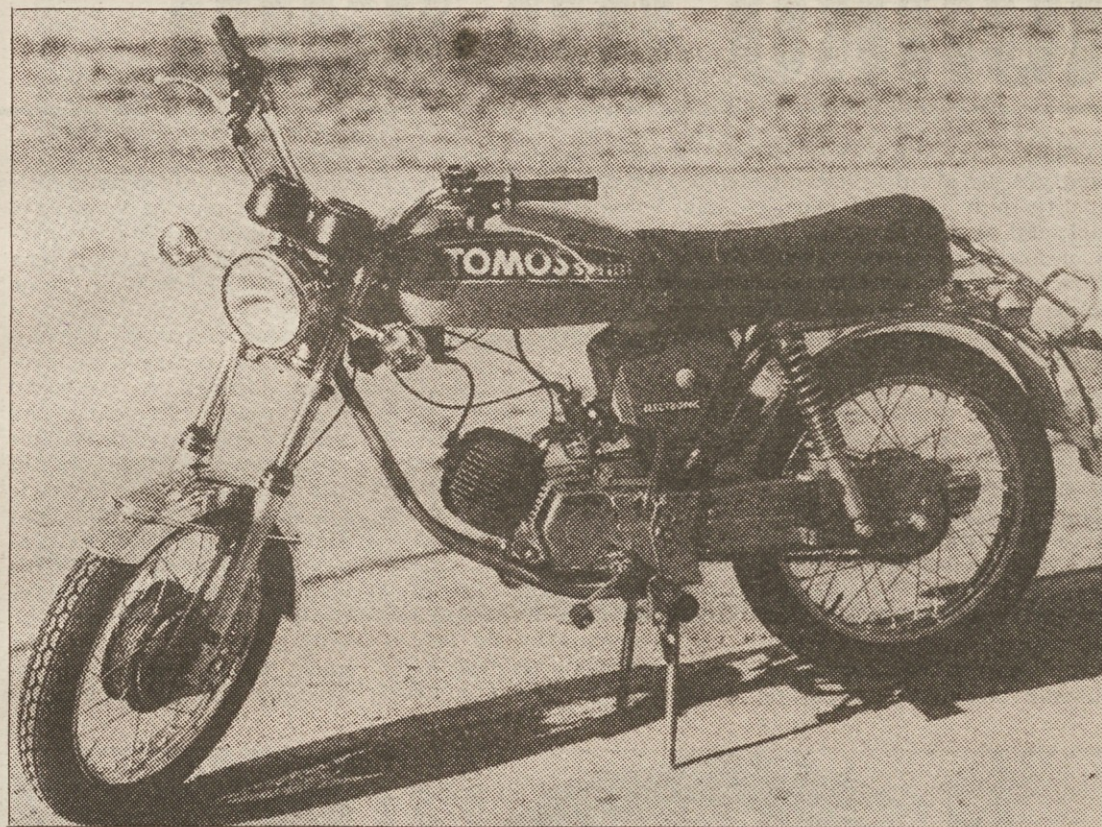
V končni posledici industrijski izdelek ustvarja civilizacijsko podobo – zanj sta značilna industrijska izdelava in množična poraba. Industrijski izdelek postane – to je nova kvaliteta – predmet iskanj mnogih ljudi. Z industrijsko dobo smo prestopili stoletja postopkov tradicionalne izdelave z vlivanjem, strojnimi statvami in novimi načini transporta smo popolnoma preobrazili ta svet.

Slovenci smo stopili med industrijske narode toliko, kolikor smo se seznanili in sprejeli industrializacijo. Najprej nismo videli industrijskih možnosti za narodni razvoj. Zastavljala se je dilema, ali industrija ali narod. Industrije

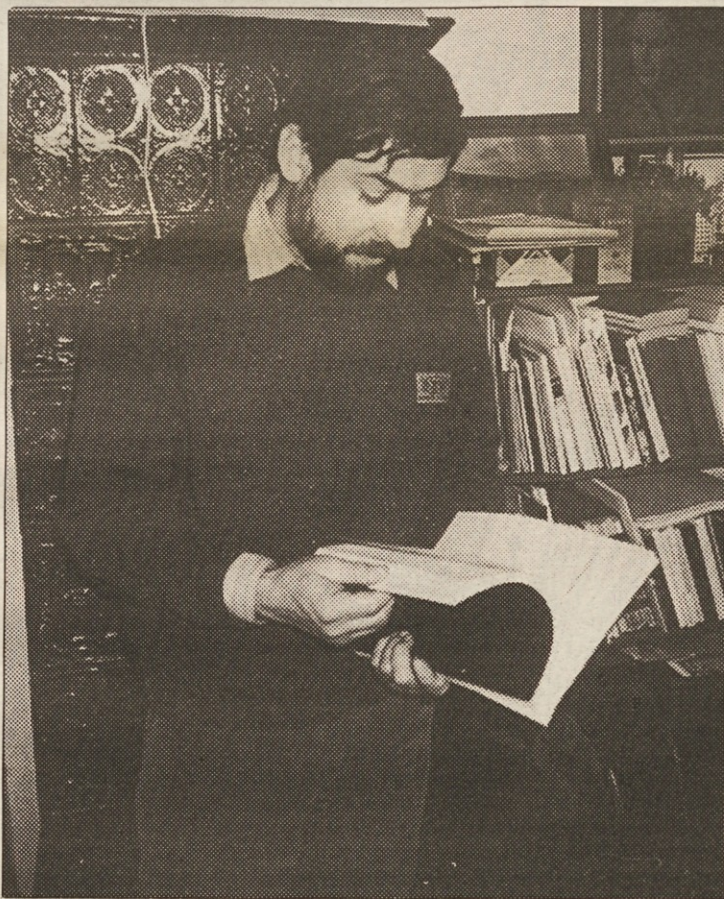
se je držal sloves raznarodovanja, mi pa smo se zatekali k domačijstvu. Možnosti kulturne afirmacije skozi industrijo nismo znali izrabiti.

Prvi zametki industrijskega oblikovanja segajo v obdobje po prvi svetovni vojni, ko je slovensko gospodarstvo začelo delovati kot nacionalno gospodarstvo. Sem lahko prištevamo stole iz Bahovčeve tovarne v Duplici, kjer so že imeli smisel in razumevanje za množično proizvodnjo industrijske oblike, pa tovarne porcelana in keramike, delno tudi tekstilno industrijo. Gre za prve zametke, ki pa niso imeli pomembnejšega vpliva. Generacija arhitektov, kot so bili Ivo Spinčič, A. Černigoj in Ivan Masar, se je že seznanila z možnostmi industrijskega oblikovanja. Zanimivo pa je, da arhitekt Jožef Plečnik sodi, da pri nas ni možnosti za množično industrijsko proizvodnjo in je vztrajal pri umetno-obrtnem načinu in kosovni izdelavi.

Po vojni je najbolj izrazil dojel pomen industrijskega

Tomos je nekdanji dirkalnik tekmoval s Puchom.

Dr. Peter Krečič

oblikovanja arhitekt Edo Ravnikar. Postulate kvalitete v umetni obrti je prevedel v termine industrijskega in grafičnega oblikovanja. Za industrializacijo slovenske dežele smo imeli dva osnovna pogoja – razvito delavstvo in delavsko mentaliteto. Industrializacijo je dojemal kot proces, ki spreminja miselnost ljudi in nas spreminja v moderne ljudi. Izdelki niso več trajni, potrebno jih je servisirati, niso več leseni, uveljavljati se začne plastika, tekstil in elektronika. Sistem in način rabe izdelka se v celoti spremenita.

Do šestdesetih let smo tudi pri industrijskem oblikovanju šli v korak z Evropo. Ravnikarjeva mentaliteta je v tistih časih naletela na plodna tla v Duplici (Stol – pohištvo, na primer stoli rex) delno v Iskri, Vegi, spremljali smo tudi razvoj grafičnega oblikovanja. Takratne razstave na ljubljanskem Gospodarskem razstavišču so opremljali mladi arhitekti, vse to je bilo dokaz, da se je slovenska industrija

čutila sposobno pomeriti se s sodobnimi dosežki sveta. Takrat smo imeli ambicijo v Topsis tekmovati s Olivettijem pri izdelavi pisalnega stroja, v Tomosu z mopedom tekmovati s Puchom, hoteli smo razviti svoj fotoaparati, diaprojektor, cele sfere pohištvene industrije, tekstila, stekla, optične opreme, igrač, predfabriciranih gradbenih elementov so tekmovali s svetom.

Spomnimo se samo tomosovega dirkalnega motorja, pa krmnih motorjev, vlečnice. Pri oblikovanju mikrofonov se je izjemno uveljavil Marko Turk, njegov mikrofoni MD 9 je danes v stalni zbirki Muzeja sodobne umetnosti v New Yorku.

Vse to je spremljalo tudi kakovostno grafično oblikovanje. Vrh je bil leta 1964 z binalom industrijskega oblikovanja v Moderni galeriji. Industrijsko oblikovanje, zavestno prizadevanje, da se strojno serijsko izdelani predmeti ne bi odlikovali samo s svojo tehnično popolnostjo,

marveč tudi z dopadljivo podobo, še več, z umetniškim izrazom svoje podobe, si je pridobilo svojo domovinsko pravico.

Vendar zlata doba ni trajala dolgo. Leta 1968, ko se je BIO iz Moderne galerije preselil na Gospodarsko razstavišče, je bilo že čutiti, da se je krivulja prevesila globoko navzdol. To stanje z redkimi izjemami še kar traja. Če si pogledamo kataloge tovarn, vidimo, da jih je

kovni akademiji imamo oddelek za oblikovanje. Manjka pa nam strategije in taktike za naskok, manjka nam organizacije. Potrebujemo poseben center za dizajn, ki bi se ukvarjal s promocijo, vzgojo, opozarjal bi kupce in pomagal in usmerjal oblikovalce. Tako vrhunsko informativno službo rabimo, da bo zbiral podatke o oblikovalcih in njihovih sposobnostih in o potrebah industrije. Obenem bi moral od-

morda deset, ki v svetu prodajajo s svojimi blagovnimi znamkami. V bistvu se tovarne že dve desetletji borijo za svoj obstoj in cene na trgu. Tudi oblikovanju, ki lahko izdelku zagotovi pet, morda deset odstotkov višjo ceno, ne posvečamo zadostne pozornosti. V Sloveniji je položaj za spoznanje boljši kot v Jugoslaviji, v skupnem pogledu pa ni prav nič spodbuden.

V sedemdesetih letih je tudi v svetu začelo prevladovati prepričanje, da tehnologija zmora vse, oblikovalec pa je v položaju, da dela stvari, za katere ni potrebe. Pozornost oblikovalcev se je preusmerila v dokaj moralno intonirano gibanje, naj se oblikovalci ukvarjajo z resničnimi problemi, s problemi, s katerimi se srečujejo prizadeti ljudje, otroci, nerazviti svet. Nastala je tudi nenavadna situacija, da so začeli moderno arhitekturo in urbanizem postavljati kot alternativo revolucije. Mi, arhitekti, lahko postavimo tak svet, ki bo ljudi odvrčal od revolucije, je bilo geslo.

Arhitektura in oblikovanje pa v resnici ne moreta rešiti političnih in družbenih problemov. Ambicija dati človeku hišo ali uporabne predmete, ne more revolucionarno spreminjati sveta. Z dizajnom ne moreš rešiti brezposelnosti. Je pa res, da je izdelovalec, tudi ali pa predvsem naš, na začetku v slabšem položaju, če nima oblikovanja. Danes pri prodaji izdelkov igra vlogo vse.

Danes na Slovenskem ne sodujemo več v resnični oblikovalski tekmi. Z BIO nam ostaja kvalitetna informacija. Bo pa gotovo slovenska industrija morala ugrizniti v kislno jabolko. Naslednji korak Slovenije bo velikanska nuja, da se spustimo v tržno tekmo. To pa bo priložnost za oblikovalce, grafike in arhitekte. V položaju, ko je na trgu kakovost izenačena, dobivamo samo še z oblikovanjem. In morda, skozi oblikovanje, se oblikuje kakovost.

Priložnosti za to imamo. Vemo, kaj je problem, v kakšno kategorijo spada, vzgajamo tudi ljudi, ki bodo v naslednjih letih zelo pomembni in dragoceni. Vsaki dve leti imamo bienale, na li-

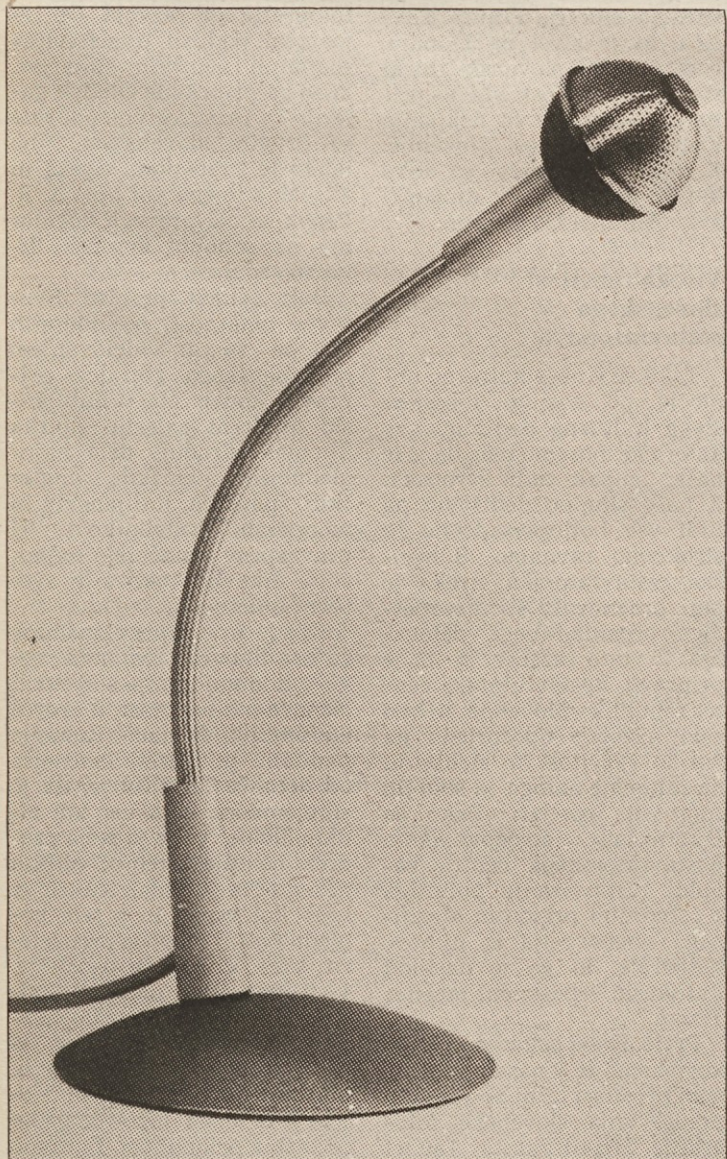
krivati nova področja, pripravljati napovedi gibanj, perspektive. Nekaj podobnega je IDCO, ki ga je ustanovila gospodarska zbornica, vendar zdaj finančno ni dovolj podprt. Temu problemu bosta gospodarstvo in njegova zbornica morala posvečati večjo pozornost, kot stvarjem, s katerimi se ukvarjajo danes. Predvsem pa bi morali v gospodarstvu bolj ustvarjati zavest o potrebnosti in koristnosti oblikovanja, ga dobesedno siliti v to smer.

Slovenski prostor je tako majhen, šibak in oslavljen, da bi se s takšnimi dejavnostmi lahko izvele. Z viri in prostorom moramo ravnati zelo skrbno, ne moremo operirati s količinami, razmere pa so kot nalašč za razvijanje določenih tehnologij, konceptov, preoblikovanja in oblikovanja, znanja, spretnosti, laboratorijskega dela. Osnovno znanje za to – znanje jezikov, spretnost, inovativnost imamo, to so v primerjavi z drugimi naša prednost, le pravilno jih moramo zaposliti.

Slovence nas je malo uspavalo in zazibalo, da smo bili uspešni v Jugoslaviji. Toda že primerjava z Avstrijo pokaže, da bi bili zadnja balkanska provinca. Ovire imamo tako na področju vzgoje in izobraževanja kot pri organizaciji proizvodnje. Natanko bomo morali ugotoviti, kaj moramo napraviti, da bomo uspešnejši. Realno moramo oceniti, kaj zmoremo in kateri so tisti koraki, ki nas bližajo Evropi. Če vzamemo primerjavo iz turizma – Evrope ne bomo privabili z razdrapanimi cestami.

V Jugoslaviji smo Slovenci pridobili določeno samozavest, postali smo primerljiva kategorija. Narave še nismo toliko uničili, da je ne bi mogli ohraniti, znamo jezike in lahko se jih učimo, tudi pripravljeni smo se učiti, če bomo še oblikovali zavest o realnih vrednostih, potem se nam gotovo ne piše tako slabo. Izkušnje malih narodov – Fincev, Luksemburžanov, Malte, Cipra, Baskov, Kataloncev kažejo, da se je mogoče uveljaviti s svojo specifično pojavnostjo in kakovostjo. Jasno bomo morali ugotoviti, kaj znotraj tega zmoremo tudi mi.

Igor Žitnik

Mikrofon MD 9 Marka Turka je od leta 1964 del stalne zbirke Muzeja sodobne umetnosti v New Yorku, leta 1972 pa ga je mednarodni svet tega muzeja izbral za razstavo Industrijsko oblikovanje 20. stoletja.

Čeprav lani ni bilo leto mednarodnih likovnih prireditev, se ne moremo pritoževati

Kolikor vi nam, toliko mi vam

Nekako navadili smo se živeti s paradoksom, da slabše, kot nam gre, več je kulturnega dogajanja. Tistega, ki ga pripravljajo institucije in alternativnega. Do kdaj bomo živeli s tem paradoksom, še ni mogoče povedati, saj usodni družbeni premiki v našem prostoru šele nakazujejo nova pota. Umetnost in kultura sta bila dolga leta ljudem dostopna po sindikalni poti, danes pa se je vse obrnilo v trženje. V vse bolj odločno samopreživetje silijo kulturne institucije tisti, ki jim pravimo kulturni politiki.

Slovenija in Ljubljana se pravzaprav nista mogli pritožiti, da nismo dovolj povezani z Evropo ali da nas je svet pozabil, kljub temu, da lani ni bilo leto mednarodnih prireditev, pri katerih na likovnem področju vodi Mednarodni grafični bienale. Vmesni čas so v Mednarodnem grafičnem centru izkoristili za vrsto likovnih razstav iz mednarod-

onalnega programa, pa se je velika sprememba zgodila v zasebništvu. Nova zakonodaja je pospešila razmah zasebne galerijske dejavnosti, seveda odkrito povezane s slovenskim umetniškim trgom. Čeprav o tem trgu nima prav nihče dobrega mnenja in vsi, od strokovnjakov do galeristov opozarjajo na njegovo neurejenost, pa se je z množico

Amerike. Takšni primeri so še daleč od celovite in dobro pripravljene ponudbe, s katero bi si pot v svet utrli bolj prepričljivo. Sicer pa, komur šepa doma, naj v svetu ne pričakuje preveč.

Že lani so se začele kar najbolj resne priprave na svetovni dogodek, ki bo jeseni v Ljubljani: 17. mednarodni kongres industrijskih oblikovalcev s kratico ICSID naj bi strnil naša podjetja, ki jim je kaj do vrhunskega oblikovanja, da bi se pred svetom izkazali. Ob kongresu bo tudi Bienale industrijskega oblikovanja z mednarodno udeležbo in še kaj. Zdaj pa je propadel načrt, da bi z natečajem za ureditev Južnega trga v Ljub-

cev, kar ni malo za naše razmere. Vendar pa iz tako atraktivnih dogodkov še ne znamo dovolj iztržiti. Zaslужiti toliko, da bi bili pokriti vsi organizacijski in reklamni stroški, pa da bi še kaj ostalo. Tujino, vsaj ožjo, še premalo obveščamo o takšnih dogodkih. Premalo storimo, da bi tovrstno kulturno dogajanje postalo sestavni del naše turistične ponudbe. Saj na vsako novo turistično sezono tako ali tako nikoli nismo pripravljani, ugotavljamo vsako leto znova.

Brez sponzorjev bi bil naš likovni prostor revnejši

Naše mednarodno znano kulturno središče, kot je pred

Velika nagrada Alpe-Jadran, Galerija Tivoli, Jana Vizjak, Sledi črte, 1989

nega prostora, med najbolj zanimivima sta bila pregled kubanske grafike skozi tri stoletja in pregled sodobne finske grafike. Dokaz za to, da smo že kar dobro zasidrani v skupnosti Alpe Jadran je bila tudi razstava risb umetnikov iz tega prostora z naslovom Velika nagrada Alpe Jadran v Mednarodnem grafičnem centru, na kateri so najboljšim podelili nagrade. S takimi akcijami nedvomno spodbujamo pretok kulturnih dobrin med našimi sosedmi, vendar pa pravi pohod naše umetnosti po Evropi le malokrat doživimo. V Murski Soboti so pripravili že 9. jugoslovanski bienale male plastike, na katerem so kot gostje sodelovali belgijski in moskovski kiparji.

Razmah zasebne galerijske dejavnosti

Čeprav so bili že lani ogroženi redni načrti naših likovno-razstavnih ustanov, ki bodo v prihodnje steber naci-

novih galerij odprla vrsta možnosti za uveljavitev mlajših avtorjev. Vsaj tako je kazalo sredi lanskega leta, proti koncu pa je kupna moč spet močno padla, in tako kot so se galerije odpirale druga za drugo, lahko pričakujemo, da se bo kakšna tudi zaprla. Napovedi nove zakonodaje, ki samostojne kulturne delavce, in med temi je mnogo likovnikov, postavlja dosti bolj predzid kot kdaj koli prej, se uresničujejo, zato se je ravno v zadnjem času na račun ministra za kulturo usul plaz zahtev, naj odstopi s položaja, kakršnega ne pomnimo.

Naša likovna umetnost je v mednarodnem prostoru še vedno premalo znana. Ni dovolj menežerjev, ki bi poskrbeli za njeno uveljavitev. Naši umetniki, posamezniki in skupine večinoma odhajajo na tuje, kakor se kdo pač znajde in po svojih zvezah. Skupina Irwin je v tem pogledu naredila ob koncu leta spet nov korak in pripravila obsežno turnejo po Združenih državah

Od Dürerja do Corintha, Galerija Cankarjevega doma, A. Dürer, Kristusa primejo, lesorez, 1510

ljani (na njem je »zmagal« Du-najčan Boris Podrecca) dobili najboljše rešitev za hotel visoke kategorije, kjer naj bi v prihodnje živeli ugledni obiskovalci slovenskega glavnega mesta. Tako bodo gostje ICSID pač morali bivati v naši dosedanji hotelski in arhitekturni resničnosti.

Slovence so med drugimi v letu 1990 obiskali svetovno znani mojstri Dürer, Rembrandt – z deli seveda. V tem primeru z grafičnimi listi iz kolekcije avstrijskega samostana Sv. Pavla. Če ob Chagalu omenimo vsaj še Picassa, enega največjih evropskih umetnikov tega stoletja, katerega razstavo litografij je bilo mogoče videti v ljubljanski Moderni galeriji, potem že to ni malo. Vendar je bilo srečanje s svetovno in evropsko umetnostjo še mnogo več, recimo z italijansko abstraktno umetnostjo in z nemško likovno umetnostjo med letom 1880 in 1933.

Picassove grafike si je ogledalo več kot 20.000 obiskoval-

mnogimi leti imenoval Slovenj Gradec sekretar Organizacije združenih narodov U-Tant, je po štirindvajsetih letih uspelo dobiti kip svetovno znanega umetnika Ossipa Zadkina. Kipar je sodeloval na razstavi Mir, humanost in prijateljstvo med narodi in v Slovenj Gradcu so ga imenovali za častnega meščana, umetnik pa je mestu v zahvalo podaril osnutek za spomenik prijatelju, pesniku Apollinairu. Kiparjeva smrt in nepripravljenost dedičev sta za četrto stoletja preprečila izpolnitev te njegove želje. Šele ko je Zadkinovo zapuščino prevzel muzej z njegovim imenom in ko se je z darovanjem kipa strinjalo francosko ministrstvo za kulturo, so kip prepeljali v Slovenj Gradec in ga javnosti predstavili lani, ob dnevu OZN.

Brez mecenov tudi pri tem ni šlo. Sploh bi kazalo povedati, da so sponzorji iz gospodarstva lani veliko prispevali za redne in izredne programe likovnih predstavitev. Brez

Ossip Zadkine, Skica za spomenik Apollinairu, 1946, bron

njih bi bil naš kulturni prostor mnogo revnejši. Obstaja pa strah za letos, kajti vemo, koliko podjetij še sploh kljubuje stečajem. Precej stroškov za prevoz Zadkinovega kipa je pokrilo Gorenje. Zanimivo, da to podjetje po zgledu tujih že dolgo zbira umetnine. Njihova zbirka, oblikovana z okusom in vso potrebno strokovnostjo, je bila ob jubileju podjetja predstavljena v Ljubljani. Ob tem dogodku pa so v Narodni galeriji javno predstavili sliko našega znamenitega klasicističnega slikarja Franca Kavčiča, ki je živel na Dunaju. Naši osrednji slovenski zbirki starejše umetnosti sta jo prispevala Gorenje in nekdanja Kulturna skupnost Slovenije. Z njunim denarjem so sliko kupili na dražbi v dunajski avkcijski hiši Dorotheum.

Visoka razvitost slovenskega restavratorstva

Tako se v naše kulturno območje po zaslugi mecenov steka kulturna dediščina, za katero ne moremo reči, da je le naša, ampak tudi evropska. Z našo skupno dediščino pa tudi vse bolj prizadevno in strokovno ravnamo. Slovenska restavratorska stroka je lani praznovala štiridesetletnico organiziranega delovanja. Z vrsto razstav, ki jih je pripravil Restavratorski center republike Slovenije, je bilo zelo nazorno opozorjeno na visoko razvitost te stroke in na zahtevne naloge, ki smo jih sposobni izpeljati. Tako so Dubrovčani strokovnjakom Restavratorskega centra zapuščino prevzeli za upali restavriranje poliptiga z osrednjim prizorom Marijinega vnebovzetja iz njihove katedrale, ki ga je naslikal italijanski renesančni mojster Tizian.

Prvič doslej celovito in strokovno smo se v našem kulturnem prostoru lotili zbiranja in preučevanja slovenske fotografije. Triptih razstav 150 let fotografije na Slovenskem je razgrnil razvoj tega ustvarjalnega medija od začetkov do

danes. Odprl pa je tudi vprašanje, kaj bomo zdaj z zbranim fotografskim gradivom, kdo ga bo prevzel v svoje varstvo. Na Slovenskem nimamo ustanove, ki bi se ukvarjala zgolj z zbiranjem, preučevanjem in predstavljanjem fotografske dediščine. Ta naloga ostane še nerešena. Nedvomno pa bomo morali čimprej kaj ukreniti, saj je že prvi del razstave, ki je zajel obdobje od leta 1839 do 1919 pokazal, da smo imeli kar nekaj izvirnih avtorjev že ob samih začetkih fotografskega razvoja. Ob izjemnem ciklusu predstavitev sodobnih nemških slikarjev, ki so ga pripravile Obalne galerije in razstave posredovale še drugim slovenskim, smo lahko le zadovoljni. Sveža in aktualna imena kot npr. A. R. Penck so del pravega dogajanja na sodobni evropski likovni sceni.

Bolj celovit pregled Svetovne umetnosti osemdesetih let pa so s sodelovanjem Münchenskega zbiralca pripravili konec leta v ljubljanski Moderni galeriji. Zbirka Thomas združuje dela najuglednejših nemških, angleških, španskih, italijanskih in ameriških sodobnikov. Ti pravzaprav označujejo najnovejše likovne tokove v svetovni umetnosti.

Kaj je pravzaprav značilno za naš likovni prostor in njegovo komuniciranje s svetom? Nenavadna odprtost, a preveč enosmerna, k nam. Zunanja ponudba je očitno močnejša od domače. In prav je, da jo sprejemamo, kajti več kot vidimo doma, večja je želja prodreti na tuje. Premoč velikih narodov in njihovih kultur se kaže kot vselej in v tem pogledu pač ni mogoče preusmeriti toka, ki teče že tisočletja. V mednarodni menjavi kulturnih dobrin bi kazalo uveljaviti načelo: »Kolikor vi nam, toliko mi vam.« To bi bilo tudi najbolj pošteno. Koliko je ta misel iluzorna, pa bo pokazala prihodnost. In ravno prihodnost zdaj najbolj potrebujemo.

Iztok Premrov

VELENJSKI IN MOZIRSKI SINDIKALNI RAZGLEDI

Kako zoper naraščajočo nezaposlenost

Ljudje, prostor, denar

S podatkom, da je v velenjski občini trenutno več kot 1300 ljudi nezaposlenih in da se skoraj vsak dan pojavi kak nov obraz na zavodu za zaposlovanje, smo se odpravili na izvršni svet občine Velenje, z vprašanjem, kako v občini razmišljajo o prestrukturiranju gospodarstva, o novih dejavnostih, malih podjetjih, novih delovnih mestih. Sogovornika sta bila Viktor Robnik, podpredsednik Izvršnega sveta ter obenem sekretar za javne gospodarske dejavnosti, in Igor Meh, sekretar za finance ter drobno gospodarstvo.

Viktor Robnik

– Kaj bo z delavci iz rudnika lignita, ki bo moral močno omejiti proizvodnjo?

– To rudnik sam, v povezavi z zavodom za zaposlovanje, uspešno rešuje. Število zaposlenih je že znižal za 180 delavcev, odpustili pa jih bodo še dvesto do tristo, vse na relativno neboleč način. Dali jim bodo odpravnine. V glavnem so delavci iz drugih republik, ki so si mnogi postavili hiše v domačem kraju in so z odpravnino zadovoljni, saj jim omogoča (v jugoslovanskih razmerah seveda) začeti doma s kako novo dejavnostjo. Tudi za občino je tak način premagovanja težav ugoden, saj se zmanjšujejo stroški za infrastrukturo. Je pa to seveda šele prva stopnja težav, saj povsod ugotavljajo, da imajo 20 do 30 odstotkov ljudi preveč zaposlenih.

– Kako se boste v občini lotili tega zapleta?

– To bo treba seveda še prediskutirati, saj smo funkcije prevzeli šele pred kratkim. Vsekakor se da precej težav premagati z razvojem drobnega gospodarstva. Toda za to dejavnost potrebujemo prostor, ki pa ga v Velenju ni na voljo. Problemi so tudi v zakonodaji, ki je še premalo spodbudna za začetnike v poslu, pa v upravnih postopkih...

– Ali je občina res tako nemočna, kot se zdi?

– No, trudimo se po svojih močeh. V kratkem bomo ustanovili sklad za razvoj drobnega gospodarstva, ki bo pomagal predvsem tistim podjetnikom, ki bodo zapreli več delavcev. Sredstva bodo dobili pod precej bolj ugodnimi pogoji, kot jih daje banka. Tik pred občinsko obravnavo je precej velika obrtno-industrijska cona, v kateri bi bilo mogoče postaviti 30 do 40 obratovalnic ali nekaj manjših podjetij.

– Ali v občini veste, katere dopolnilne dejavnosti najbolj potrebujete, ali pa je dobrodošla vsaka zamisel, samo da koga zaposli?

– Prav natančno nam seveda potrebe še niso znane. Tu pogrešamo tesnejšega sodelovanja s podjetji. Dovolj zgodnje informacije o tem, kaj nameravajo v podjetjih glede delovne sile, kakšni profili delavcev so odveč in pa tudi glede tega, kakšne dopolnilne programe bi si želeli, bi nam veliko pomagale pri pravočasni pripravi infrastrukture. Tako vemo le, da se marsikaj pripravlja v krogih izobražencev, da na drugi strani delavci, zlasti visokokvalificirani, mojstri, stikajo glave, ali bi kazalo kako proizvodnjo vzeti na svoja ramena. Precej si tudi obetamo od lastninjenja. Računamo, da bodo iz zdajšnjih podjetij nastajala, na podlagi

znanja in tudi kapitala posameznikov, nova, manjša podjetja, ki bodo proizvajala za »matično«
podjetje in tudi za trg.

– Selekcije programov torej še ni?

– Tako je, denimo v starem Velenju, ki ga želimo obnoviti in mu vdahnuti novo življenje – seveda ne z industrijskimi obrati. Razpisali smo tudi dve novi obrtni coni, eno v Šoštanju in drugo v Stari vasi. Tam smo tudi nekako predvideli, katere dejavnosti naj bi bile zastopane.

Igor Meh

– Prestrukturiranje ni samo ustanavljanje malih podjetij. Za obnovitev velikih pa je potrebno veliko denarja. Domačega ni, kaj pa tuji kapitali?

– Za pridobitev tujega kapitala je največ naredilo Gorenje. Imelo je veliko pogovorov z ameriško firmo General electric. Do konkretnih poslov sicer še ni prišlo, toda stiki kažejo na to, da utegne priti do skupnega vlaganja. Občina se v vabljenju tujega kapitala še ni spuščala. Najprej moramo ustvariti osnovne možnosti, to pa so denar, prostor za zidavo in delovna sila. Za zdaj imamo izpolnjen samo en pogoj – dovolj delovne sile.

– Na »terenu«
smo slišali, da se je Velenje doslej razvijalo preveč centralistično in da gospodarstvo občine temelji predvsem na energiki in na Gorenju...

– Res je razvoj slonel predvsem samo na teh dveh velikih sistemih. No, ne delamo si iluzij, da bi se to lahko čez noč spremenilo. Še dolgo bo Velenje mesto rudnika, termoelektrarne in Gorenja. Lahko pa ta dva velikana v kratkem času vežeta nase vrsto manjših vzporednih dejavnosti in tako zaposlita veliko ljudi in tudi popravita gospodarsko strukturo mesta in občine.

Boris Rugelj

Zastrašujoče številke v Mozirju

Podatki, ki jih je Štefka Kordeš, vodja velenjskega Zavoda za zaposlovanje, povedala za Mozirje, kažejo da se Mozirjanom ne obetajo lepi časi. V vsej občini je zaposlenih 5.050 ljudi, brez dela pa jih je trenutno 280. To pomeni, da je stopnja brezposelnosti nekaj več kot 7-odstotna. Med njimi je skoraj polovica mlajših od 26 let, in to so končali šolo. Največji »prispevek«
k temu so dodali nekaj zaposleni v Gozdnem gospodarstvu Nazarje, ki jih je lanski moratorij na sečnjo gozdov v družbeni lasti zelo prizadel.

Prek Zavoda za zaposlovanje je 616 ljudi prejelo delno nadomestilo za čas čakanja na delo doma, in to v Malih gospodinjstvih aparatih, Glinu, Elkoju in Gozdnem gospodarstvu. V Glinu so tudi petim dokupili leta za predčasen odhod v pokoj, 561 delavcem pa so pomagali pri prekvalifikaciji. Zanimivo je to, da v nobenem podjetju niso zahtevali pomoči pri izplačevanju odpravnin delavcem, ki so bili tehnološki presežek.

Zavod je 78 mladim uspel pomagati pri

Franjo Korun, predsednik območne gospodarske zbornice Mozirje-Velenje

Dobri rezultati lani, letos pa...

»Gospodarsko območje naše zbornice je »deljeno«
na dva dela,«
je začel pogovor Franjo Korun, predsednik območne gospodarske zbornice Zgornje Savinjske in Šaleške doline, zaposlen v trgovskem podjetju Era kot njegov glavni direktor. »Prevladuje predelovalna industrija, toda zelo pomemben delež v gospodarstvu zavzemajo tudi energetika, rudnik lignita in termoelektrarna z vsemi dejavnostmi, ki spadajo v ta okvir.«

Največji problemi so veliko zmanjšanje izkopa lignita, propad dveh podjetij, Glin Nazarje in EKOS Velenje, negotova usoda vsaj še dveh podjetij, velika podkapitaliziranost podjetij, nelikvidnost, škoda zaradi poplav, velika javna poraba. Če je Velenjčanom in Mozirjanom kaj v uteho, zapišimo še, da so bili lanski gospodarski dosežki boljši kot v Sloveniji v povprečju: obseg proizvodnje je bil večji kot leto prej, izvoz pa je pokrival uvoz s faktorjem 1,3 do 1,4. In osebne dohodke so tako rekoč brez izjem (če odštejemo obe tovarni v stečaju) izplačevali v dogovorjeni višini in na dan izplačila!

Toda čakajo nas velike preizkušnje.

Veliko podjetij je naravnanih v izvoz, tečaj dinarja pa še vedno ni dovolj spodbuden. Zbornica si prizadeva, da bi si z ugodnejšim tečajem rešil položaj izvozno naravnane predelovalne industrije. Naslednji velik izziv za območne oblastne strukture in strokovnjake bo zmanjševanje izkopa lignita zaradi manjših potreb po električni energiji. Izkop bo letos padel z lanskih 5,2 milijona ton na približno 3 milijone, pri tem pa bo nekaj sto delavcev rudnika odveč. Ker preseže delavcev ugotavljajo tako rekoč v vseh delovnih organizacijah v Velenju (v Mozirju se javljajo ponekod celo potrebe) in

ker poleg omenjenih podjetij v stečaju nekaj drugih nevarno visi na robu obstoja, bo na tem področju med 28.000 zaposlenimi kar 4000 delavcev odveč. To sicer ne pomeni, da bo toliko ljudi na cesti, pravi gospod Korun: precej jih bodo upokojili, marsikateri pa bo delal v novi dejavnosti. Težava je ta, da imajo vsi preveč zaposlenih in jih vsaj v Velenju nihče več ne zaposluje na novo.

O vzrokih za izgube sta Franjo Korun in Jože Vrtačnik, strokovni sodelavec območne gospodarske zbornice, povedala, da so poleg splošnih težav, ki tarejo vsa jugoslovanska podjetja, prispevale svoj delež še poplave in pa seveda napačne proizvodne in razvojne usmeritve posameznih podjetij. Tako je podjetje ESO, ki izdeluje predvsem opremo za rudnike, zašlo v težave zaradi zmanjševanja izkopa v njih.

»Jaz sicer verjamem v zaposlene v tem podjetju,«
pravi Korun. »To so mladi kadri, sposobni ob določenih zunanji pomoči potegniti firmo iz vode.«

V velikih težavah je tudi nekdanji uspešnejši Elko iz Mozirja. Ta tekstilna tovarna je še pred petimi, šestimi leti veljala celo v republiškem merilu za eno najuspešnejših, potem pa jih je hitra rast brez trdne finančne podlage nenadoma spravila na kolena. V tovarni so zdaj na čelu novi, mladi ljudje, ki bi lahko, če bi uspešno rešili vprašanje podkapitalizacije, izvlekli podjetje iz težav. Elko je pred leti na veliko vlagal v nove obrate po Sloveniji in Jugoslaviji in naenkrat je zmanjkalo denarja za te podvige. V zadnjem času pa tudi dodelavni posli ne prinašajo dovolj dohodka.

»Toda trudimo se,«
sta dejala sogovornika z gospodarske zbornice. »Ko vsaj republiška vlada ne bi bila tako počasna pri pripravljanju sistemskih rešitev in ukrepov...«

Robert Peklaj

R. B.

Štefka Kordeš, vodja območne enote Republiškega zavoda za zaposlovanje v Velenju:

Neizkoriščene priložnosti

Ni treba biti posebej pameten, če hočeš ugotoviti, da današnji čas ni naklonjen niti zaposlenim niti mladim, ki končujejo šolo. Pogovor z vodjo območne enote Zavoda za zaposlovanje v Velenju Štefko Kordeš je pokazal, da občini Velenje in Mozirje pri tem nista prav nobeni izjemi. Morda je ta položaj še slabši, saj je potreb čedalje več, možnosti pa iz dneva v dan manj. Skratka, prihodnost mladih in nezaposlenih je v Velenju in Mozirju posuta s trnjem.

Zaposlenost pada, brezposelnost raste

Po podatkih, ki jih je skrbno pripravila Štefka Kordeš, je bilo konec lanskega leta v Velenju zaposlenih 23.800 delavcev. V primerjavi s prejšnjim letom jih je zdaj za štiri odstotke manj, še malo manj zaposlenih pa je samo v gospodarstvu, kjer je bilo konec leta zaposleno 20.800 ljudi. Seveda pa se ta številka iz meseca v mesec manjša in se mesečno število brezposelnih povečuje za dva odstotka. Tako je bilo konec leta 1240 brezposelnih, konec januarja pa že 1335. Primerjava z lanskim letom ali pa celo z letom 1986 kaže na obupno stanje velenjskega gospodarstva, saj se je od takrat do danes število brezposelnih povečalo skoraj za petkrat.

Žal pa je med temi brezposelnimi polovico mlajših od 26 let, skoraj tretjino pa jih išče prvo zaposlitev. Če je že sedaj takšno stanje, kakšno šele bo po obljubljenem padcu standarda za 30 odstotkov in novem zakonu, ki naravnost pospešuje večanje števila presežkov delavcev.

Izsledki raziskave velenjskega Zavoda za zaposlovanje med 1600 nezaposlenimi so pokazali presnetljivo veliko pripravljenosti nezaposlenih za sodelovanje. Več kot polovica anketiranih je vrnila vprašalnike in to večina tistih med 19 in 30 leti, ki imajo višjo ali visoko izobrazbo. Kot kaže, se ti najbolj zavedajo, da morajo tudi sami kaj narediti zase. Omenili bomo samo nekaj ugotovitev raziskave: »... Zanimanje za dodatno izobraževanje je veliko, saj se je pripravljeno v neko obliko izobraževanja vključiti kar več kot tri četrtine tistih, ki so vrnili vprašalnik. Največ interesa kažejo tehniki, in sicer tisti, ki že nekaj časa zelo težko dobijo možnost za opravljanje pripravništva, kaj šele stalno zaposlitev. To so gimnazijski maturanti, ekonomski, zdravstveni, komercialni in upravni tehniki, vzgojitelji, tekstilnokonfekcijski tehniki, prometni tehniki in drugi. Veliko zanimanje kažejo tudi strokovnjaki z višjo in visoko izobrazbo.«

Slabo izkoriščena priložnost

Morda je ravno zato vlada avgusta lani sprejela zakon o reševanju tehnoloških in drugih presežkov, ki naj bi vsaj malo omilil katastrofalen položaj delavcev v gospodarstvu. Ta zakon je opredelil štiri načine za premagovanje težav. Prvi in tudi najbolj uporaben je bil čakanje na delo doma. V tem primeru je Zavod pokrival del stroškov za plačevanje teh delavcev in to možnost je izkoristilo 240 ljudi, večina iz Gorenja. Iz sredstev, namenjenih za skupno delovno dobo, so denar dobili v Rudniku lignita in v Eso, vsega skupaj pa je tako predčasno odšlo v pokoj 32 ljudi. Del sredstev je Zavod namenil tudi za odpravnine, saj je dobilo kar 294 delavcev pomoč iz tega sklada. Večina delavcev je bila zaposlenih v Rudniku lignita (290), kjer pa so se po besedah Štefke Kordeš, zelo sistematično lotili reševanja tega vprašanja. Po zaslugi strokovno podkovane kadrovske službe v Rudniku lignita se preza-poselnosti skoraj ne čuti, čeprav bi se glede na število presežkov lahko ta težava zelo poznala v poslovanju rudnika.

Seveda pa niso vsi ravnali tako. Po mnenju Štefke Kordeš bi podjetja lahko veliko bolj izkoristila te ugodnosti, pa jih, na žalost delavcev, ki bi to najbolj potrebovali, niso. Razlogov je več, najpomembnejši pa je ta, da podjetja tega še vedno nimajo, je pa seveda drugo vprašanje. Morda so vzrok za to neustrezne kadrovske službe, ki doslej niso opravljale svoje naloge, saj jim, po pravici povedano, tudi ni bilo treba. Nadalje se vodstva podjetij nikakor nočejo izpostavljati besu in razočaranju zaposlenih, pa skušajo vse težave potisniti na stranski tir. Dokler jih stavka ne prepriča, da so ravnali napačno. V opravičilo podjetjem bi morda veljalo omeniti to, da je bil kljub pomoči Zavoda delež podjetij še vedno prevelik. Seveda pa to ne opravičuje tistih vodstev podjetij, ki zaradi neznanja ali pa zaradi nepripravljenosti ne že-

Štefka Kordeš

lijo narediti niti tistega malo, kar bi koristilo zaposlenim. Na koncu naj omenimo še to, da se je prek Zavoda prekalificiralo 650 ljudi.

Kam z mladimi

Kot kaže, so minili tisti časi, ko smo poklice še delili na tiste, po katerih je večje povpraševanje in narobe. Sedaj takih poklicev ni več. Občutno se manjšajo potrebe po kadrih, kar se pozna po razpisanih štipendijah. Še za letošnje šolsko leto je bilo razpisanih 582 štipendij, medtem ko se predvideva za prihodnje le 270 kadrovske štipendije. Če predvidevajo podjetja za to leto le 82 potreb po kadrih, in še to

»Največ brezposelnih, približno tretjina, si želi poglobiti in razširiti znanje v svoji prvotni usmeritvi, saj imajo tu že največ znanja, zato bi bila takšna vrsta izobraževanja tudi najenostavnejša. Rešitev vidijo tudi v tečajih, to je v krajših izobraževalnih oblikah, šele na tretjem mestu je izobraževanje v drugi usmeritvi. Želja po dodatnem izobraževanju narašča z izobrazbo.«

večinoma nadomestnih, okoli 400 presežkov, in da bo letos končalo šolanje 700 mladih ljudi, se zdi, da bo položaj še veliko hujši, kot je sedaj. Zato ne preseneča vse več prošenj za štipendije iz združenih sredstev. Že lani se je število prošenj dvignilo s 765 na 950, kako bo letos, pa na Zavodu še ne vedo, saj višina sredstev za ta namen še ni določena. Vsekakor pa ne bodo mogli zadovoljiti vseh potreb in tako vsaj malo omiliti težaven položaj mladih. Vsaj delno so pomagali 190 pripravnikom, ki so z njihovo pomočjo uspeli dobiti (vsaj začasno) prvo zaposlitev, če ne bi bila ta številka še bolj porazna.

Nepripravljeni na tržno gospodarstvo

Očitno je, da na tržno gospodarstvo nikakor nismo pripravljeni. Kot je dejala Štefka Kordeš, o brezposelnih govorijo večinoma zaposleni, tako da se težavnosti tega vprašanja v bistvu bolj slabo zavedamo. Vendar se na Zavodu skušajo čimbolj poglobiti in vsak primer, če je le mogoče, obravnavati posamezno. Najprej bomo morali spremeniti miselnost, in sicer, da si bo moral odslej vsak sam pomagati, kot si bo vedel in znal, in ne bo več država skrbela zanj. To seveda ne pomeni, kot je dejala Štefka Kordeš, da bo Zavod sedaj stal ob strani. Že zdaj so pripravili tečaje za ohranitev komaj pridobljene znanja za samozaposlovanje, za komercialiste, trgovske potnike, tuje jezike, osnove računalništva, itd. Poleg tega so bili tudi semi-

»Malo manj kot polovica vprašanih je že razmišljala o svoji, samostojni poti iz težav. Večinoma so to strokovnjaki z izobrazbo četrte in pete stopnje in kar dve tretjini vprašanih razmišlja o obrti kot možni obliki. O podjetništvu razmišlja nekaj več kot četrtina tistih, ki so nam vprašalnik vrnili, večinoma so to ljudje s peto stopnjo izobrazbe. O samostojni kmetijski dejavnosti razmišlja le malo vprašanih (5,4 odstotka) in sicer tisti, ki imajo doma naravne možnosti.«

nari za poslovne sekretarje, vodenja knjig za podjetja in obrtnike, za gostinska pomožna dela in za mnoga druga opravila.

V prihodnosti bo še najtežje za tiste, ki imajo 20 do 25 let delovne dobe in so ostali brez dela, saj bodo podjetja, ko bodo iskala nove delavce, potrebovala nov, izobražen kader, ti pa bodo ostali na smetišču delovne sile. Čeprav je stopnja brezposelnosti še vedno manjša kot v razviti Evropi, pa je v nasprotju z našim, njihov trg delovne sile deluje. Pri nas pa je trenutno samo povpraševanje po delu, ponudba pa je nična.

Prihodnost je zato precej odvisna od tega, kakšne zakone bo sprejemala republiška skupščina in kakšni bodo srednjeročni načrti občin, še posebej kadrovske. Do takrat pa tudi Zavod ne ve, kako delati, kako svetovati, za kaj se splača izobraževati in komu bolj ali manj pomagati. Morda bo nova akcija Tisoč novih delovnih mest, s katero bi na republiški ravni denarno podprli odprtje vsakega novega delov-

»Skoraj pri vseh odgovorih je bilo opaziti, da so brezposelni najprej kritizirali obstoječi sistem, prevsem zakonodajo, šele potem so nanizali ideje o premagovanju svojih težav: najprej urediti zakonodajo, uvesti red pri zaposlovanju, pospeševati osebno samostojno delo, ponuditi tudi druge oblike zaposlovanja, znova presoditi ustreznost mreže šol in izpopolniti sistem obveščanja.«

nega mesta, le obrodila nekaj sadov. Na koncu naj povzamem le tisto, na kar je pozvala naša sogovornica: »Zakaj ne poberemo iz Zahodne Evrope tudi to, da država podpira vse tiste, ki bi radi preživeli sebe in svojo družino (tako imenovano samozaposlovanje)?« Vse dotlej bo delo Zavoda za zaposlovanje le gašenje, žal, prevelikega požara, za kar pa nima niti denarja niti dovolj primernih kadrov.

Robert Peklaj

Edvard Centrih, družbeni pravobranilec samoupravljanja za Mozirje in Velenje, o zakonu o delovnih razmerjih

Slabo poznavanje dolžnosti in pravic

Z Edvardom Centrihom, družbenim pravobranilcem za Mozirje in Velenje, smo se pogovarjali o varovanju pravic iz delovnega razmerja, s čimer se zdaj, ko ni več samoupravljanja, pretežno ukvarjajo družbeni pravobranilci. Čeprav zakoni dajejo večji poudarek delovnim inšpekcijam, je na začetku povedal Edvard Centrih, le-te še niso kadrovsko dovolj močne, da bi lahko ponudile delavcem pravno pomoč oziroma nadzorovale, kako podjetja in zasebniki dajejo delavcem pravice, ki jih določa zakon o delovnih razmerjih.

»Trenutno se ukvarjam predvsem z varstvom pravic tistih delavcev, katerih podjetje je šlo v stečaj ali pa v redno likvidacijo,« je povedal Centrih. »Pri stečaju EKO in Glin je zdaj kar precej težav. Po nasvetu o delovnih razmerjih pa prihajajo predvsem delavci, ki delajo pri zasebnikih.«

»Ali so zasebniki še vedno »črne ovce«?

»Obrtniki se ne držijo dosledno kolektivne pogodbe. Ne morem pa trditi, da vedno name-noma, ne pa zaradi objektivnih težav. Pogosto, na primer, ne sklepajo z delavci pisnih pogodb o delovnem razmerju in tako kratijo vse tiste pravice, ki jih pisna pogodba na osnovi kolektivne pogodbe prinaša.«

»Kje je vaša vloga pri premagovanju teh težav?«

»Dobro sodelujem z delovno inšpekcijo, jaz jo obvestim in le-ta potem zadeve izpelje do konca. Če pride do spora, pogosto nudim delavcu pravno pomoč ali ga celo zastopam pred sodiščem. Saj veste, delavci si praviloma ne morejo privoščiti odvetnika, tako kot si ga lahko druge stranke.«

»Kaj pa pravna služba na sindikatu? Kaj ta ne more opraviti tega posla?«

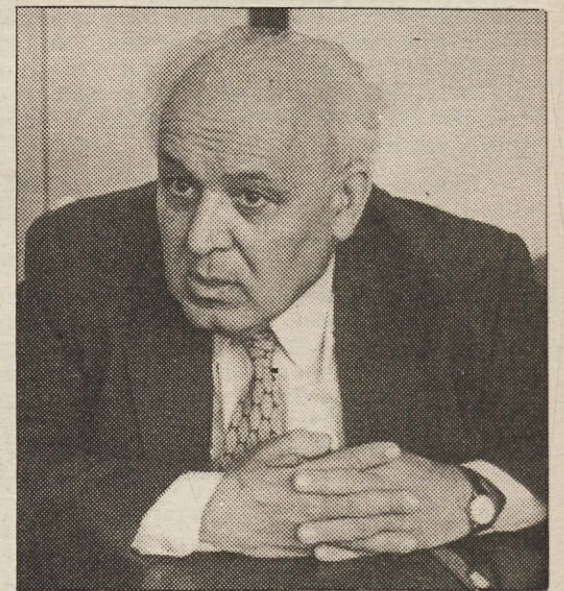
»Občinski sindikalni svet moram zelo pohvaliti. Ima dobro organizirano pravno službo in mi lepo sodelujemo. Tako lepo, da nam nekateri celo očitajo, češ da se pravobranilec kar preveč pogloblja v zadeve.«

»?«

»To je tako: bil sem deset let član sodišča združenega dela in osem let njegov predsednik. Zato zadeve dobro poznam in potem, ko predmet spora vsestransko proučim, ponavadi tudi zasebniku pravilno svetujem. Nisem kriv, če potem na sodišču izgubi... Kot kaže, moje izkušnje niso preveč cenjene. Napisal sem tudi

več kot 20 člankov v lokalno časopisje, pa nič. Obrtnik je trmast, žene stvar pred sodišče, in ko izgubi, pravi – sodišče me je žasil, in ko vidi tam pravobranilca, doda – le kaj se mora ta vmešavati!

»Kako je z uveljavljanjem pravic delavcev v podjetjih. Menda niso tam same »bele ovce«?

Edvard Centrih

»So, skoraj vsa. Zanimivo je to, da skorajda ni kršenja pravic iz delovnih razmerij. Imajo dobre pravne službe...«

»Kaj pa menite o snažilkah, ki so jih nekatere podjetja, kot smo slišali, prepustila na milost in nemilost zasebnikom, samo da so znižala svoje režijske stroške?«

»To je dejansko problem, toda pravobranilec se v to, da snažilke ne dobijo plač, ne more vmešavati. Problem je nastal zato, ker so mnoga podjetja, med njimi tudi v Gorenju, svoje snažilke prepustila zasebniku in z njim sklenila pogodbo o čiščenju. Snažilke so sicer ostale na delovnih mestih in delo imajo. Toda ker njihova nekdanja podjetja zasebniku niso pravočasno plačala opravljenih storitev, ta ni imel denarja za plače snažilkam. Žal pa pravobranilec na plačevanje računov ne more vplivati.«

Boris Rugelj

Mira Videčnik, predsednica velenjskih sindikatov

Le pridanič ali bedak je lahko gluha za zahteve sindikatov

Le kaj bi najprej vprašal predsednico občinskega (za zdaj še) sveta SSS v takšnem kraju, kot je Velenje? Torej, Mira Videčnik, kako je ženska priropotala na to funkcijo med možaki, kakršni so knapje?

»Je kar prav, da me to vprašaš. Pa ne zaradi knapov. Nasploh so ženske preveč tiho. Meni je bilo to nekako usojeno, zaradi značaja, verjetno. Trinajst let se že selim s funkcije na funkcijo od krajevne skupnosti, različnih komisij, šest evidentiranj imam le v sindikatu...«

Saj na tega sem mislil:

»Ob vsem, kar sem počela in vsega sem se lotila cela, sem prav dve stvari opravljala res s srcem. Prvo je moja stroka, učiteljica fizike in matematike. Takoj za tem, ne hkrati pa je sindikat. V sindikatu sem delala od prvega dne službe in potem pač po vrsti – od članice do predsednice izvršnega odbora, čez sindikalno konferenco podjetja do tod, kjer mi teče tretje leto.«

In kako je med stroko in sindikatom, dvema enakovrednima stvarima, le prevladala slednja?

»Tega pa ne bom nikoli pozabila, tako težka je bila odločitev. Aprila 1988 sem nihala, tehtala. Obe stvari sem opravljala s tolikšno ljubeznijo, da je bilo res hudo.

Težko bi rekla, kaj je odločilo. Morda to, da sem morala zaradi popolne posvetitve delu sindikatu odmeriti ves prosti čas. Saj je bolje, da se tega sploh ne spomnim. Dvajset let sem delala v šoli, z otroki, tudi ko sem bila ravnateljica, so mi bili otroci prvi.

No, če sama težko odgovorim – zdajle sem se spomnila, kaj so o tej odločitvi rekli moji prijatelji. Aha, spet gre nekam, kjer je dosti dela, tako so rekli.«

Izziv torej?

»Res je bil in ne majhen! Bitka za pravičnost, poštenost, spoštovanje pravih vrednot, vse to je izziv, ki je oddelhtal celo ljubezen do dela z otroki.«

Hm, na sindikat tedaj še nismo bili navajeni gledati kot na, kaj naj rečem, bojno polje za prave vrednote?

»Kakor kje in kakor kdo! Že res, da je bil to prelomen čas, ko se je začelo smeti, kar se dolgo ni smelo, ko se je marsikaj dobesedno čez noč prekopicnilo na glavo. Toda sama sem bila borka, ko po večinskem mnenju za kaj takega še ni bil zrel čas. Menda sem prvič sodelovala v stavkovnem odboru že leta 1975...«

In ugotovila, da je sindikat pravšen za borce?

»Tako je! Dandašanji še posebej. Sama sem v to na nek način padla. Ljudje verjetno začutili, da se vsega lotevam z dušo, z vso energijo. Potem pa naloge kar dežujejo. Spomnim se, da sem bila v službi šele pol leta. Čisti začetnik. Ko pa je moral ravnatelj na orožne vaje, me je določil, naj ga nadomeščam. To z nalogami in funkcijami gre kot z dominami. Ko sprožiš prvo...«

Naj mi bo zdaj jasno, kako ženska med rudarji. Se spomniš, kako je bilo, ko si prvič stopila mednje?

»Spomnim, spomnim, še kako dobro se spomnim. Ni še bilo pet zjutraj, knapov pa zbranih več kot 500. Takoj smo se začutili, nobenih težav, treme ali česa podobnega. Od takrat in do danes, ne le za rudnik, ampak za vse sindikate v občini velja, da imamo izredno neposredne odnose. Vse je človeško, polno zaupanja in volje, da če se nekaj že zmenimo, to tudi speljemo.

To je neprecenljiva motivacija za delo. Nobena ovinkarjenja, pleteničenja v prazno. Enkrat sem že povedala v pogovoru za Delavsko enotnost, da drugače ne more biti. Čas ne dopušča.

Tajne volitve in vse te novice to lepo potrjujejo, kar je pravzaprav še edino upanje, edina osnova za zagnanost. Vse spremembe, tudi kadrovske, bodo šle tako vrtoglavo, da se nihče ne more več zanesti na mandat. In prav je, da je končno tako. Kar sem tule, smo šli že trikrat skozi tak ali drugačen postopek kadrovskih in

Mira Videčnik

organizacijskih sprememb. Vse to žene naprej.«

To je torej to, kar si našla prav v sindikatu? Mislim tisto, ko si prej omenjala boj za prave vrednote:

»Gotovo! Tisto, kar pride iz ljudi, je pravo. Kar smo počeli in kar počnemo, nima nobenega ozadja, nič se ne skriva zadaj. Prvo in edino je interes delavcev, pa naj bo ekonomski ali socialni ali kakor že temu pravimo. Če se za to boriš pošteno in do konca, so to tiste temeljne vrednote. Vrednote, ki preživijo vsak sistem!«

Sva pri vseh teh silnih bitkah lahko bolj konkretna?

»Poskusiva, čeprav je tega veliko. Vsak dan se kaj dogaja. Spomnim se, ko je iznenada udaril stečaj v EKO Gorenje. Lahko si predstavljáš takšen zbor delavcev. Le stečajni upravitelj in jaz sva se ga udeležila, pa še to nepovabljeni. Nič priprave, koncepta, pa tuhtaš, kaj zdaj?! Kako naj se sindikat vključi, pomaga?!

Že na zboru smo organizirali sindikat nezaposlenih. Kar tam se je vanj vključilo 368 delavcev od 416 nezaposlenih.«

Mira Videčnik je te številke stresla kar tako, iz rokava. Nič »približno«, »nekaj več ali manj« in podobno. Takoj in točno, kot se za matematika spodobi:

»Res mi to včasih prav pride, čeprav je sinikat seveda več od števil. Prav pri ustanavljanju tega sindikata nezaposlenih se je pokazalo, kako ljudje v stiski potrebujejo nekoga, ki jim bo prisluhnil če že ne takoj pomagal. Kolikokrat se oglasijo pri nas zgolj po uteho, da se vsaj potožijo in občutijo, da jim le nekdo stoji ob strani pri uveljavljanju še tistih redkih pravic, ki v takem primeru ostanejo.«

Pa je potem kaj s temi pravicami?

»Naš sindikat pač postori kar in kolikor zmore. Nikoli ni čisto zastoj. Od prej omenjenih jih je 220 obdržalo delo, drugi so šli na zavod, a se zdaj že registrira nova firma, v kateri bo spet nekaj delovnih mest.«

In kje je tu zasluga sindikata?

»Marsikaj se da s sodelovanjem. Stvari vendarle tečejo bolj urejeno, pravično kolikor se le da. Sindikat je dal pobudo za solidarnostni sklad in že z enkratnim pologom smo zbrali 120.000 dinarjev. Vsaj nekaj, za največje socialne probleme. Gotovine sicer ne izplačujemo, smo pa domenjeni s trgovinskimi organizacijami in najhujše rešujemo z naročilnicami za hrano.

Če sva že govorila o delavcih, ki so ostali v EKU – takoj po stečaju smo skupaj spet formalizirali sindikat, ustanovili smo aktiv nezaposlenih delovnih invalidov.

V Elektrostoritvah je vladalo razsulo, od lankega maja so bili brez sindikata, plač niso dobivali. Ker ni bilo res nobene perspektive, smo jim pomagali vsaj do urejenega stečaja.

Tudi v Inženiring Farmin je bilo podobno. Delavci so se enostavno razbežali, 30, kolikor jih je ostalo, pa je bilo v nevzdržnem položaju. S sindikatom in drugimi pristojnimi občinskimi institucijami smo vendarle toliko uredili stvari, da so zavrnilo celo naš predlog, da bi jim do zaostalih plač pomagali na sodišču. Pravijo, da bodo še malo potrpeči, češ, kaže, da bo le šlo.

Sicer pa v občini ni velikih težav s plačami in tudi kolektivne pogodbe počasi spravljamo v življenje. Kjer se zatakne, priskočimo z gmotno pomočjo in s pravno, kajpak. Dobro sodelujemo z SDK, pravobranilstvom, centrom za socialno delo...

Zahtev po socialni pomoči je trikrat več kot prej, potrebe po pravni pomoči so se početverile. Vse to priča, kako razmere pritiskajo na sindikat, kako ga delavci vse bolj potrebujejo...«

Kar vse seveda obvezuje?!

»Na vsak način. Vsaj pri nas se tega v polni meri zavedamo in zato vsi sindikati sodelujemo. Povezali smo se pri tem, kako olajšati dvig cen stanarin in komunalnih storitev. Sindikati v občini smo pripravili svoje analize in marsikaj iz njih je našlo prostor v občinskih programih. Sindikati smo pripravili javno tribuno o stanovanjski zakonodaji (v občini je 7.200 družbenih stanovanj), na njej strnili pobude in jih poslali zakonodajalcu. Kolikor vidimo, ne zaman...«

Torej tudi ne velja kar tako nasploh, da so oblastniki gluhi za sindikalne pobude?

»Kaže, da ne. Seveda pa je treba stvari strokovno pripraviti, jih utemeljiti in potem res dosledno in odločno voditi. Brez tega je vse skupaj sejanje energije v veter. Prav vsem bi moralo postati jasno, da partnerstva ne moremo voditi na ulicah. Potrebujemo mir in motivacijo za vse, kar bo gnalo družbeni razvoj naprej!«

Hm, če bi bilo vsem jasno?!

»Tako idilično res ni, kot je morda zvenelo. Sindikat mora pač ob vsem naštetem najti tisti prag delavskih zahtev, čez katerega potem nikomur ne bo dovolil stopiti. Človeka močno zaboli, ker to ne prodre v zavest, to, da gmotne in duhovne dobrine ustvarjajo prav tisti, katerih glas zveni skozi sindikalne zahteve. Na to pa je lahko gluha le bedak ali lopov.

So stvari, ki si jih delavci pač ne bodo pustili vzeti. Lahko začneva kar s Prvim majem, okoli katerega so se že lani tako lomila kopja, pa se ga kljub trdno zasidrani tradiciji pri nas še nikoli ni udeležilo toliko ljudi. Več kot 4.000 nas je bilo na shodu.

Sicer pa so te stvari lepo zapisane na sindikalni izkaznici, vrsti red prav gotovo ni naključjen!«

Ne bova jih naštela, že nekaj stotisočev si jih lahko vsak dan prebere. Nekaj besed pa o organiziranosti za te cilje:

»To že veš, da se Velenje in Mozirje skupaj organizirata v območni sindikat. Na vsak način in večkrat pa velja poudariti, da pobude za takšno organiziranost ni izmodroval nekakšen štab, ampak prihaja iz podjetij! Iz delovnih kolektivov se prenaša na dejavnosti in na občinski ravni ne kanimo imeti nobenega območnega odbora. To bo ostalo v dejavnostih. Območni sindikat bo skrbel res za skupaj ugotovljene in dogovorjene skupne naloge. Za to pa oblikujemo aktivne predsednikov sindikatov podjetij po posameznih dejavnostih na našem območju. Povezati je treba tako izražene specifične interese in zagotoviti vsebinsko, akcijsko vlogo sindikatov skozi obojestransko koordinacijo.

Najmočnejši dejavnosti pri nas sta kajpak energetika in kovinarji, potem lesarji in tekstilci. V območnem svetu pa bomo odločitve sprejemali le s konsenzom in tako ne bo pomembno, ali bo prišel predlog iz kolektiva s 100 ali s 1000 člani.«

Koliko članov pa imate?

»Zdaj 20.500. Ko so me po kongresu v pogovoru za radio vprašali, koliko članov bomo tod

Predsedniki sindikalnih organizacij občin Velenje in Mozirje po dejavnostih

Predsednik sindikata	Sindikat podjetja ali ustanove
Jože Kožar Ivan Ojsteršek Branko Habe	RLV TEŠ VEKOS – Toplot. oskrba
Vlado Kompan Milan Štebe	Gozdarstvo Šoštanj GG Nazarje – Transport in gr. GG Nazarje – TOK GG Nazarje – DSSS GG Nazarje – Gozdarstvo Luče GG Nazarje – Gozdarstvo Gornji Grad
Janez Marovt Tonka Šporin Ivan Jakop	Vegrad Farmin Inženiring Zavod za urbanizem Vegrad – Lesna Ljubno
Milko Detmar	Cinkarna – Kemija Mozirje
Franci Trebše Ljuba Benko Vlasta Štajner Jože Vodusek	Era kmetijstvo Merx Pekarne in slašč. ZKZ Mozirje
Emil Germadnik	Gorenje Koncern ESO Sipak Gorenje Eko v stečaju Elektrostoritve Kovinarstvo Gorenje MGA Nazarje Iskra Feriti Ljubno
Franc Kumer Zoran Gregorn Drago Henčič	VEKOS – Komun. oskrba DSSS VEKOS – Stanovanjska oskrba Komunala Mozirje
Vili Fistrič	Glin Nazarje Smreka Gornji Grad
Roman Grudnik Milan Nareks	Tiskarna
Štefan Bestijanič Milena Kristič – Planinc	Informativni center
Herman Kasesnik Helena Blagotinšek Branko Bola Slavko Žagar	APS Intervropa PTT Velenje PTT Mozirje
Milena Kompari Poldka Šlutej Franc Kosmač	M-Club Elkroj Šoštanj Elkroj Mozirje
Peter Kvartič Marjana Kašnik Jože Štojs Anica Firšt Zlatka Anderlič	ERA NAMA Merx – Prodaja Savinja Mozirje Delavci v obrti občine Velenje Delavci v obrti občine Mozirje
Romana Benda	Gostinstvo Paka Turist Nazarje Družbeni standar – Gost d.o.o. RTC Golte
Nada Ževart Jožica Marovt Milan Hoheger	VVZ Velenje VVZ Šoštanj VIZ OŠ Mozirje OŠ Gornji Grad OŠ Luče VVO Mozirje
Bernard Fricelj	Zdravstveni center Dom za varstvo odraslih Sanatorij Ravne
Jožica Notersberg Mirjana Pajević Darja Lah Mira Janžovnik Nada Fridman Tomaž Pečovnik Irena Jeraj	Upravni organi SO Velenje Nekdanje DPO ZTKO Republiški zavod za zaposlovanje Upravni organi SO Mozirje Družbene dejavnosti
Zvonka Sevšek Viktorka Šmrec Marjana Hudej	Sindikat nezaposlenih Gorenje Eko
Breda Erjavec Frida Dolinar Marko Boruta Darja Kolar	
Vojko Hren Branka Pogorelnik	
Jani Hrovat	

zbrali v SSS, sem rekla, da od 50 do 70 odstotkov. Zdaj pa je to že 76 odstotkov.

Kljub temu pa poskušamo (in trdim, da uspešno) sodelovati z vsemi drugimi sindikati. Skupaj smo nastopili v akciji za pravišnje oblikovanje cen komunalnih storitev in ta ter druge akcije potrjujejo, da se povsem pravilno zavedamo vloge in pomena sindikalnega pluralizma.«

Pogovarjala sva se še o kadrovskih težavah, o številu zaposlenih, financiranju, vlogi znanja in sprotnega izobraževanja sindikalnih poverjenikov... Sklep je bil takle:

»Ko enkrat dosežeš, da pobude in predlogi prihajajo iz podjetij, je že veliko storjenega. Februarja bomo imeli ustanovno volilno sejo in vse to dorekli. In še kaj zraven, reciva vse možnosti medobmočnega in drugega sodelovanja... Bistvo je, da se ne spuščamo v nikakršna filozofiranja o vsebinskih, kadrovskih, programskih, finančnih koceptih. Pustimo, da nam vse to postavlja življenje in potem pač zavijamo rokave.

Ciril Brajer

Ali pa bo preživela tudi namembnost »njenege« Centra? »Vemo, da bomo šole še imeli; socialnega varstva v takem obsegu pa gotovo ne več!« odkrito pove. »Tudi zaradi ‚konkurence‘ ne. Nikar ne pozabite, da je ta čas poudarek na dobrotelstvu. Torej na Caritasu ipd...!«

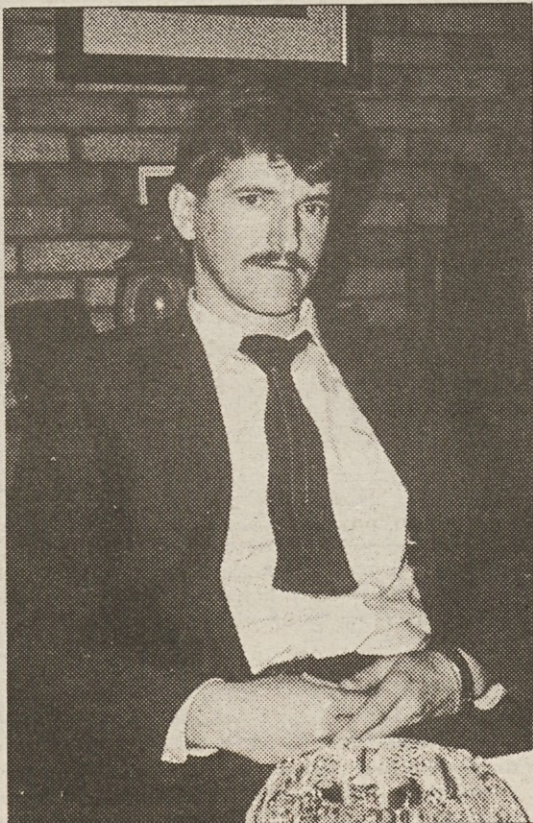
Vlado Verdnik, član občinskega sveta ZSSS Velenje:

Nepovezanost škodi učiteljem

Vlado Verdnik, ki je tudi vodja kadrovske službe v združenih osnovnih šolah Velenja, nam je lahko iz prve roke postregel s podatki o položaju družbenih dejavnosti v občini, še posebej pa šolstva. Navedel je tudi primer, kako zdrahe v sindikatu nikakor ne koristijo članstvu, še posebej, če svoj delež pristavi še neurejena zakonodaja na tem področju.

Tisti časi, kot pravi sogovornik, ki jih sedaj najbolj očitajo nekdani Zvezi sindikatov Slovenije, so bili za slovenske šolnike najboljši. Sodelovanje med učitelji in poslovodnimi organi je bilo zelo tesno, skupen nastop in reševanje vprašanj v sindikatu pa je prinesel mnogo dobrega za vse zaposlene v šolstvu. Tako je 600 zaposlenih v desetih osnovnih šolah imelo tudi za petino večje osebne dohodke od občinskega povprečja v gospodarstvu, kar jih je uvrščalo v zgornjo polovico slovenskega šolstva. V teh letih so si kupili 140 stanovanj, kar je pomenilo, da je vsak učitelj čakal na stanovanje največ dve leti. Zagotovljena je bila tudi redna zdravstvena preventiva, saj so bile čedalje pogostejše invalidske upokojitve. V ta namen so imeli zagotovljene počitniške zmogljivosti. Skratka, pedagoški delavci so imeli tedaj dokaj visok življenjski standard, k čemur je pripomogla tudi dobra organiziranost sindikata.

Vse to pa se je obrnilo na glavo s prenovo in reorganiziranjem sindikatov. Svoje je naredil tudi poskus odcepitve oziroma osamosvojitve sindikata vzgoje in izobraževanje, kar je vneslo nemir in nezaupanje med dosedanje člane. Posledica vsega tega je bila, da je sedaj v Svobodne sindikate včlanjena le desetina članov, prej pa od vseh zaposlenih le dva nista bila člana sindikata. Čeprav za druge sindikate na tem področju ni podatkov, so tudi oni slabo organizirani. Ta nepovezanost članov sindikata pa najbolj škoduje njim samim. Ravno v času, ko se sprejema zakonodaja, ki bo odločilnega pomena za njihovo delo, je sindikat nemočen, da bi karkoli storil. Padec standarda zaposlenih v šolstvu je očiten, saj so sedaj osebni dohodki celo nižji od gospodarskega povprečja v občini, kolektivne pogodbe za negospodarstvo še vedno ni, ne združujejo se več sredstva za reševanje stanovanjskega vprašanja in vsa sindikalna dejavnost je takorekoč zamrznjena. Zato je graje vredna brezdušnost oziroma mirnost, s katero učitelji sprejemajo to. Po drugi strani pa je tudi razumljivo, saj se je prvič pojavil tudi strah za obstoj, šolniki pa se zavedajo splošnega položaja v družbi in

v gospodarstvu nasploh. Solidarnost izražajo tako, da ne zahtevajo višjih osebnih dohodkov. Vlado Verdnik je na koncu opozoril, da bosta vsaka zamuda in napačen korak imela daljnosežne posledice, ki jih ne bo mogoče kar preprosto zbrisati. Vse to se bo moralo poznati tudi na kakovosti poučevanja na šolah, česar pa si šolniki nikakor ne želijo. Zato naj minister za šolstvo opraviči zaupanje (čedalje bolj majavo), ki ga je bilo deležen pri izvolitvi. Pristavil je še, da si želi, da bi bile šole v Velenju ponovno tako organizirane kot nekoč, ko so bile vzgled vsej Sloveniji. To pa bo odvisno tudi od tega, kako se bo organiziral sindikat, ki ga sedaj pedagoški delavci tudi najbolj potrebujejo.

R. P.

Krešimir Bandalo, član IO sindikata začasno nezaposlenih v Gorenje Eko

V boju za svoje pravice

Marca lani je bil za velenjsko občino najhujši udarec stečaj Gorenja Eko, saj je takrat ostalo brez zaposlitve kar 557 delavcev. Na srečo so že naslednji dan ponovno poklicali na delo 254 delavcev, brez dela pa so vseeno ostali 303 delavci. Med njimi tudi 42 invalidov druge in tretje kategorije, ki so svoje zdravje izgubili v tem podjetju. Zato je sindikat še bolj odločno stopil na stran delavcev.

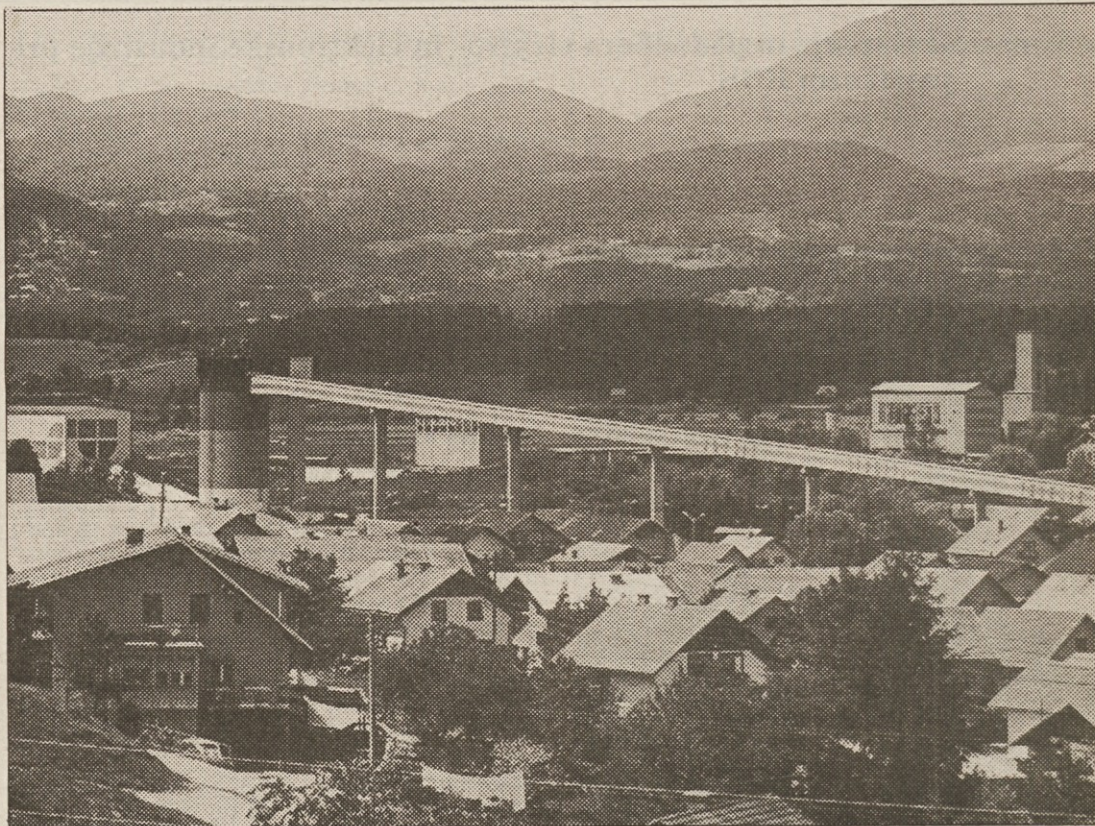
Tedaj, ko je zaradi začetka stečajnega postopka vsem prenehalo delovno razmerje, je več kot 400 delavcev pristopilo k Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije. Hkrati sta bila ustanovljena dva nova sindikata in sicer sindikat začasno brezposelnih delavcev Gorenja Eko in sindikat tistih delavcev, ki so jih poklicali nazaj na delo. Oba sta bila in še vedno delujeta v občinskem sindikalnem svetu, ki ga Krešimir Bandalo ni pozabil pohvaliti, saj je po njegovih besedah, povsem zastopal njihove interese in tudi zahteve. Pri tem je pohvalil, čeprav večinoma slišimo samo kritike teh ustanov, tudi družbenega pravobranilca, velenjski Zavod za zaposlovanje in Skupnost za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Omenil je tudi Center za socialno delo, ki so vsak po svojih močeh pripomogli k temu, d so delavci veliko lažje prenesli izgubo zaposlitve in z manjšimi posledicami, kot so sprva pričakovali. Tako je SPIZ skupaj z Zavodom za zaposlovanje 20 invalidom že zagotovil trajno rešitev. Nekaj invalidov se je namreč invalidsko upokojilo, drugi pa so dobili novo zaposlitev. Še vedno pa ostaja vprašanje malo manj kot 300 delavcev, ki so brez lastne krivde ostali brez dela in možnosti za preživljanje sebe in svoje družine.

Zato si je sindikat postavil nalogo za delavce iztržiti čimveč. V nekaterih zahtevah je že uspel, saj so na primer brezposelni lahko uporabljali počitniške zmogljivosti, prav tako pa je že odobreno izplačilo jubilejnih nagrad tistim, ki so v času pred stečajem izpolnili pogoje zanj. Seveda pa pred sodiščem združene dela še vedno poteka obravnava o drugih zahtevah, ki jih je v imenu brezposelnih postavil njihov sindikat. Tako delavci vztrajajo pri izplačilu regresa za letni dopust, odpravnin in solastniškega deleža, ki so si ga prislužili s svojim trdim delom v podjetju. Usoda teh zahtev sedaj ni več v rokah delavcev, vendar bodo, po zagotovilih sogovornika, vztrajali pri njih.

Kot v mnogih primerih se je tudi pri stečaju Gorenja Eko izkazala delavska solidarnost. Da bi številne družine, ki so ostale brez sredstev za preživetje, lahko normalno živele, so v občini ustanovili solidarnostni sklad, v katerega so poleg sindikata prispevala tudi mnoga druga podjetja. Verjetno so se ljudje zavedli, da bodo morda že jutri tudi sami v podobnem položaju. Tokrat na srečo in po zaslugi sindikata le ni bilo tako hudo, kot bi lahko bilo.

Krešimir Bandalo je kljub težavam, ki jih pestijo vsak dan, še vedno optimist. Pravi, da je v tem kratkem času dobilo novo zaposlitev ali kak drug stalen vir zaslužka že okoli 80 ljudi. Prav tako se govori, naj bi iz podjetja poklicali na delo še novih 80 brezposelnih. Zato je Krešimir optimist in morda ni daleč od resnice njegovo upanje, da bodo še preden bosta minili dve leti, poskrbeli za vse brezposelne iz Gorenja Eko.

R. P.

Franc Trebše, predsednik sindikata podjetja GIP Vegrad:

Težko bo, vendar upanje je

Gradbeništvo je, tako kot tudi druge dejavnosti, trenutno v zelo težkem položaju. Da je še težji, pripomoreta vlada in gospodarska zbornica, ki kažeta nerazumevanje za prizadevanje sindikata. Tudi GIP Vegrad oziroma gradbeno industrijsko podjetje Vegrad iz Velenja pri tem ni izjema, čeprav 1970 zaposlenih v njem spada po uspešnosti v zgornjo polovico slovenskega gradbeništva.

Franc Trebše vidi razloge za to ne samo v likvidnostnih težavah naročnikov, ki izdelanega ne morejo ali nočejo plačati, temveč ima svoje prste vmes tudi politika. To je najbolj občutno na jugoslovanskem trgu, kjer so imeli nedolgo tega še veliko naročil, sedaj pa so le še simbolično prisotni. Poleg tega pa je denarja za naložbe čedalje manj. Sedaj naprimer v Velenju zgradijo le približno 25 stanovanj letno, nekoč pa so jih tudi po 500. Seveda vse to občuti tudi delavec, če ne drugače, vsak mesec v plačilni kuverti, ki je vedno bolj tanka. Pojavil se je tudi strah za zaposlitev, ki je dandanes lahko

Franc Trebše

tako hitro izgubiš. V GIP Vegradu pravijo, da pri njih presežkov ne bodo imeli, če pa se že bodo pojavili, bodo s prekvalifikacijami in pre-zaposlitvami našli delo za vse. V sindikatu upajo, da bodo te obljube izpolnjene, še več pa pričakujejo od razvojnih in socialnih programov, ki naj bi jih vodstvo podjetja s pomočjo sindikata pripravilo za izhod iz te krize. Korak k temu je tudi sprejem temeljnega samoupravnega akta, ki naj bi nadomestil manjkajočo panožno in podjetniško kolektivno pogodbo. Ta akt naj bi urejal vse potrebno, seveda v skladu s splošno kolektivno pogodbo. Bo pa potrebno, kot je dejal Franc Trebše, za uresničevanje še tako minimalnih pogojev iz splošne kolektivne pogodbe marsikaj spremeniti tudi v samem gradbeništvu. Verjetno bo zato to leto odločilno za veliko gradbenih podjetij. Po nekaterih predvidevanjih jih čaka najhujše leto v tem desetletju. Pas pa bo moral spet stiskati delavec.

Kar pa se tiče članstva v sindikatu, je naš sogovornik priznal, da je krepko upadlo, saj je le približno polovico delavcev včlanjenih v Svobodne sindikate Slovenije. Kot vzrok je navedel premajhno seznanjenost delavcev z delom sindikata in predvsem s svojim lastnim položajem, ki je sedaj veliko slabši kot nekoč. Kot da se delavci ne zavedajo, da tudi v gradbeništvu ni več trajne zaposlitve in da delavca nihče več ne štiti, kot je bilo to v prejšnjem sistemu. Zato se bo število članov sindikata zagotovo povečalo, saj bo edino sindikat lahko še zastopal interese delavcev. Seveda pa si bo moral sindikat ta položaj še izboriti.

Na koncu pa je Franc Trebše načel še vprašanje, ki bega verjetno mnoge predsednike sindikatov podjetij, in sicer, kako naj sindikat deluje, da bo to v resnici v interesu delavca. Ali naj se prilagodi večini ali pa naj dopusti, da zaradi manjšega števila presežnih delavcev in eventuelne stavke gre podjetje v stečaj. Po njegovem mnenju naj bi sindikat oblikoval in usmerjal take zahteve in interese delavcev, ki bi ustrezali večini zaposlenih. To pa sta zaposlitev in redno izplačilo osebnih dohodkov. Vsaj s tem, kot kaže, v Vegradu nimajo težav.

R. P.

DAVKI PO NOVEM

Iz vsebine:

— Pregled dosedanjih in predvidenih davkov s komentarjem

— Novi neposredni davki:

- dohodnina
- socialni prispevki
- davek na izplačane osebne dohodke
- davek na dobiček
- komunalne takse

Pri vsakem davku so za ponazoritev: **preglednica** dajatev, **primerjava** z dosedanjim sistemom ter komentar, **razlaga zakona** in navodila za izpolnjevanje davčne napovedi ter konkretni primeri za **delavca, upokojenca, kmeta, zasebnika**.

— Novi posredni davki:

- davek na promet nepremičnin
- prometni davek
- sistem javnih financ v samostojni Republiki Sloveniji

Cena 150,00 din. Brošura je izšla pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, kamor lahko pošljete naročilnico, naročite pa jo lahko tudi po telefonu št. (061) 321-255 in 310-033, int. 362.

NAROČILNICA

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročam(o) izvodov knjige DAVKI PO NOVEM (a 150 din). Naročeno pošljite na naslov:

Ulica, poštna št., kraj:

Ime in priimek podpisnika:

Naročeno, dne: _____
Račun bom(o) plačal(i) v zakonitem roku.

Žig za DO

Podpis naročnika

Peter Kvartič, predsednik sindikata podjetja Era v Velenju:

Sindikat na stranskem tiru

Trgovsko in proizvodno podjetje Era v Velenju, v katerem je zaposlenih približno 800 ljudi, skrbi za osnovno preskrbo Šaleške doline. Skoraj v vsakem večjem ali manjšem kraju imajo svojo trgovino, zato ne preseneča, da je med zaposlenimi večina trgovk. Kako se preživlja trgovina v teh časih in še posebej, kakšno vlogo ima pri tem sindikat, smo povprašali njegovega predsednika Petra Kvartiča.

Nihče nas ne upošteva

»Sindikata danes nihče ne upošteva. Postavljeni smo na nekakšen stranski tir, od koder pa nikakor ne moremo vplivati na odločitve vodstva. To vsekakor ni enakopraven partnerski odnos.« Veliko resnice je v teh besedah Petra Kvartiča. Žal to ni osamljen primer. Čeprav ima občutek, da ne bo velikih težav pri dogovarjanju in da bo vodstvo podjetja prisluhnilo tudi sindikatu, pa to ne pomeni, da bodo predlogi sindikata sprejeti z lahkoto in brez pogajalskega boja. Še posebej bo težak boj pri uveljavljanju tarifnega dela podjetniške kolektivne pogodbe in pri sprejemanju meril za določanje presežkov. Da bi uspeli v svojih prizadevanjih, bodo morali v svoje vrste privabiti več zaposlenih, saj je trenutno v sindikat včlanjenih le 400 delavcev. Računajo tudi, da bodo veliko bolj dejavni v podjetju. V načrtu imajo namreč pripravo okroglih miz, pogovorov in drugih oblik ter načinov seznanjanja članstva.

Seveda pa se v sindikatu soočajo z mnogimi težavami. Tako kot v družbi tudi v podjetju vlada nekakšno mrtvilo. Vsi čakajo na boljše čase, teh pa ni od nikoder. Zato ni posebne volje ali zagnanosti za dejavnosti v podjetju.

O presežkih doslej samo govorice

Po Velenju krožijo ugibanja in govorice o presežkih zaposlenih v posameznih podjetjih. Tudi Era ni izjema. Kot pravi Peter Kvartič, se med delavci govori, naj bi bilo kar 150 zaposlenih preveč. Po zagotovilih direktorja, in za zdaj, kot pravi naš sogovornik, ni razlogov, da mu ne bi verjel, ne bo prav nihče ostal brez službe. S prekvalifikacijo in s širšo ponudbo (odprli naj bi namreč nove trgovine) naj bi predvideni presežek delavcev, ki bi nastal zaradi prehoda na deljen delovni čas, le uspeli obdržati v podjetju. Seznama teh delavcev, ki

Peter Kvartič

naj bi se prekvalificirali ali premestili na drugo delovno mesto, pa sindikat še nima. Ero tudi drugače pestijo likvidnostne težave. Ker kupci nimajo denarja za plačilo nabavljenega blaga, so spet v modi kompenzacijski posli. To pomeni, da namesto denarja dobi Era novo blago. Zato v podjetju vidijo rešitev v izvozu in v večji konkurenčnosti na domačem trgu. Med prvimi so zelo občutno zmanjšali trgovsko maržo in so artikli v njihovih trgovinah nekoliko cenejši kot drugod.

V podjetju nimajo velikih socialnih težav, saj so njihovi osebni dohodki blizu republiškega povprečja. Če pa že kje zaškriplje, pa imajo organizirano samopomoč, tako da hitro pokrpajo najnujnejše. »Zavedamo se, da bomo morali v prihodnje še veliko bolj skrbeti za socialno varnost delavcev, za stabilnost delovnih mest in za dialog z vodstvom podjetja, ker se bo edino tako dalo karkoli rešiti. To vemo mi in upam, da tudi vodstvo podjetja.«

Robert Peklaj

S predsednikom mozirske vlade Alfredom Božičem smo se pogovarjali o hudem gospodarskem položaju v občini

1990 – leto, ki ga bodo Mozirjani še dolgo pomnili

Mozirsko občino je lani prizadela ujma, kakršne ne pomnijo niti najstarejši prebivalci. S tem je seveda mišljena najprej res tista prava ujma, v kateri je divjala povodenj, ki je v nekaj dneh uničila ali prizadela marsikaj, kar so sto in več let spravljale skupaj marljive mozirske roke. Ampak, kot pravi pregovor, hudič ima rad mlade. In res. Še pred naravno katastrofo je Mozirjane udaril zloglasen moratorij na sečnjo v družbenih gozdovih. Kaj to omeni za občino, v kateri je eksistenca več kot polovice njenih ljudi povezana s sečnjo in predelavo lesa, ni treba posebej razlagati. Da bi bila mera polna, moramo seveda dodati še splošno gospodarsko in politično zmedo, v kateri kraljujejo velika nelikvidnost in neplačevanje, popolna gospodarska recesija in politična nespamet. Toda, ne boste verjeli, po pogovoru s predsednikom mozirskega izvršnega sveta Alfredom Božičem dobi človek navkljub vsemu občutek, da le ni vse tako črno in da so Mozirjani vendar le optimisti. Takšno odliko pa slej ko prej premorejo le nič dobrega vajeni ljudje klenih rok in močnega duha.

Alfred Božič

Alfred Božič nam je najprej opisal splošni gospodarski položaj, ki nikakor ni spodbuden. Po njegovih podatkih naj bi lansko poslovno leto samo tri podjetja v občini zaključila s črnimi številkami, in sicer Zgornje savinjska kmetijska zadruga, trgovsko podjetje Savinja in Gostinsko podjetje Turist, vsi drugi naj bi imeli izgube. Glin naj bi jo pridelal za 50 milijonov dinarjev, Elkroj 31, Mali gospodinjinski aparati tudi nekaj podobnega, v izgubi bosta tudi Smreka Gornji grad in Kovinarstvo Lubno. Nič kaj bolje pa se ne bodo izkazali tudi obrati Iskre (Feriti), Vegrada in Cinkarne Celje.

Posebno poglavje v tej žalostni gospodarski zgodbi pripada Gozdnemu gospodarstvu, ki ga je moratorij na sečnjo prisilil v popolno »prestrukturiranje«, če se tako lahko tako reče. Drugače pa bi temu rekli popoln polom nekdanje (dogovorno socialistične) oblike organizacije in dela tega gozdnega gospodarstva. Kdo ve, mogoče pa je bilo ravno to tudi cilj tistega zloglasnega zakona. Kakor koli je že bilo, na dlani je, da sta zdaj TOK (Šoštanj in Nazarje) v likvidaciji, da je v stečaju tudi nekdanji tozd Luče, medtem ko naj bi tozda v Gornjem gradu in Šoštanju obdržali pri življenju. Podobno velja tudi za nekdanjo DSSS, ki pa naj bi jo močno skrčili. Kot podjetje naj bi ostal tudi nekdanji tozd Vzdrževanje, ki naj bi ga usposobili za odpravljanje posledic poplav.

O tem nam je Alfred Božič dejal, da so v mozirski občini protestirali že pred sprejetjem tega zakona pa tudi potem. Bistvo njihovega ugovora proti republiški skupščini nespameti je v tem, da niso proti vrnitvi zemlje nekdanjim lastnikom, vendar je treba to vrniti tako, da se ne ustavi oziroma ogrozi temeljna eksistenca ljudi. Takih iger se Mozirjani niso pripravljeni iti. Posledice so namreč prav grozne. Kako tudi ne, ko pa je več kot polovica izmed 4800 zaposlenih delavcev v občini vezanih na sečnjo in

predelavo lesa. Da bo stvar še bolj jasna, povejmo, da je padla pod moratorij več kot polovica vseh gozdov v občini. Moratorijem velja kar za 14.500 hektarjev, od katerih jih 8.500.000 odpade na nekdanje škofijske gozdove, preostanek pa na zasebne lastnike, se pravi nekdanje kmete.

Ko smo predsednika izvršnega sveta spraševali, kdo in na kakšen način naj bi poravnal ogromno škodo, ki je nastala zaradi tega nespametnega moratorija, nam je takoj odgovoril, da bi to škodo nekdo le moral popraviti. Kolikor on ve, je GG pošiljal neke račune na republiški sekretariat za kmetijstvo in gozdarstvo, kot tudi to, da so nekaj dobili plačano, koliko, natančno, pa da ne ve. O tem je še dodal, da je zdaj ustanovljena območna gozdarska skupnost, v kateri je zaposlenih 40 gozdarjev. Gre torej za novo državno službo, iz katere se že kaže nov obris organiziranosti gozdarstva v občini.

Kako hudo je s tem moratorijem, nam je Božič poskušal ponazoriti tudi s primerom, ko je na svojo pest ob vodni katastrofi dovolil GG posekati 5.000 kubičnih metrov lesa, kar je po njegovih besedah dvignilo premalo prahu. SKZ-LS, ki je najbolj težila k moratoriju, v tem primeru ni rekla nobene, kar govori o njenem razumevanju položaja, so pa zato skočili pokonci liberalci (Grosova stranka). Božič nam ni znal pojasniti vzroka, dopustil pa je možnost, da je šlo za povsem politične igrice, v katerih je pač nekdo zaslužil svojo prilžnost. Lahko celo, je rekel, tudi on ni komu všeč.

In kako je s sanacijo škode, ki jo je povzročila ujma? Po Božičevih besedah je ocenjena škoda v njihovi občini znašala 2.264.870.000 dinarjev. Njena sanacija pa spričo objektivnih razlogov ne poteka tako hitro, kot so sprva načrtovali. Ker mora sanacija potekati v skladu s strokovnimi rešitvami, zdaj republiški sekretariat opravlja naprej nov hidrološki izračun za dolino, ki nekatere stvari postavlja drugače, kot se je sprva mislilo. Samo za primer: doslej se v Nazarjih izmerili največjo višino Savinje 3,8 m. Ob lanskim povodnjem pa je ta višina znašala 5,2 m, kar je seveda za sanacijo nasipov in varstvo okolja povsem nov podatek.

Koliko pomoči so Mozirjani doslej dobili? Iz republiških sredstev je doslej priteklo na račun občinskega izvršnega sveta 220 milijonov dinarjev, od posameznikov in še drugače zbrane pomoči pa se je zbralo 6.547.000 dinarjev. Je to zadovoljivo? Božič ocenjuje, da jih »republika v okviru možnosti ni pozabila, vendar so doslej zbrana sredstva za učinkovito sanacijo škode premajhna. Sicer pa je Božič z vso hvaležnostjo govoril o državi Sloveniji in avstrijski Koroški. Če seštejemo vse skupaj, upoštevajoč tudi delo njihovih občanov, bi lahko rekli, da je sedaj kakih 30 odstotkov škode že sanirane. Podjetja so dobila od 10 do 12« odstotkov neposredne denarne pomoči od ocenjene šode, kar ni veliko, je pa nekaj.

Da bomo pravzaprav vedeli, zakaj gre pri teh številkah, moramo reči, da je škoda zaradi naravnih katastrof znašala 2,3-kratni občinski družbeni dohodek. Kaj to pomeni, pa lahko ugotovimo iz podatka, da je ocenjena škoda v celjski občini, ki je bila druga najbolj prizadeta, znašala le 0,3 bruto narodnega dohodka.

In kje Božič vidi možnosti za boljše življenje Mozirjanov? Najprej v prestrukturiranju obstoječe lesnoprredelovalne industrije, ki pa mora poslovati na zdravih ekonomskih temeljih. To konkretno pomeni, da Mozirjani računajo na 100.000 kubikov letnega poseka lesa, iz česar naj bi pridobili kakih 50.000 kubikov kakovostne lesne mase. To naj bi bil temelj finalizacije.

Veliko možnost vidi Božič tudi v kovinarstvu, pri čemer je še zlasti govoril o povezovanju Malih gospodinjinskih aparatov z nemškim partnerjem. Na to je neposredno vezanih kakih 700 do 800 ljudi, približno 200 pa posredno prek kooperacije. Podobno velja za Elkroj, kjer bi lahko imelo s kolikor toliko pametne poslovne politike kruh najmanj šeststo ljudi. Vsakor pa ne bi smeli pozabiti tudi na kmetijstvo v kombinaciji z gozdarstvom in lesno industrijo, drobno gospodarstvo, trgovino, turizem... »Skratka, sem optimist še posebej, če se bo letos kolikor toliko uredil naš splošni gospodarski in politični položaj.« je ob koncu pogovora dejal predsednik občinske vlade.

Ivo Kuljaj

Tragedija gozdarjev Žage pa veselo pojejo

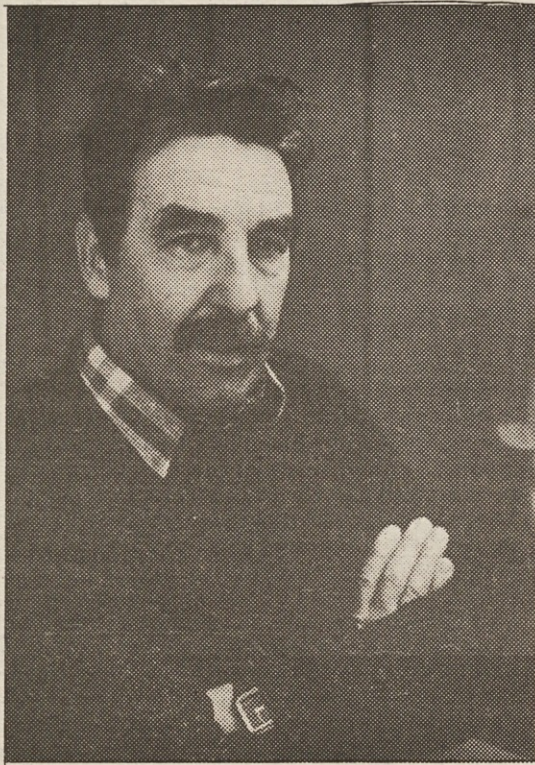
Z novo politiko gospodarjenja z gozdovi so najbolj prizadeti gozdarji. V Lučah so jih s stečajem potisnili na cesto nekaj, v Nazarjih in Šoštanju pa nekaj deset gozdarjev. Javna gozdarska služba naj bi po novem zaposlovala le 39 gozdarjev.

»Še vedno trdim, da je sedanja politika naredila veliko škodo gozdarjem in gozdovom,« trdi Janez Marovt, predsednik sindikata gozdarjev pri nekdanjem Gozdnem gospodarstvu v Nazarjih. »Poglejmo samo našo reorganizacijo. Za 39 novih delovnih mest se je prijavilo okrog 90 nekdanjih gozdarjev. Gre za šolan kader z ozko strokovno izobrazbo. Kam naj gre zdaj gozdar, ki ima dvajset ali več delovnih let, dva ali celo več nepreskrbljenih otrok. To je tragedija brez primere.

Po drugi strani pa žage veselo pojejo v naših gozdovih, Glin pa mora hlovino uvažati. To je trenutna slika, ki niti nam, kaj šele tujcu, ni razumljiva. Pri tem pa si tudi lastniki s sečnjo ne morejo opomoči, ker zaslužijo prekupčevalci. Kmetje so primorani sekati les, da se preživijo, mnoge pa je prizadela nedavna vodna ujma.

Res je, da smo bili gozdarji njega dni vse od občinskih kurirjev do poštarjev, vendar tudi zdajšnja zakonodaja našega dela ni natančno določila. Ne poznamo obseg dela, ne vemo, koliko sečnje je dovoljeno v nekdanjih gozdovih splošnega ljudskega premoženja, kdo bo s temi gozdovi upravljali in ne vemo niti tega, kdaj bodo kmetje dobili nazaj gozdove, ki so jim bili po vojni odvzeti. Vsak moratorij, ki predolgo traja, nujno hromi gospodarstvo.

Dokler ne bo kmet dobil olajšav za sečnjo s predložitvijo računa na davčni upravi, tako dolgo naši delavci ne bodo imeli legalne zaposlitve. Sekali bodo drugi, naši delavci pa ostajali doma, ker bodo sekali les na črno. Enako se dogaja s prodajo, čeprav je zakon o gozdarstvu še v veljavi. Les zdaj odkupuje vsak, zdaj

Janez Marovt

bi se v odkup rade vključile še kmetijske zadruge, vendar nihče izmed njih ni pripravljen vlagati nazaj. Ne bom ponavljal, koliko denarja se je vračalo v gozdove, za ceste, za gorske kmetije. Od svojih osebnih dohodkov smo odtegovali tudi gozdarji, tudi tisti, ki so od včeraj že na cesti. Kaj naj v vsem tem kaosu naredijo sindikati? Jaz pri najboljši volji ne vem, kako naj torej pomagam drugemu? Ne vem, mogoče pa jaz nisem dovolj pameten za predsednika.

Glin: dva meseca brez dela

Delavce so spravili na beraško palico

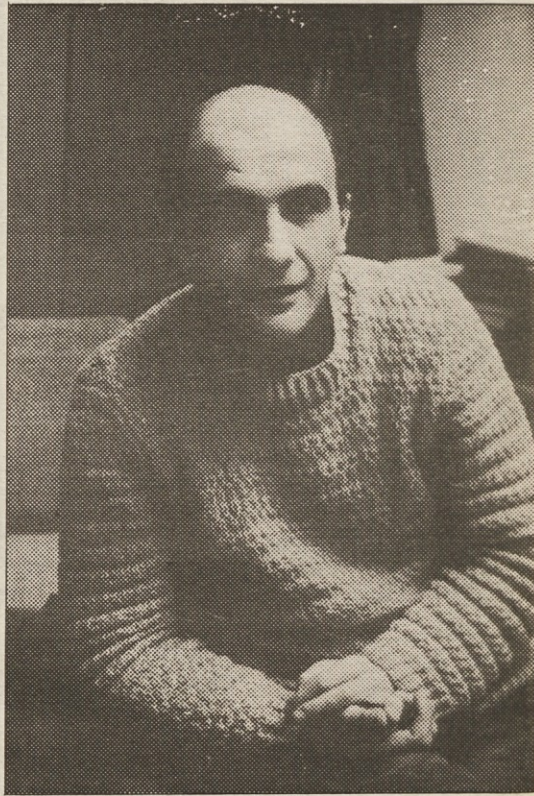
Glin v Nazarjih se je že nekaj let sesedal in skoraj 1.200 delavcev v tej nekdanji bogati dolini spravil na rob siromaštva. Zadnji osebni dohodki niso spodbudni, največ delavcev je zaslužilo nekaj nad tri tisočake. Zdaj vodstvo načrtuje reorganizacijo v štiri podjetja, s čimer naj bi se največje podjetje v Gornji Savinjski dolini izvilo iz dokončnega propada.

»Kako je z Glinom, se vidi že na zunaj. Odkar pomnim, je žaga pela noč in dan, danes pa le v eni izmeni,« pravi Tomaž Križnik, predsednik sindikata. »V devetdesetih letih, kolikor lesna industrija tu obstoja, tako kritičnih časov ni bilo. Delavci smo nemočni. Razmere so takšne, da mi nanje ne moremo več vplivati. Zato bi bilo tudi brezpredmetno stavkati.«

Tomaž Križnik je mojster. Predsednik sindikata je postal pred dobrim mesecem dni. Čeprav razmere in sedanji brezup delavcev dobro pozna, je prevzel funkcijo predsednika, ker meni, da je sindikat še edina trdna vez med delavci. V tovarni je 1170 zaposlenih, med njimi je več kot 900 članov Svobodnih sindikatov Slovenije.

»Zadnja dva meseca sta nas spravila na rob obupa. Za delavca ni večje tragedije od te, če ni dela. In ga enostavno ni bilo. K temu je pripomogel tisti prekleti moratorij o sečnji gozdov. Si lahko predstavljate večjo sramoto od te, da v prelepo zeleno dolino, ki je vsa porasla z gozdovi, zdaj vozimo hlovino iz tujine?

S prenovo Glina v štiri podjetja ali profitne centre, kot pravijo, naj bi ustavili propad tega, za Gornje Savinjsko dolino in Mozirje tako pomembnega podjetja. Za nas je najpomembnejše to, da tudi z reorganizacijo ni predvideno odpuščanje delavcev. Še več, načrtovalci tr-

Tomaž Križnik

dijo, da je delavcev premalo. Gre za delavce v proizvodnji, medtem ko jih je v režiji res preveč.

Po teh načrtovanjih naj bi razmerje med režijo in proizvodnjo popravili tako, da bi bila v režiji zaposlena le tretjina vseh zaposlenih. Vsaka premestitev, vsako prerazporejanje z enega delovnega mesta na drugo povzroči delavcu težave. Tako je zanimivo in zame težko rešljivo vprašanje, kako pomagati tem delavcem v režiji, ki bi se naj vrnili v proizvodnjo. Menijo namreč, da jih mora sindikat varovati, ker so tudi oni člani sindikata. Gre za človeško stisko, ki je v takšnih primerih težko rešljiva.

Zakaj čaka doma na delo 30 delavcev, ki še niso prerazporejeni na nova delovna mesta. Razporeženje delavcev je po tej nekaj mesečni agoniji na robu obupa. Zmotno je namreč prepričanje, da v Gornji Savinjski dolini ni proletarcev, da so naši delavci zvečine lastniki zemlje, da je v mozirski ali sosednjih občinah delovnih mest na pretek. Naši delavci, ki so jih okoliščine prignale do beraške palice, in mladi, ki trkajo na vrata za zaposlitev, postajajo breme, ki ga mozirska občina sama ne bo zmogla. Žal ni videti ne primernih socialnih programov, kaj šele novih delovnih mest. Nekoliko laže je v spodnjem koncu doline za ženske, ker Elkoj napoveduje nove zaposlitve.

Elkoj: predsednikove skomine

S politiko nad tovarno

Zadnje dni lanskega leta je mozirsko občino buril Elkoj in tamkajšnje peripetije z imenovanjem direktorja. Trije kandidati so kljub ustreznim izobrazbi padli mimo, predsednik izvršnega sveta mozirske občine je odločil po svoje in za krmilo postavil občinsko uradnico.

Leto in dan trajajoče natezanje o tem, kdo bi naj vodil Elkoj, bi podjetje skoraj pripeljalo do bankrota. Ivan Kramar, dolgoletni direktor in zadnje leto dni vršilec dolžnosti direktorja, je postal žrtev nove politike v Mozirju. Krmilo nove vlade je v občini prevzel Alfred Božič, ki je pred leti že bil direktor v Elkoju in naj bi tudi zaradi Ivana Kramarja moral Elkoj na vrat na nos zapustiti. Poznavalci razmer trdijo,

da gre za dva trdovratna rivala, demokracija pa je za predsednika izvršnega sveta v Mozirju naplavila Alfreda Božiča, kar naj bi bilo za Kramarja usodno.

Kakor koli že, postavitve sicer nadvse uspešne občinske uradnice za vršilko dolžnosti direktorja v Elkoju, je v Gornje Savinjsko dolino vneslo mnogo nepotrebnega razburjenja in razprav. To tembolj, ker je odločni predsednik IS direktorici v pomoč postavil še svojo nekdanjo sodelavko, sebe pa kot zunanjega stražnika. Z vsoto kadrovske peripetije ni bilo moč niti delavcem prikriti, da si je gospod predsednik pripravil ustrezno gnezdo, v primeru, da bi na občini zaškripalo. Ob tem je treba povedati, da predsednika ne marajo

predvsem liberalci iz opozicije, saj so že nekajkrat javno zahtevali njegov odstop.

»Te kadrovske peripetije so nas dodatno prizadele, saj si še nismo opomogli od težav, ki so nas že pestile, predvsem pa ne od poplave. Voda je povzročila ogromno škodo. Ocenjujejo, da gre za 27 milijonov nemških mark, mi pa vsak dan znova ugotavljamo, da je škoda večja, saj nam stroji zastajajo, čeprav smo jih po poplavi nazaj usposobili,« meni Franc Kosmač, predsednik sindikata v Elkoju.

»Poplava nas je prizadela, ko smo že bili v velikih težavah. Poleg natezanja okrog direktorja so bile tu že zahteve po odcepitvi nekaterih naših delov, tako v Šoštanju kot tudi v Alibunarju in Odžakih. V teh nerazumljivih časih je to za nas dodatna skrb in težava. Gre namreč za tovarne, ki so boljše opremljene od nas v Nazarjih. Gre tudi za izgube na trgu, kajti vsa naša proizvodnja v Nazarjih je bila skoraj do zadnjega kosa odmerjena za izvoz, v drugih obratih pa je bila proizvodnja za domači trg. Danes pa je vsakemu jasno, kaj to pomeni.

Med poplavo je bilo v Nazarjih dejansko vse pod vodo, stali smo več kot tri tedne in se pod nosom obrisali za enomesečno proizvodnjo. Doslej smo dobili 21 milijonov dinarjev odškodnine.

Novo vodstvo se mora tako poleg odpravljanja posledic zaradi poplave hkrati lotevati tudi reorganizacije podjetja. Zanimivo je, da v Elkoju ni presežka delovne sile, po načrtovanju nam celo primanjkuje okrog 150 delavcev za novo izmeno. Kot povsod tudi pri nas ugotavljamo, da je preveč zaposlenih pri režijskem delu.

Poleg premeščanja delavcev iz režije v proizvodnjo nas pesti še zapiranje obrata v Lučah. Tam zdaj delajo le v eni izmeni, za več ni dovolj delavcev, zato jih bomo morali premestiti v Nazarje. Vsak premik delavca pa je povezan s težavami in odpori. Zato se sindikat znajde na sredi in prejema nepotrebne udarce.

V Elkoju niso imeli, upoštevajoč razmere v občini, nikoli težav s stiki med delavci. Gre za tovarno, ki edina zaposluje predvsem žensko delovno silo. Tudi osebni dohodki so bili v povprečju skoraj enkrat večji kot v Glinu. Torej gre za podjetje, ki ima pridne delavce. Z vrnitvijo na proizvodnjo hlače pa vodstvo napoveduje tudi skok v kakovosti in s tem prehod v višji cenovni razred. V teh kritičnih dneh je to najlepše, kar želi delavec slišati.

Janez Sever

Predsedniki in sindikalni zaupniki v občini Mozirje

Gorenje Glin Nazarje	Tomaž Križnik
GG Nazarje	Janez Marovt
GG Gornji Grad	Milko Detmar
GG Gozdarstvo Luče	Ivan Jakop
GG Transport in gradnje	Milan Štebe
GG DSSS Nazarje	Tonka Šporin
ZKZ Mozirje	Franc Štorgelj
Elkoj Mozirje	Franc Kosmač
MG Smreka Gornji Grad	Milan Nareks
PE Feriti Ljubno	Martin Goličnik
PE Vegrad Lesna Ljubno	Jože Vodušek
Kovinarstvo Ljubno	Marjan Rakun
TP Savinja Mozirje	Anica Firšt
Gorenje MGA Nazarje	Anton Hohnjec
Gostinsko podjetje Turist Nazarje	Jožica Marovt
Komunalno podjetje Mozirje	Vili Fistrič
RT Golte	Bernard Fricelj
PE Cinkarna Celje, Kemija Mozirje	Emil Germadnik
VVO Mozirje	Irena Jeraj
Osnovna šola Mozirje	Mira Janžovnik
Osnovna šola Gornji Grad	Nada Fridman
Osnovna šola Luče	Tomaž Pečovnik
Skupščina občine Mozirje	Vojko Hren
PE PTT Mozirje	Slavko Žagar
Sindikat del. zap. pri obrtnikih	Romana Benda
Sindikat del. v družbenih dejav.	Branka Hren

Slike: Andrej Agnič, Sašo Bernardi in Robert Peklaj

Popusti za delavce pri nakupu delnic

Na podlagi razprav o predlogu za izdajo zakona o privatizaciji je izvršni svet Skupščine Slovenije pripravil osnutek zakona o privatizaciji. Ta je poenostavljen (kolikor so lahko te zares strokovne stvari enostavne), opredelil je večje ugodnosti za zaposlene in državljane, način ocene vrednosti podjetij, dokapitalizacijo ter varstvo pravic razlaščenih lastnikov in njihovih dedičev. V sindikatu, ki ima osnovno nalogo varovati delavca na trgu delovne sile, ne vidimo prav nobenih argumentov, da bi nekdanje lastnike oziroma njihove dediče obravnavali drugače kot delavce. In ravno pri tem bo v procesu privatizacije veliko razglabljanj, bolj ideoloških kot strokovnih. To potrjujejo že prve razprave o osnutku zakona. Prepričani smo, da zaradi osnutka zakona njegovi sestavljenci in izvršni svet ne bodo doživljali aplavzov. Rešitve se bodo obravnavale predvsem s stališa posameznika. Vsem pa ni mogoče ugoditi.

V osnutku zakona je glede na prejšnje opredelitve spremenjena definicija podjetij z družbenim kapitalom, ki po novem zajema vse pravne oblike, ki pri svojem poslovanju uporabljajo družbeni kapital.

Tudi družbeni kapital je spremenjen tako, da zajema tudi zunaj poslovno pasivo. Tako je družbeni kapital razlika med vrednostjo sredstev (celotna aktiva) ter vrednostjo obveznosti podjetja, vključno z obveznostmi do pravnih in fizičnih oseb na podlagi njihovih trajnih vlog v podjetje.

Podjetje se po zakonu o privatizaciji lahko preoblikuje v družbo z omejeno odgovornostjo in delniško družbo. Prej je treba oceniti vrednost podjetja, ki jo opravijo specializirane organizacije ali posamezniki, ki so pridobili licenco Agencije Slovenije. Podjetje pri preoblikovanju samostojno izbira metode med možnimi:

- avtonomne metode, ki jih izvajajo podjetja,
- Agencija pa le preverja skladnost s predpisi,
- metode s sodelovanjem Agencije, kjer Agencija skupaj s podjetji aktivno sodeluje pri postopkih privatizacije,
- metode v izvedbi Agencije, kjer je Agencija nosilec postopka.

Nov element v postopkih privatizacije je dokapitalizacija, kjer denar za navadne delnice povečuje kapital podjetja. Torej ta denar ne gre v sklad.

Kadar se podjetje odloči za prodajo delnic zaposlenim, imajo zaposleni, upokojenci in občani, ki so v takem podjetju delali brez prekinitve najmanj dve leti, pravico do popusta do 30% nominalne vrednosti delnic in še 1% za vsako leto zaposlitve. Omejitev je, da ta popust ne more presegati 50% in da nominalna vrednost delnic s popustom ne presega 20.000 DEM.

Obravnava osnutka zakona pri povprečnih delavcih terja kot pripomoček literaturo o vrednostnih papirjih. Obravnava in ocena zakona brez ocen posledic, ki so globalne in raznolike, bolj škoduje kot koristi. Bojim se, da sindikati nismo usposobljeni za poglobljeno razpravo. Podobno velja za podjetja. Zato lahko pričakujemo veliko sklicevanja na delavce in v njihovem imenu, ne pa za njihov račun.

Skraini čas bi bil, da se sindikati v slovenskem prostoru nehanjo hvaliti, kdo je boljši in bolj delavski, ter združijo znanje in moč v obravnavo, spremembe in dograjevanje vzrokov, ne pa posledic. Ali se res nič ne naučimo iz snovanja kolektivnih pogodb, ki so osnovni smisel in smoter obstoja sindikata. Medijsko se izčrpavamo z besedičenjem, partnerja pa ni in ni. Pogajati se sam s sabo pa, kakor vemo, ne daje nikakršnih rezultatov. Privatizacija in s tem osnutek zakona bi po našem mnenju morali ocenjevati po

učinkih gospodarjenja in socialni ceni. V ekonomski teoriji je že zdavnaj znano, da privatizacija vpliva na prerazporejanje dohodka med različnimi družbenimi sloji. Nastala bo nova socialna struktura. Socialni pritiski, odpuščanje delavcev in brezposelnost lahko še tako dobro in tržno idejo zavre. Prerazporejanje revščine pa prav gotovo ni model prehoda na tržno in dinamično gospodarstvo. Enako globoka in radikalna reforma, kot je lastninska, mora biti tudi na področju vodenja in odločanja. Zaspanci ali menežerji, ki dremuckajo ter od časa do časa dvignejo glas, da se nič ne da napraviti, morajo prepustiti mesto bolj prodornim. Če smo se že sprijaznili, da je delavec, ki ne doseg predvidenih rezultatov, odpuščen, mora to načelo še bolj veljati za menažerje. Politična barva menežerja je nepomembna, pomembni so učinki, rezultati, tržna naravnost od stroškov do profita.

Ne upoštevati teh okoliščin pomeni pristati na zgodnji liberalni kapitalizem. S tem člankom želimo opozoriti na pasti lastninjenja, hkrati pa poudarjamo možnost za spremembo lastnine (samo ne v državno), saj je sedanj čas umiranje na obroke.

Brane Mišić

Swobodni Sindikati Slovenije

Elan je bil zelo draga šola

Ta teden je kot suho zlato prišla novica, po kateri bi »živ Elan upnikom dajal več«. Vest je podkrepljena z modrim spoznanjem, da likvidacija in razprodaja Elana upnikom ne bi dala toliko kot terjajo in zato ne bi bili v njihovo korist. Da so morda Elanova blagovna znamka, delovno znanje in vpeljana prodajna mreža vredni veliko več, kar pa je mogoče izrabiti le, če Elan dela še naprej. Rezultat teh globokoumnih spoznanj naj bi bila zamisel o prelevitvi Elana v stečajno v delniško družbo. Po domače povedano: upniki naj bi svoje terjatve v stečajnem postopku spremeni v delniške deleže. Novi Elan naj bi deloval kot šest novih podjetij, te bi bile družbe z omejeno odgovornostjo, želja upnikov pa je, da bi tudi slovenska vlada kot delničar pomagala Elanu na noge. Njihov argument je prav patriotski: vlada naj bi pomagala simbolu uspešnega slovenskega gospodarstva (bog mu pomagaj!!!, op. avt.), posledica česar naj bi bila hitro rastoča vrednost delnic.

Zakaj ironija ob tej sicer povsem v redu in poslovno utemeljeni zamisli? Odgovor je preprost: predvsem zato, ker je že po pravilu v teh časih tudi tokrat morala nastati ogromna gospodarska škoda, da se je tega končno nekdo spomnil. Tisto, kar se na Zahodu zgodi čez noč, se mora pri nas dogajati mesec in z lomi, ki so nepojmljivi. Normalno je, da bi samo popoln gospodarski analfabet poskušal iztržiti (vsaj) del svojega dolga od mrtvega Elana. V razmerah, kjer se ve, kaj je kapital, kaj znanje in delo, kaj blagovna znamka itd., kaj takšnega nikomur ne bi padlo na pamet. In zakaj ni šla

s takšnim (izdelanim) programom v Elan že slovenska vlada, ko je vanj že pošiljala svojega človeka? Odgovor je en sam: zato, ker je nespособna in zato, ker se ji niti sanjalo ni, kako bi lahko vse tisto, kar je v Elanu dobrega, že danes lahko dajalo ljudem kruh, novim lastnikom pa dobiček.

Nekaj namreč ne gre pozabljati. Če se prav spomnim, je namreč videl slamico rešitve za Elan v delniški družbi že njegov nekdanji finančni direktor Pavel Koder. Seveda ga v evforiji lova na čarovnice, v kateri so se izdatno izstav-

ljali takšni ali drugačni politični računi in v kateri je šlo očitno bolj zato, da se dokaže, kako gnil je bil sistem, ki ga deduje nova slovenska oblast, niti po naključju ni nihče poslušal. Elan ni padel po naključju ravno v času, ko je z odhodom stare vlade tudi simbolno propadel nekdanji sistem. Kaj nam to pove?

Predvsem to, da je Elan v svojem razvoju dosegel točko, ko v prevladujočem tipu družbene lastnine in kvazi samoupravljanja preprosto ni mogel več funkcionirati. Ni ga SDK ali katerega koli podobnega socialistič-

nega organa nadzora, ki bi lahko uspešno bdel nad poslovanjem takšnega, razvejenega poslovnega sistema. Vse to lahko brez mogočnih družbenih in državnih kontrol na drugi strani uspešno opravljajo samo njegov(i) dejanski lastnik(i).

Ker pa Elan ni posloval na Marsu, temveč tukaj in zdaj, nam to lahko samo govori, kako nujen je proces olastnitvenja slovenskega gospodarstva. Ne samo zaradi nezmožnosti nadzora nad njegovim poslovanjem, temveč preprosto zaradi njegove kronične nelikvidnosti. Bo kdo rekel, to ni problem, nelikvidnost se lahko rešuje s krediti. Res je, toda za te kredite mora nekdo odgovarjati z lastnim premoženjem. Tega pa ni, če ni lastnika.

Nam je bil torej Elan zadostna šola? Se je nova slovenska vlada iz njega kaj naučila? Negativen odgovor bi bil lahko usoden. To bi pomenilo, da se je z demokracijo spremenil zgolj ideološki predznak družbe, v kateri živimo. To pa je za Evropo veliko premalo. Je že tako, da podjetje, katerega direktor je zdaj krščanski demokrat, ne bo nič bolj uspešno od tistega, ki ga je vodil direktor komunist, če to podjetje ne bo živelo v urejenih gospodarskih razmerah in če ne bo strukturirano tako, kot mora biti. Vse več znamenje je, da se tega pri nas najmanj zavedajo ravno tisti, ki bi bili glede na svoj položaj za to prvi poklicani. Dokazov za to je več kot dovolj. Od preštevanja rdečih direktorjev do polževega premikanja na področju privatizacije podjetij, v kateri očitno igra bolj politični kot pa gospodarski in socialni interes.

Ivo Kuljač

Zalivska vojna odlaga »razklapljanje« Jugoslavije

Čeprav ne pošiljamo Iraku niti nad Irak letal ali tankov, je Jugoslavija ena izmed držav, ki jih bo vojna v Zalivu zelo hudo prizadela. Ne le zaradi skoka cen nafte, ampak tudi zaradi izgube obsežnih del, zlasti gradbenih, ki so jih jugoslovanska podjetja opravljala v Iraku. Tam je delalo okrog 10.000 jugoslovanskih delavcev (ki so se zadnje tri mesece vrnili domov), zdaj pa lahko kar pozabimo na terjatve do Iraka. Ti dolgovji se že leta kopičijo, s to vojno pa je ugasnilo upanje, da bodo sploh kdaj vrnjeni.

In koliko neizterjanih računov imamo v Iraku? Po ocenah zvezne vlade je jugoslovansko gospodarstvo samo v zadnjih šestih mesecih utrpelo za 1,3 milijarde dolarjev gospodarske škode zaradi padca prihodkov in rasti stroškov kot posledice iraške okupacije Kuvajta in blokade Iraka. K temu je treba dodati še povsem negotovo plačilo več kot dveh milijard dolarjev, ki jih Irak dolguje Jugoslaviji, in prekinitev vseh investicijskih del v Iraku. Bojazan pred širjenjem vojne bo še dodatno povečala paniko deviznih varčevalcev v državi, dražja nafta in dolar pa bosta vplivala tudi na rast cene odplačila tujih dolgov pa tudi na rast inflacije (zaradi podražitve energije). Zato v letošnjem letu v Jugoslaviji lahko pričakujemo dodaten padec bruto proizvoda, rast nezaposlenosti in padec splošnega standarda – in vse to ob predvidevanju, da se vojni požar na kakršenkoli način že ne razširi tudi na

območje Jugoslavije.

Analitiki gospodarskih razmer napovedujejo, da bo Jugoslavija morda plačala relativno celo najvišjo ceno vojne v Zalivu – zaradi svojega nizkega narodnega dohodka in bruto proizvoda, predvsem pa zaradi večdesetletne nespametne usmeritve k tvegani trgovini z neuvrščeni državami, med katerimi je bila menjava z Irakom na prvem mestu. Velikim silam se gospodarske škode namreč ni treba tako močno bati, kot se je moramo mi. Če bo vojna trajala dlje časa, bo visoka cena nafte morda res spodbudila recesijo v svetu, če pa bo kratka (in zavezniške sile bodo storile vse, da bi bila), bodo nizke cene nafte najbolj koristile gospodarstvu ZDA.

Morda pa bo v primeru velike podražitve nafte največji dobitnik postala SZ kot (sedanja) največja proizvajalka nafte na svetu. Najbolj pa bi bile seveda prizadete manj razvite države, zlasti vzhodnoevropske, ki se mučijo s tržno preobrazbo svojih gospodarstev.

V Zalivu torej poteka predvsem vojna na nafto!

Jugoslavija uvozi 10 milijonov ton nafte na leto, zato ni težko izračunati povečanja deviznih stroškov v primeru daljše vojne, še zlasti, če k temu dodamo še propadle posle na tem območju in propadle možnosti izterjatve naših zapadlih računov v Iraku. Če pa bi se vojna naglo končala, bi gospodarski stiki s temi območji omogočili, da bi se jugoslovansko gospodar-

stvo spet vključilo v njihovo investicijsko okrevanje.

Enako pogubna kot je vojna v Zalivu za naše gospodarstvo pa postaja tudi za razvoj sedanjih demokratičnih procesov v Jugoslaviji. Vojna v Zalivu je že in bo še vnaprej še en prispevek k poglobljanju politične krize v državi. Nobenega dvoma ni, da si Evropa ne želi »hitrega razvoja dogodkov« v Jugoslaviji. Celu nasprotno: kot njen strateški interes se znova utrjuje tako imenovana celovita Jugoslavija, ki naj bi bila tampon tako proti zubljem nove bližnjevzhodne krize (z doslej še neslutnimi globalnimi posledicami), kot proti nepredvidljivosti dogajanj na pokomunističnem evropskem Vzhodu. Evropski politiki so s sorazmerno zadržanim odzivom na pribaltiške in jugoslovanske dogodke dali vedeti, da je Vzhodna Evropa (in Jugoslavija) zanje neke vrste »črna podcelina«, pokolonialna sestavina kontinenta, na kateri je, zaradi pomembnejših globalnih interesov, mogoče trpeti tudi različne vzhodnoevropske Bokase, Ide Amine itd.

V Jugoslaviji se bodo v soju zalivske vojne in njene pribaltske parafraze nedvomno okrepile »razkrojne« sile (v resnici pa demokracije) sile, s tem pa se bo še povečal pritisk Beograda na politični severozahod. Zato sedanji slovenski politični establishment ne sme (četudi navidezno) niti za trenutek preiti v defenzivo. »Slovenska stvar« gre, vsaj dolgoročno gledano, po dobri poti in velika napaka bi bila,

če bi se prepustili vtisu vojnega pustošenja v Zalivu.

Glavna (po)moč pri dušitvi različnih jugoslovanskih pomladi pa je in ostaja JLA. Po 19. januarju lahko JLA, sklicujoč se na ukaz predsedstva SFRJ, obračuna s komer koli želi približno tako, kot so se vojaški poveljniki v Vilni sklicevali na sklep o zadušitvi demonstracij in na poziv »domičilnih« zdravil sil.

Zdrave sile pri nas že obstajajo, tako v Kninu in na Kosovu, med »ogroženimi« Srbi in Črnogorci, kot tudi v ZK – Gibanju za Jugoslavijo. Če namerava naš vojaški vrh skupaj z Miloševićem in drugimi boljševiki vsiliti svojo rešitev jugoslovanske krize, so dnevi, ki so pred nami, kljub različnim dogovorom o usodi Jugoslavije še vedno usodni.

Tega se zavedata tudi Milan Kučan, ki nam je v izjavi ob začetku vojne v Zalivu in prelivanju krvi v Litvi pesimistično sporočil, »da moramo, žal, naša pričakovanja, da se bomo lahko po plebiscitu v veliko večji meri ukvarjali z življenjskimi vprašanji naših ljudi, našega naroda in republike, odložiti za boljše čase«. Teh pesimističnih besed Delo ni objavilo. Jugoslavija se tudi v preteklosti ni mogla hvaliti s čistimi računi v svoji zunanji politiki, saj je bila njena neuvrščena politika idealen izgovor za sumljive posle, tudi za trgovanje z orožjem. Vemo tudi, da so se v naši državi pred preganjenci skrivali številni znani arabski teroristi, zdaj pa naj bi v izredno občutljivem trenutku poma-

gali še iraškim agentom. Nič več nismo prvi med neuvrščeni, avantgarda, ki skrbi za ravnotežje med Vzhodom in Zahodom, temveč država z nadvse sumljivimi vohunskim nakanami. Tudi vojna med Irakom in Iranom nam je bila na svoj račun dobrodošla, saj so se pojavile nove potrebe in nova dela za naša podjetja. Da je naša politika pri tem vlekla tudi nekaj zelo nespretnih potez, kot je plačevanje z iraško nafto, se je kmalu pokazalo za zelo kratkovidno. Pa tudi politika enostavnega izkoriščanja, ki smo se jo šli v tretjem svetu, se je izkazala za katastrofalno. Bratenje s Huseinom lahko zdaj in zato mirno uvrstimo ob naše prijateljevanje z Gadafijem, cesarjem Bokaso in drugimi. Se nam je vse to res izplačalo?

Zato bo Slovenija ob ustanavljanju svoje države morala misliti tudi na svojo drugačno zunanjo politiko. Zdaj smo usmerjeni predvsem na Evropo in razviti Zahodni svet, vendar pa tudi tretjega ne bi smeli kar odpisati. Od njega sicer res ne moremo pričakovati prepotrebne kapitala, vendar nam lahko ob teh političnih spremembah sveta postreže z nekaterimi, nam še neznanimi vrednotami.

V očeh velikih sil smo bili in bomo vedno le drobiž v njihovih gospodarskih in političnih (medsebojnih) računih.

Tudi Slovenci, ne le Jugoslovani.

Vinko Blatnik

Potrebujemo zakon o varstvu delavcev

Sindikati lahko zaigra pagata ali pa dobi igro z njim

Sam hudič ne vidi konca tej, za nas že skoraj pretekli usodi. Kaj se je zgodilo z delovnopravno zakonodajo v sredo v slovenskem parlamentu, če po dosedanjem delu posameznih poslancev to ime sploh še zasluži, bosta pokazala praksa in življenje v podjetjih. Prav gotovo pa se začena eno, vsaj po moji presoji, najresnejših obdobjih zorenja sindikatov. Volontarizem potiskajo na obrobje in prav je tako, v ospredje pa prihajajo znanje, stroka, odgovornost, občutek za pravičnost in sposobnost za delo z ljudmi; prava delavka in sindikalna vprašanja, taka ki ne puščajo preveč prostora filozofiji in parolam. Vse to bo zahtevalo resne in sposobne kadre na vseh ravneh sindikalne organiziranosti, trdno organizacijo, dobro strategijo in v okviru te paleta sodobnih metod dela, seveda vse v okviru demokratičnega pravnega reda. Organizacija, ki ne bo imela vsaj nekaj teh lastnosti, bo potisnjena na obrobje in bo za člane – delavstvo vedno manj privlačna. Za učinkovito in uspešno delo sindikata pa je nujna tudi njegova finančna neodvisnost in moč.

Nekaj se je gotovo že zgodilo: stranke in njeni prvaki so se ob spopadu pri delavski zakonodaji oziroma delu te zakonodaje spomnili svojih predvolilnih obljub o socialno pravični državi, o blaginji, o tržni in socialno naravnem trgu... Na začudenje mnogih jih je na to spomnil svobodni sindikat, kasneje pa še drugi sindikati. Kje pa je pri tej streznitvi past? V tem, da se vsi ti niso ustrašili za usodo ljudi, v imenu katerih odločajo, saj jih, sodeč po dosedanjem obnašanju, ta niti ne skrbi; zamislili so se le nad svojo usodo. Občutek, da okrog njih živi še nekdo je pri njih nekako v drugem planu. Očitno so predolgo igrali karte brez pravil igre. Zakaj tako sklepanje?

Delavec je v meznem položaju

Ni dolgo še ko je bila »delavska zakonodaja« v fazi osnutkov. Takrat razen prenoviteljev in socialistov nihče ni pomislil, da se s tako zakonodajo začena resno obdobje »demontaže« socialne države in delavskih pravic. Danes pa nekatere stranke v strahu pred volilci na tiskovnih konferencah in kongresih, se s posameznimi izjavami strankarskih prvkov kličejo nazaj to, kar so namenoma ali pa zaradi neznanja, pa tudi pomanjkanja občutka za politiko, pri snovanju zakonodaje »pozabili«. Ni dolgo od tedaj, ko sem v parlamentu opozarjal, da bo, če bo šlo tako naprej, sprejeta taka delavska zakonodaja oziroma delovno in socialno pravo, da bomo nujno potrebovali zakon o zaščiti delavcev, in sicer zato, da bo lahko delavec »padel« vsaj v meznem položaj in ne v položaj, ko bo postal belo blago. Za kaj, če poenostavimo, gre in kam bo vse to v praksi pripeljalo? V množično oziroma kolektivno, odpuščanje delavcev, čeprav imajo le-ti in sindikati pri tem možnost enakopravno vplivati. Še vedno namreč dajemo delodajalcu velike pristojnosti pri odpuščanju delavcev, hkrati pa ne motiviramo in obvezujemo vodstva, da bi z razvojno in poslovno politiko v podjetjih iskali še kakšne druge rešitve. Spremembe in dopolnitve zakona o delovnih razmerjih za položaj zaposlenih še posebej nevarne. V podjetjih in organizacijah namreč začno svoje ekonomske in razvojne probleme praviloma reševati z »racionaliziranjem« delovne sile (zmanjševanjem števila zaposlenih, začasnimi presežki delavcev, zmanjševanjem plač

itd.). Šele nato začno pripravljati spremembe v proizvodnih in poslovnih programih, v tehnologiji in organizaciji dela, namesto da bi se problemom prestrukturiranja podjetij lotili hkrati in celovito. Hote se tudi pozabljati, v kakšen položaj je potisnjen delavec pri stečaju podjetja in kako se v praksi pri nas vodijo stečaji. Ker zgledi vlečejo, se bojim, da bo stečaj model, ki bo obšel zakon o delovnih razmerjih. S tem pa je vpliv sindikatov in delavcev povsem v drugem planu.

Življenje se ne ozira na zakone

In kakaj so svobodni sindikati nasprotovali sprejemu sprememb zakona o delovnih razmerjih? Zato, ker ni razvojno-socialnega programa, ker ne poznamo koncepta in rešitve stečajnega zakona, ker ne vidimo virov za socialne programe, ne poznamo ekonomske politike in strategije za to leto, ker ne poznamo proračuna, zakona o soodločanju delavcev, ker ne pristajamo na reševanje gospodarske krize samo na plečih delavstva, ker s tako zakonodajo potiskamo delavstvo v položaj v zgodnjem kapitalizmu in ker ne nazadnje poznamo, kako v praksi počnejo v podjetjih in ustanovah z delavci. Ob vseh pomislekih, ampak niti slučajno s kakšno »predajo«, so združeni sindikati v delovnopravni zakonodaji dosegli premik k nekoliko boljši varnosti zaposlenih in nezaposlenih, kot je bilo zapisano v osnutkih teh zakonov. Žal pa je v tem trenutku eno zakon, drugo pa življenje in praksa. Morda zveni optimistično: sprejeti so nekateri zametki soupravljanja delavcev na področjih, ki zadevajo njihov položaj. Ampak nikakor tega ne zamenjajmo z industrijsko demokracijo in položajem delavcev v razviti Evropi.

Del človekovih pravic, če nekateri priznajo ali ne, so tudi socialne in ekonomske pravice. Zagotovljene morajo biti v ustavi, tako da delavci sodelujejo pri upravljanju in odločanju o svoji gmotni in socialni sedanjosti in prihodnosti.

Kolektivne pogodbe se morajo začeti uresničevati kot avtonomno delovno pravo na vseh ravneh. Pomeniti morajo prehod iz družbenih dogovorov oziroma samoupravnih sporazumov v novo kvaliteto, ne pa da doživljajo usodo le-teh. Preprečiti morajo poseganja in vmešavanje države v podjetja.

Gre preprosto za pravično razmerje med delom in kapitalom. Gre za akt, kjer je pravica zagotovljena in iztočljiva. Kar je napisano v kolektivni pogodbi, je resno in to je treba za vsako ceno izvajati. Vsebinska kolektivnih pogodb mora biti taka, da jo je možno uresničiti. Doseči pa moramo največ, kar je možno. Zato ni nenormalno, da sindikat potiska tarifo navzgor, delodajalec pa navzdol. Gre torej preprosto za akt, ki uravnava družbeni oziroma socialni mir. Hkrati pa je prav, da v sindikatih povemo tudi to, da tisti, ki noče delati, pač ne spada v delovni proces. Delovno mesto je danes postalo tak kapital, da ga ne kaže podariti lenuhom.

Imamo tri vlade

Ljudstvo je na demokratičnih volitvah dalo mandat Demosu, od sindikatov pa zahteva, da varuje njihove koristi. Prav, tudi to se da sprejeti in se obvezati. Svobodni sindikati smo to sprejeli zaradi tega, da zavarujemo naše člane in

delavstvo sploh. In kaj ima danes delavec?

Ima tri vlade: vlado Demosa, vlado v senci in nekakšno podaljšano vlado, ki ji lahko rečemo gospodarska zbornica. Ima parlament, kjer sta dva zbora popolnoma gluha za delavske stiske in probleme, družbenopolitični zbor pa jih, zaradi opozicije in posameznih poslancev Demosa očitno bolj razume. Žal pa je kot glasovalni stroj še vedno namazan z »žavbo« in njegovo kontrolo. Med vsemi spregami in povezavami znotraj tega strankarskega življenja pa se prepletajo različni lobiji: od direktorskega, kmečkega, kulturniškega do lobija razlaščenih dedičev. Oblikovane so številne komisije, ki predstavljajo pravi pragoid, za nameček pa so postali bolezen parlamentarnih komisij nesklepnost in pomanjkanje stroke in znanja ter nespoštovanje lastnih pravil igre.

Ima več parlamentarnih strank, ki se programsko sicer postavljajo tudi na stran dela, znanja, soci-

alne pravičnosti in na stran delavcev, v praksi pa so od njih tako oddaljene, kot je raj od vernikov. So pa na srečo še tudi izjeme.

Ima sindikate, ki imajo možnost nastopati v parlamentu verjetno samo še nekaj časa; pa še tu so od zbora do zbora razlike. V zboru občine, na primer, najprej glasujejo, če lahko predstavnik sindikata sploh govori, saj je dobra volja predsedujočega močnejša od ustave, začasni poslovnik pa je za mnoge tako in tako alfa in omega, kadar jim pač taka razlaga paše. Tu seveda gledam na vlogo sindikata pri sprejemu sistemskih zakonodaj, ki zadeva socialni in ekonomski položaj delavcev, ne pa na sindikat v širšem pomenu njegovega poslanstva, vloge, funkcije in dela.

Na tem mestu ne bi omenjal naših sindikalnih zadreg in tega, kako se eni in isti na eni strani na vso moč trudijo zagovarjati (imajo pač svoje račune) sindikalni pluralizem, na drugi strani pa nas potiskajo pod neko sindikalno streho oziroma sindikalno SZDL. Gre za sprenevanje, ki mu ni para. Ni moj namen posegati v akcijsko in organizacijsko svobodo sindikatov, ampak opozoriti vse sindikate, organizirane v konfederacijo, zvezo, ali pa samostojno, avtonomno, neodvisno, podjetniške sindikate, oziroma vse to sindikalno folkloro na to, da smo vsi pred spolnjenjem, da tisto, kar tehnostruktura nudi delavcu danes, mu lahko da tudi brez sindikata. Če pa k temu dodamo še posamezne ambicije (njihove namere so jasne) po ustanovitvi delodajalskih – ramenih sindikatov, izključno v funkciji njihove transmisije, je za sindikate izziv dovolj resen in odgovoren. In to naravnost kliče k resni sindikalni organizaciji. Vse drugo bo lahko vzrok, da lahko sindikat tudi odnese. Kakšne bi lahko bile posledice takega sesutja, pa lahko presodimo sami.

Podjetja padajo kot domine

Naj nadaljujem, kaj ima delavec: v podjetjih delavske svete

z napako, seveda tam, kjer delavski sveti sploh so. Če pa že so, so ponavadi podaljšana roka direktorjev, za nameček pa se tudi mehanizmi odločanja prilagajajo položaju. Posamezni delodajalci se obnašajo kot pred 150 leti, v gospodarski zbornici je organiziran samo kapital, v skupščini pa se delež delavstva ne reflektira. Tako delavcu ostaja za razreševanje njegovih problemov nekako samo še sindikati, še bolj natančno, sindikalni zaupniki, primerno organizirani v organih in organizacijah in povezani navzgor. In svobodni sindikati so organizacija, na katero se delavec lahko nasloni, ko je v stiski in nesreči, pa tudi sicer.

Gospodarstvo je na kolenih, kot posledica tega bo še nekdo drug; država je celovito gledano vedno dražja, nezaposlenost katastrofalno narašča, populacija upokojenih se povečuje... Sedanja politika, če to sploh je politika, bo sprožila sistem padajočih domin. Najprej se bo zrušilo gospodarstvo, končalo se bo z neocenljivimi procesi razslojevanja; kot zadnja domina bo padla politika, ki je domine sprožila. K temu dodajmo samo še to, da delavec mora živeti od podjetja in dela in da na plečih delavca sloni in se rešuje vse.

Oblast ne glede na barvo pozna davkoplačevalce in delojemalce. Razlike je le v tem, da je ena morda bolj naklonjena socialno pravični državi, druga socialnemu usmiljenju, tretja pa... Država navadno vzame toliko, kolikor rabi. Vzame pa tam, kjer je, in pri tem nič ne sprašuje in tudi veliko ne modruje. Ocene in izjave, da zahteve sindikatov sežejo le do skupščinskih vrat, naravnost silijo, da sindikati s pritiski, javnimi protesti in stavkami dosežejo to, kar bi se v pravni in demokratični državi dalo doseči z dialogom in zapisati v obliki socialnega pakta ali konvencije med sindikati, delodajalci in vlado. In še nečesa se dajalec takšnih ocen in izjav ne zavedajo: tudi delavci so volilci, ki so povrh volili dvakrat: v podjetjih in ustanovah ter na voliščih v krajevnih skupnostih.

In kaj še preostane delavcu!

Zgodilo se bo morda, da bo komu uspelo ves ta strah, vse te stiske in zaheve, vso to krivico... združiti v silo. Ta bo z demokratičnim in pravnim redom v prvem naskoku skušala spremeniti politiko, da bo bolj naklonjena tem slojem, začasnemu z novo ustavo, novimi volitvami in novo moderno delavsko stranko. V ustavo bo »pripeljala« ekonomske in socialne pravice – socialno državo. Dosegla bo, da bo soodločanje delavcev z ustavo zagotovljeno, da bo ustava dajala možnost organiziranja več vrst zbornic: ne samo gospodarske, ampak tudi delavske zbornice. Ustava bo zagotavljala možnost oblikovanja delavskih sodišč za delovnopravne spore; zagotavljala bo akcijsko in organizacijsko svobodo sindikatov, pravico do stavke in postavitev sindikatov v socialno partnerstvo.

O vsem dogajanju in položaju, v kakršnem se je znašel delavec, lahko Svobodni sindikati Slovenije obvestimo tudi mednarodno javnost, Mednarodno organizacijo dela in sindikate v tujini, s katerimi sodelujemo, oziroma Evropsko konfederacijo sindikatov. Njihovo mnenje in ocena bosta morda odprla oči in ušesa prenekatim institucijam in predstavnikom oblasti, na drugi strani pa bosta tudi sindikatom povedala, kje smo v zmoti in kje kaže vztrajati za vsako ceno.

Slabši pa bi bil drugi naskok. Tu lahko potok nezaželenosti, socialnih težav in problemov prenese v deročo reko socialnih in političnih nemirov, ki pa bi bili za mlado demokracijo prevelik pelin.

V tem kolesu zgodovine lahko sindikat pagata zaigra ali pa z njim igro dobi.

Rajko Lesjak

Svobodni Sindikati Slovenije

SINDIKAT DELAVCEV GRADBENIH DEJAVNOSTI REPUBLIKE SLOVENIJE

PETICIJA – GRADBENIŠTVO 91

Po sklepu 9. razširjene seje izvršnega odbora Sindikata delavcev gradbenih dejavnosti RS z dne 31. januarja 1991 organiziramo podpisovanje peticije. Zaposleni v podjetjih gradbenih dejavnosti Slovenije, upokojenci in občani s svojimi podpisi naslavljam

PETICIJO GRADBENIŠTVA 91 NA IZVRŠNI SVET IN SKUPŠČINO REPUBLIKE SLOVENIJE

Zaradi vse večjega pomanjkanja del za gradbene dejavnosti prihajajo podjetja v ekonomski propad, zaposleni v izredno težke socialne razmere, v vse večjo socialno negotovost in vse bliže so odprti brezposelnosti.

Socialni problem in številni čakajoči na delo se tako hitro večajo, da moramo v sindikatu nasloviti svoje zahteve na predstavnike oblasti. Zahtevamo, da vlada in Skupščina sprejmeta ukrepe za:

- sprejem programov za preprečitev nadaljnjega padanja investicijskih sposobnosti gospodarstva,
- ožvitev investicijskega ciklusa pri javnih delih, infrastrukturi ter stanovanjski zidavi in obnovi.
- razbremenitev gospodarstva z vse večjimi dajatvami za predrago državo,
- sprejem razvojnih, zaposlitvenih – socialnih programov v republiki, ki bodo omogočili odpiranje delovnih mest in zagotovili delo presežnim delavcem, delovnim invalidom in delavcem, ki so se izčrpali v težkih razmerah za delo v gradbeništvu,
- zahtevamo tudi podpis, uveljavitev in upoštavanje panožne kolektivne pogodbe za gradbene dejavnosti Slovenije ter ustrezno vrednotenje specifičnih razmer za delo in življenje zaposlenih v gradbeništvu.

Če program peticije ne bo dal rezultatov, podpiramo zahtevo po organiziranju stavke zaposlenih v dejavnostih: gradbene operative, industrije gradbenega materiala, zaključnih in inštalacijskih del, vodnega gospodarstva in projektne in inženiring dejavnosti.

ZAME GRE, ZA MOJE DELO IN POŠTENO PLAČILO!

Pomagaj si sam

Da obljuba dela dolg, so že pred časom resno vzeli tudi tržiški sindikalisti. Tako kot drugi, so morali tudi oni po vsej dolgi poti od iskanja idej, študiranja zakonodaje in razno raznih razgovorov, da bi omogočili članom sindikata cenejši nakup ne samo ozimnice, ampak tudi drugih življenjsko pomembnih artiklov. Nobene pomoči z vrha niso dobili. Odvisni so bili le od sebe in svoje zagnanosti.

»Mi smo se malo zgledovali po škofjeloškem sindikatu,« je povedala predsednica občinskega sveta svobodnih sindikatov Tržič Vera Umek. Navezali smo stike z vodstvom Mercator – Preskrbe, kjer smo se kar hitro sporazumeli. Tudi oni so videli v tej akciji svoj interes. Že 15. avgusta smo podpisali pogodbo, da imajo v diskontu v Križah člani našega sindikata 5-odstotni popust pri nakupu za več kot tristo dinarjev.

Člani so to ugodnost dobro sprejeli in jo tudi pošteno izkoristili. Po evidenci za december je bilo prometa s popustom kar za 400.000 dinarjev.

Pred časom pa je gospodarska zbornica, sekcija trgovcev sprožila akcijo proti takšni prodaji, češ da nasprotuje zakonu.

»Uradnega tolmačenja inšpekcijske službe še ni in prodaja s popustom teče naprej. Vodstvo Mercator-Preskrbe pa bi zadnje čase rado mejni znesek povišalo. No, o tem se

bomo še pogovarjali.

Med tem pa smo dobili že več ponudb privatnih trgovcev, ki bi bili pripravljeni prodajati pod istimi pogoji, nekateri pa še ugodneje. Slišala sem, da nekateri privatniki kar brez dogovorov prodajajo na sindikalno izkaznico s petodstotnim popustom.

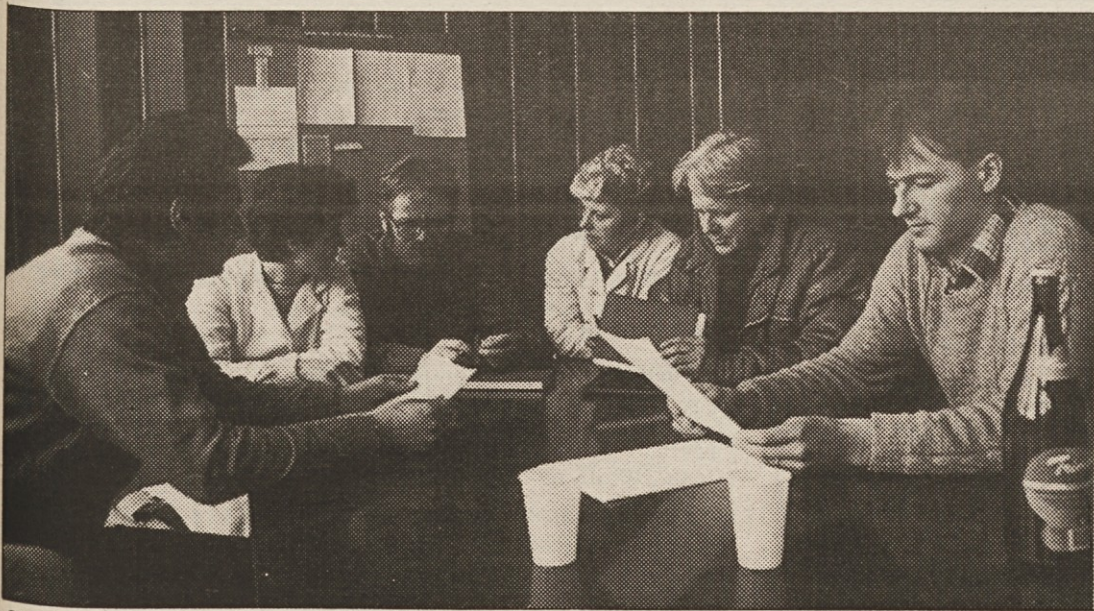
Konkurenca je torej že pokazala svoje dobre strani.

»Res je, z nedavno registracijo sindikata za trgovsko dejavnost bi lahko odprli svojo trgovino. Za to pa bi potrebovali kapital, prostor in kadre. Kadre bi morda že dobili, prostora pa v Tržiču ni, kapitala pa na občinskem svetu tudi ne gre iskati. Morda se bomo na območnem odboru v Radovljici kaj bolj konkretnega dogovorili.

Sindikalna prodaja ozimnice in drugih artiklov še vedo poteka v organizaciji sindikatov v podjetjih. Pri nas so posebno aktivni in iznajdljivi v tovarnah Peko, TRIO in Tovarni kos in srpov. Je pa to kar precejšnja obremenitev za sindikalne funkcionarje pa tudi za podjetja. Res je tudi, da ugodnejših rešitev zdaj nimamo.

Najbrž bi mnogim prišla prav pomoč v idejah in tudi v organizaciji iz republike. Tako kot so sedaj, zdrobljeni, ko poskušajo vsak po svoje, nimajo velikih možnosti. Vse prepočasi meljejo republiški mlini. To že kar predolgo ponavljamo.

Andrej Agnič

Stavkovni odbor je vseh osem dni nenehno zasedal in o vseh novicah sproti obveščal delavce.

Pri reševanju trboveljske Iskre je pomagala tudi vlada

Pred likvidacijo nova firma Iskra Semicon

Po osmih delavnikih stavke so delavci Iskre – Polprevodniki iz Trbovelj v sredo, 6. februarja, spet začeli delati. Dosegli so namreč izplačilo decembrske plače. Čeprav je bila glavna, pa to ni bila edina zahteva stavkajočih.

Obiskali smo jih v torek, ko je bilo že skoraj jasno, da plača bo in da so dosegli tudi drugo, kar so zahtevali. Člani stavkovnega odbora: Martin Pavlin, predsednik (predsednik sindikata), Vojka Seničar, Marjan Bebar, Vera Deželak in Jože Plevčak so povedali, da je bilo glavni povod za stavko izplačilo decembrske plače.

»Že tako imamo zadnje čase katastrofalno nizke plače. Praktično prejemo skoraj vsi zajamčene osebne dohodke. Povprečje v tovarni je 3.700 dinarjev. In ker to traja že nekaj časa, je stiska večine delavk že zelo huda. Dogodilo se je celo, da zadnje dni niso imele denarja niti za prevoz na delo. 'Spraskali' smo ves denar, kar ga je imel sindikat, in najbolj potrebnim razdelili 10.000 dinarjev. Po 200 dinarjev smo dajali. Če verjamete ali ne, v marsikateri družini tudi za hrano ni več denarja. Še posebej, ker je kar 60 takih, ko mož in žena delata pri nas. Ljudje si sposojajo, kdor si pač lahko.

Pomoč od zunaj? Kdo? Socialna služba v občini menda nima denarja. Pomagal pa nam je občinski sindikat, ko je za naše delavce dosegel odlog plačila elektrike, šole, vrtca... iz republiškega pa še odgovora nismo dobili, čeprav smo jih o naših stiskah in stavki večkrat obvestili.

Presenetljivo veliko in hitro podporo pa smo dobili od vlade. Izidor Rejc, minister za

industrijo in gradbeništvo, in ministrica za delo Jožica Puharjeva sta nam takoj obljubila sredstva za izplačilo zajamčenih osebnih dohodkov. No, po razmisleku je stavkovni odbor to pomoč odklonil. Prikrajšani bi namreč bili, saj smo zahtevali z delom zaslužen, in to celo plačo.

Drugi razlog za stavko je bila, kot so povedali, napoved likvidacije firme. Velike izgube zaradi zmanjševanja prodaje, odplačevanje visokih anuitet za pred leti nabavljene stroje in – kot so nekateri razmišljali – prav načrtno uničevanje podjetja so pripeljali delavce do edinega izhoda – stavke. Delavci so samo še čakali, da se bo pojavil kak »Grubelič«, ki jih bo kupil za majhne denarje s tovarno vred.

Že pred meseci so začeli iskati izhod v ustanovitvi nove firme Iskra SEMICON, ki naj bi po propadu stare, brez obremenitev s starimi dolgovi, v začetku delala z nespremenjenimi programi.

Tudi s stavko so dosegli, da se je postopek ustanavljanja skrajšal. Kot pa so zatrili delavci, ima za to največ zaslug v.d. direktorja nove firme mag. Miran Kramberger. Tisti pa, ki so doslej živeli od njihovega dela, jim pri tem, kot so dejali, niso več prav nič pomagali. Celotno hrbet so jim obracali.

»Visoke anuitete za vprašljivo investicijo, padanje kvalitete in vse močnejša, dampinška konkurenca azijskih firm nas je že nekaj časa izrivala s svetovnega tržišča, kar nas je tudi vodilo v propad,« je povedal mag. Miran Kramberger. »Za odplačila smo si morali najemati drage kredite. V novi firmi, ki bo

delniška družba, bomo delogove spremenili v delnice, poskušali bomo razviti programe izdelkov, ki bodo v bistveno višjih cenovnih razredih in ki na tržišču nimajo pretirane konkurence. Prepričan sem, da bo to šlo. V začetku s približno štiristo delavci, do konca leta pa bomo zopet zaposlili vseh sedemsto dosedanjih delavcev.«

Povejmo še to, da je stečaj Iskre Polprevodniki napovedan za 8. februar. Kot pa zatrjujejo, bo nova firma Iskra SEMICON registrirana še ta teden.

Nekaj besed še o sami stavki. Bila je zgledno organizirana, s stavkovnim odborom, stavkovnimi stražami in aktivno civilno zaščito. Delavci, pravzaprav delavke, saj so te v veliki večini, so stavkale na delovnih mestih. Prihodi na delo, odhodi domov in malice so bile prav tako disciplinirane, kot da bi delali. Da pa jim ne bi bilo dolgčas, so delavke prinesle s seboj pletenje, klekljanje... Nekateri pa so na delovnih mestih tudi brale ali igrale karte. Ozračje v proizvodnih halah je bilo zelo nenavadno.

»Edini izhod nam je bila stavka,« so pripovedovale. »Kjer sta dva v službi, gre, kot veste, ena plača za položnice. Sedaj pa smo se morali odločiti, ali naj jemo ali pa naj plačamo stanovanje, elektriko, vodo...

Čeprav nismo imele drugega izhoda, smo zaupale sindikatu. Zdaj vidimo, da smo naredila prav. Tudi v bodočega direktorja Mirana Krambergerja zaupamo. Ko nam je včeraj povedal, da je nova firma že dejstvo, smo vse jokale.«

Andrej Agnič

Nova delovna zakonodaja

Navodila za delo sindikalnih zaupnikov

Skupščine Republike Slovenije je na zasedanju 30. januarja 1991 sprejela spremembe in dopolnitve Zakona o delovnih razmerjih (Ur. l. RS, št. 5/91), ki začno veljati 16. februarja 1991.

Spremembe in dopolnitve zakona o delovnih razmerjih bistveno spreminjajo položaj delavcev, katerih delo ni več potrebno. Zveza svobodnih sindikatov je skupaj z drugimi slovenskimi sindikalnimi organizacijami oblikovala številne pripombe in predloge ter jih uveljavljala v skupščini, vendar so bile sprejete le nekatere. Razvojno socialni program, ki smo ga zahtevali kot pogoj za sprejem sprememb in dopolnitev zakona o delovnih razmerjih, pa bo po zagotovilih republiškega izvršnega sveta predložen na naslednjem zasedanju skupščine Republike Slovenije, konec februarja.

S spremembami in dopolnitvami zakona o delovnih razmerjih je odpravljena dosedanja ureditev presežkov delavcev in nadomeščena z novo ureditvijo, ki uvaža individualne in kolektivne odpuste delavcev.

Po dosednji ureditvi je bil delavec, ki je bil z dokončno odločbo o uvrstitvi med presežne delavce, v delovnem razmerju v podjetju ali organizaciji še do 2 leti, po spreminjenih določbah zakona delavcu preneha delovno razmerje v 6 mesecih od dokončnosti sklepa o prenehanju delovnega razmerja.

Zelo so tudi spremenjene vloge in naloge sindikata v postopkih odločanja o pravicah delavcev, katerih delo postane začasno ali trajno nepotrebno. Vloga sindikata je večja kot doslej. Prav na to novo vlogo in naloge sindikata želimo opozoriti s tem gradivom.

Spremenjene določbe zakona o začasnem prenehanju potreb po delu delavcev (začasni presežki) so boljše od dosedanjih. Trajanje začasnih presežkov je omejeno na največ 6 mesecev, v postopku sodelujejo sindikati in za določanje delavcev, katerih delo ni več potrebno, zakon določa kriterije.

1. O začasnem prenehanju potreb po delu delavcev še vedno odloča poslovodni organ, če pa gre za večje število delavcev, pa organ upravljanja. Pred sprejemom odločitve pa mora pristojni organ zahtevati mnenje sindikatov in ga skupno s predstavniki sindikatov obravnavati.

Te določbe pomenijo, da sindikat sodeluje v postopku odločanja o začasnem prenehanju potreb po delu delavcev; te vloge do sedaj sindikat ni imel. Vendar te določbe zagotavljajo sodelovanje sindikata le, če sindikat oblikuje pripombe, predloge in svoja

stališča do predloga za odločitev o začasnem prenehanju potreb po delu delavcev. Če sindikat ne oblikuje svojih stališč, pristojni organ pač sprejme svojo odločitev brez sodelovanja sindikatov.

Hkrati opozarjamo tudi na določbo, da se tudi za določanje delavcev, katerih delo postane začasno nepotrebno, uporabljajo kriteriji delovne uspešnosti, strokovne izobrazbe, delovne dobe in socialnih razmer. Dosedaj določanje začasnih presežkov delavcev ni bilo vezano na nobene kriterije.

2. Postopek in način določanja, katerih delo postane v podjetju ali organizaciji trajno nepotrebno (trajni presežki delavcev), je skoraj enak kot po dosedanjih določbah zakona.

Trajno prenehanje potreb po delu delavcev ugotavlja poslovodni organ, ki mora med drugimi obvestiti tudi sindikate o vzrokih za prenehanje potreb, o številu in kategorijah nepotrebnih delavcev in o roku, v katerem bo tem delavcem prenehalo delovno razmerje.

Organ upravljanja mora sprejeti program za reševanje presežkov delavcev ne glede na to, ali gre za individualne ali kolektivne odpuste delavcev. Zakon določa vsebino programa, pri čemer pa zakon nima več določb o pravicah delavcev, katerih delo postane trajno nepotrebno – dokup delovne dobe, odpravnina, prerazporeditev, prekvalifikacija ali dokvalifikacija in podobno. Vse te možnosti zakon predvideva, če so opredeljene v programu za reševanje presežnih delavcev.

Pri pripravi in sprejemu programa mora podjetje ali organizacija zagotoviti sodelovanje sindikatov.

Po sprejemu programa poslovodni organ ali organ upravlja, če gre za več delavcev, odloči o prenehanju delovnega razmerja delavcev in njihovih pravicah iz programa.

Spremembe zakona pa prinašajo veliko novost v postopek za sprejemanje programa. Sindikat sodeluje v postopku za pripravo in sprejemanje programov s svojimi stališči, pripombami in predlogi, ki jih mora organ upravljanja obravnavati pred sprejemom programa. Če organ upravljanja pri sprejemu programa ne upošteva stališč, pripomb in predlogov sindikata, lahko sindikati sprožijo spor pred arbitražno komisijo. Spor je mogoč le, če gre za kolektivni odpust delavcev.

Rok za sprožitev spora je 8 dni od sprejema programa, arbitražna komisija pa mora odločiti v 8 dneh po imenovanju. Če arbitražna komisija ne odloči v tem roku, se šteje, da je program sprejet, v nasprotnem primeru odločitev arbi-

tražne komisije spremenijo ali dopolni program za reševanje presežnih delavcev.

Enak položaj kot sindikati imajo tudi organi v podjetju ali organizaciji, ki predstavljajo delavce (delavski svet, svet in podobno).

S to določbo, ki sindikatom (pa tudi drugim organom, ki predstavljajo delavce) omogoča takšno vlogo pri pripravi in sprejemu programa za reševanje presežkov delavcev, uvajamo v pravno ureditev soodločanje delavcev prek organov, ki jih predstavljajo, ali prek sindikatov. S tem se začnejo uresničevati naše kongresne zahteve po uveljavljanju soupravljanja in soodločanja delavcev namesto dosedanjega samoupravljanja.

3. Sodelovanje sindikatov v podjetju ali organizaciji pri določanju začasnega prenehanja potreb po delu delavcev ali pri pripravi in sprejemanju programa za reševanje presežkov delavcev zahteva ustrezno usposobljenost.

V kratkem bo Delavska enotnost izdala komentirano izdajo sprememb in dopolnitev zakona o delovnih razmerjih s konkretnimi napotki za delovanje sindikatov. Prav tako bo pripravljen program usposabljanja za delo sindikalnih predstavnikov pri sprejemanju teh odločitev v podjetjih ali organizacijah.

Pripominjamo, da spremembe in dopolnitve zakona o delovnih razmerjih veljajo za delavce v gospodarstvu, v družbenih dejavnostih in drugih negospodarskih dejavnostih.

Vsi presežni delavci, ki so uveljavili pravice po dosednji zakonski ureditvi, te pravice ohranijo nespremenjene – torej ostanejo v delovnem razmerju, dokler čakajo na uresničitev ene izmed pravic, vendar največ do 2 leti.

4. Vsem predsednikom sindikata v podjetjih, organizacijah in pri delodajalcih svetujemo, da v vseh primerih, ko ocenijo, da se sami niso sposobni vključiti v razprave in odločanje o začasnem ali trajnem prenehanju potreb po delu delavcev, nemudoma obvestijo ustrezni sindikat dejavnosti in območno (kjer še ni območnih pa občinsko) organizacijo ZSSS ter se dogovorijo za primerno strokovno pomoč in sodelovanje. S tem se krepi strokovna in moralna odgovornost vseh oblik organiziranosti sindikatov, še zlasti pa sindikatov dejavnosti. Uspešni smo le, če aktivno delujemo in sodelujemo pri pripravljanju in sprejemanju odločitev. Potem ko so odločitve – četudi brez sodelovanja sindikatov sprejete, so možne tudi za to, da bodo sindikalne zahteve upoštevane ali sprejete, zelo majhne.

Sindikalni zdravlo!
Predsednik sveta ZSSS:
Miha Ravnik

NOVO

Gregor Miklič:

NOVA DELOVNA ZAKONODAJA

- Prečiščeno besedilo zakona o delovnih razmerjih
- Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti
- Komentar obeh zakonov z napotki za delo sindikalnih zaupnikov

Naročila pošljite na naslov: ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, brošuro pa lahko naročite tudi po telefonu 321-255 in 310-033 (int. 362)

NAROČILNICA

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročam(o) brošuro NOVA DELOVNA RAZMERJA. Pošljite nam Izvod(ov) na naš naslov:

..... Ulica, poštna št., kraj:

Priimek in ime podpisnika:

Naročeno dne:

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

Žig

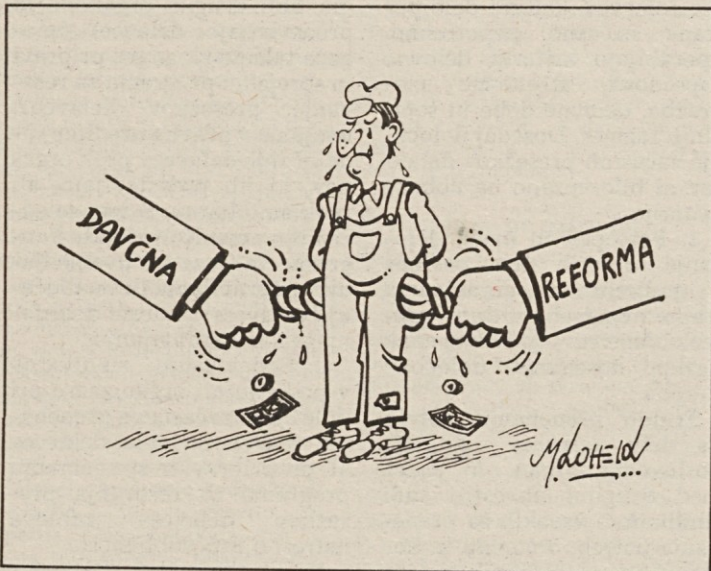
Podpis naročnika

Borza dela

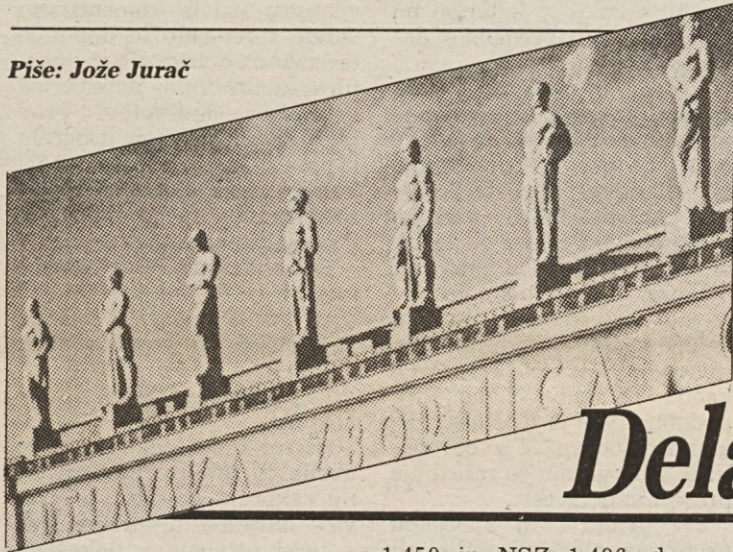
Republiški sekretariat za delo
Republiški zavod za zaposlovanje

Enota Celje

Poklic	OD	Naziv delovne organizacije
Višja med. sestra na infektivnem oddelku	7.180	ZC Tozd Bolnišnica Celje
Višja med. sestra na kardiološkem oddelku	7.180	ZC Tozd Bolnišnica Celje
Višja med. sestra na ginek. porod. oddelku	7.800	ZC Tozd Bolnišnica Celje
Administrativni tehnik na ginek. porod. oddelku	5.830	ZC Tozd Bolnišnica Celje

Piše: Jože Jurač

Z državnim udarom, z dne 6. januarja 1929, je vlada odložila volitve v vsa državna in samoupravna zastopstva. Mandat skupščine je bil podaljšán, naslednje volitve pa so bile 21. in 22. oktobra 1933. Miroslav Stiplovšek je v navedeni knjigi objavil izid volitev. Za Ursove sindikate (rdeči) je glasovalo 18.848 volilcev – 23 mandator. Za NSZ (plavi) je glasovalo 12.735 volilcev – 15 mandator. Za listo JSZ (beli) je glasovalo 9.778 volilcev – 12 mandator. V namuščenski skupini liberalnih (plavi) je glasovalo 3.606 volilcev – 6 mandator. Socialistična lista (rdeči) je dobila 1.127 glasov in 2 mandata. Lista JSZ (beli) 560 glasov in 1 mandat, in klerikalna lista (zeleni) 873 glasov in 1 mandat.

Predsednik skupščine je postal Alojz Sedej.

O teh volitvah piše Ivanka Križnar v reviji Borec, 1989, št. 5-6.

»Partija se je zelo angažirala na volitvah, čeprav ni mogla računati na uspeh. PK KPJ Slovenije je bil za enoten nastop s socialnimi demokrati. CK KPJ je to tališče kritiziral. Pozneje je Komunistična internacionala linijo PK KP Slovenije odobrila, prav tako jo je odobrila tudi IV. konferenca KPJ decembra 1934.«

Glede oddanih oglasov na NSZ uspeh na prvi pogled preseneča. Treba je opozoriti, da ji je takratni režim bil naklonjen, in tudi ni brez pomena, da je NSZ ob njeni 25-letnici kralj podaril prapor.

Se primer volitev v 15 tekstilnih tovarnah. Socialni demokrati so dobili 2.625, JSZ

1.450 in NSZ 1.496 glasov. V primerjavi s številom zaposlenih v tej stroki je bila udeležba slaba. Tudi nasploh delavcem ne gre v čast, saj se mnogi volitev niso udeležili.

Omenili smo, da so delavci zahtevali tudi volitve v skupščino OUZD. Za čas Stojadinovićeve vlade so sicer o tem razpravljali, toda ministrstvo za socialno politiko je z gospodarstveniki ugotovilo, da bi bile te volitve – predrage.

Koristna opravila

Navkljub raznim oviram, zlasti tistim, ki jih je postavljaj pazljivi minister, je Delavska zbornica opravila pomembna in koristna dela. Nanjo so se obračale strokovne organizacije, ki so neopnehom obravnavale mezdne spore, sodelovale pri sklepanju pogodb, še zlasti pa je bilo njihovo delo odgovorno med stavkami. Sodobnost je leta 1938 navedla podatek, da je bilo samo v letih 1935 in 1936 kar 39 stavk s 23.668 stavkajočimi in še 74 drugih medznih pogajanj. Ta so bila največkrat dolgotrajna in zbornica je v takih primerih posredovala pri delodajalcih, pri oblasti od občin do banovine, inšpekciji dela in bila v pomoč stavkovnim odborom in delavskim zaupnikom. Prišlo pa je tudi do neprijetnosti, ko so stavkajoči (ali tisti, ki so jih k temu ščuvali), zahtevali nemogoče, zaradi česar so nekatere stavke bile neuspešne.

Zaradi različnih stališč in napačnih mnenj o stavkah je Delavska zbornica skupaj s strokovnimi organizacijami 30. julija 1935 objavila tole sporočilo. »Na področju Delavske zbornice v Ljubljani zaznamujemo večje število

stavk. To stavkovno gibanje delavstva se z različnih strani krivo tolmači. Zato smo podpisana Delavska zbornica in vse pri njej zastopane strokovne organizacije sklenile dati tole izjavo: Stavke so izbruhnile v glavnem zaradi skrajno nizkih mezd, slabih delovnih pogojev, zaradi kršenja delovnih pogojev in neizvajanja socialne zaštite zakonodaje, zlasti neprimerne ravnanja z delavstvom in ignoriranja Zakonitih zaupnikov in oblastveno priznanih strokovnih organizacij. Vse stavke imajo samo obrambni značaj in so pri njih sodelovale in še sodelujejo vse pri Delavski zbornici registrirane zveze delavskih strokovnih organizacij.«

Izjavo so podpisali Alojz Sedej za Delavsko zbornico, Peter Lombardo za JSZ, Rado Čelešnik za Strokovno komisijo in Drago Kosem za NSZ.

Med gospodarsko krizo je tajnik zbornice Filip Uratnik objavil študijo Pogledi na družabno in gospodarsko strukturo Slovenije 1933. V njej ugotavlja, da znaša letni prirast prebivalstva v Sloveniji 6.000 dela zmožnih prebivalcev. »Naša industrija bi morala napredovati tako, da bi morala zaposliti vse te, ker tega ni, raste iz leta v leto število nezaposlenih.«

Zbornica je bila aktivna tudi pri posredovanju dela. Ko je bila ukinjena posredovalnica kot državna ustanova, je zbornica od 1. junija 1926 do decembra 1927 opravljala njene naloge in z razpoložljivimi sredstvi podpirala nezaposlene.

Dne 3. septembra 1931 je bil v Delavski zbornici sestanek, ki so se ga udeležili predstav-

niki Borze dela, mestne občine in zbornice z namenom, da se dogovorijo o gradnji »delavskega azila« na vogalu Bleiweisove in Gosposvetske ceste. Dogovorili so se, da bo mestna občina, dala brezplačno zemljišče, da bo zgradba trinadstropna, da bo v njej prostora za prebivanje 180 oseb, imela pa bo tudi javno kuhinjo. Stroški so predvidoma znašali štiri milijone dinarjev.

Pozneje so dogradili še en trakt za »žensko zavetišče« in povečali zmogljivosti kuhinje od 300 na 800 obrokov na dan. Ker je bila javna kuhinja tudi v zgradbi zbornice, je mestni svet sklenil odpovedati pogodbo z zbornico, saj je že podpiral kuhinjo v Delavskem domu, kakor so imenovali novo zgradbo.

Centralno tajništvo delavskih zbornic je občasno sklicevalo konference zbornic. Decembra 1932 so v navzočnosti resornega ministra razpravljali o brezposelnosti, socialnem in zdravstvenem zavarovanju. Referat je imel dr. Živko Topalović, v razpravi pa so sodelovali tudi Filip Uratnik, Lovro Jakomin in Josip Petejan; slednji je bil skupaj z inž. Žumrom v predsedstvu konference.

Avgusta 1934 so v Zagrebu govorili o starostnem zavarovanju, ki ga zavarovanci pri OUZD niso bili deležni. Delodajalci so bili proti uvedbi 1,5 % prispevka za to zavarovanje in predstavniki iz Slovenije so se zavzeli vsaj za to, »da se mora izvesti zavarovanje za onemogle tuberkulozne s takojšnjim učinkom«. Izjavili so: »Naš okrožni urad odpušča iz svojega zdravljenja vsako leto približno sto neoz-

en štiriposteljni apartma, opremljena kuhinja, telefon – 290 din na dan
tri-, štiri- in petposteljne sobe z možnostjo uporabe kuhinje – štiri opremljene kuhinje
Cena: 180 do 270 din na dan
Možnost uporabe savne.

5. Penzion v Bohinju – Žito

Skupno 16 ležišč v dvo- in triposteljnih sobah
Polni penzion 290 din – polpenzion 240 din
Popusti za otroke: do dveh let brezplačno, od 2. do 7. leta brez svojega ležišča 40 % popust.
Skupine nad 10 oseb 5 % popust.

6. Počitniški hišici v Bohinju – Ukanc

Dve hišici s po 7 ležišči v treh sobah, Opremljena kuhinja z jedilnico, dnevna soba, TWC. Hišici sta v neposredni bližini jezera.
Cena 310 din na dan.

7. Počitniška hišica v Čatežu

Opremljena hišica za šest oseb. Cena 280 din na dan. Za člane Zveze svobodnih sindikatov Slovenije 5 % popust.

B. POČITNIŠKE ZMOGLJIVOSTI, KI JIH PRODAMO

1. Počitniška stanovanja v Istri

V Maredi – dvosobno stanovanje, 44 m², z opremo
V Barbarigi – dvosobno stanovanje, 38 m², z opremo

2. Počitniška hišica v Termah Čatež

Prodamo počitniško hišico v Termah Čatež. Informacije in ponudbe:
Atris – borza sindikalnega turizma

C. KUPIMO * KUPIMO * KUPIMO * KUPIMO * KUPIMO * KUPIMO

1. Starejšo garsonjero ali manjše stanovanje do 30 m² v Piranu ali Luciji pri Portorožu
Ponudbe pošljite na Atris – borza sindikalnega turizma.

Tudi v prihodnje bomo z vami sodelovali:

Doro Hvalica
Irena Prusnik
Metod Zalar

Ta palača je bila zgrajena v letih 1927 in 1928 iz sredstev Mestne občine Ljubljanske, Delavske zbornice za Slovenijo, Javne borze dela, po načrtih mestnega arhitekta inž. Vladimirja Šubica. To besedilo je zapisano na plošči ob vhodu v dvorano na Miklošičevi cesti 24 v Ljubljani. Sklep o gradnji Delavske zbornice je bil sprejet na plenarni seji Delavske zbornice 20. marca 1927.

Skulpture so delo kiparja Alojza Dolinarja.

Ob šestdesetletnici Delavske zbornice v Ljubljani (2)

dravljenih tuberkuloznih bolnikov, ker jim je pretekla članska doba prej, nego so ozdravljeni.« Dodali so, da je v Sloveniji okrog petsto takih bolnikov.

Delavski zbornici in strokovnim organizacijam je sprejetje uredbe o določanju minimalnih mezd in sklepanju kolektivnih pogodb, z dne 12. februarja 1937, prineslo nove težave. Minimalna urna mezda je seveda bila prenizka in predstavniki delavstva so stremeli za tem, da bi znašala vsaj tri dinarje na uro. To je bilo odvisno od bana in tajnika Uratnik je v ta namen poslal banu potrebno obrazložitev, že sklicana razprava pa je bila preložena na poznejši čas.

Navedimo še primer skrbi Delavske zbornice za vajece. Leta 1938 je Delavska zbornica izvedla anketo in na vprašanje je v Sloveniji odgovorilo 965 vajecev. Ugotovitve so bile objavljene v posebni publikaciji; tu navedimo le, da je od tega števila vajecev delalo po osem ur na dan le 122 vajecev.

Dragoceno gradivo o obsežnem delu Delavske zbornice v Ljubljani hrani arhiv Inštituta za novejšo zgodovino. Gre za 50 fasciklov in 25 knjig.

V delo zbornice niso bili vključeni le člani skupščine in njenega izvršnega odbora, temveč tudi vodilni odborniki strokovnih organizacij po vsej Sloveniji in referenti zbornice. Med njimi je bil pravnik Anton Marinček. Leta 1938 je z drugimi tovariši iz JSZ kandidiral na opozicijski listi proti JRZ. Zavzemal se je tudi za ustanovitev Društva prijateljev Sovjetske zveze in se že na začetku okupacije pridru-

žil Osvobodilni fronti. Bil je interniran na Rabu in tam je tudi umrl. Medvojna Delavska enotnost je zapisala, da je bil Anton Marinček »zvest borec za delavske pravice«.

Rudolf Golouh, dober poznavalec Dela Delavske zbornice, je v knjigi spominov, ki je izšla leta 1966, zapisal: »Danes je vse to že zgodovina. Lahko objektivno priznamo, da so bile socialne pridobitve v letih najhujše reakcije v nevarnosti. V mejah možnosti je storila Delavska zbornica marsikaj koristnega. Pod njenim vplivom in vplivom priključenih sindikatov, katerih izraz in zastopnik je pravzaprav bila, so se vsaj začeli in deloma izvajali že sprejeti socialnopolitični zakoni, ki bi sicer ostali na papirju. Po njenem posredovanju se je uspešno rešil marsikaj spor. Pomembna je bila v tej ustanovi vloga dolgoletnega tajnika Filipa Uratnika, temeljitega poznavalca socialnih razmer in gospodarskih vprašanj našega ljudstva, odličnega publicista in organizatorja.«

Nadalje tudi ugotavlja. »Okoli delavskih zbornic so se vse do druge vojne vodili hudi boji. Levičarsko delavstvo je videlo v »komarasih« (radniške komore) zavirane revolucije, uspačave upornih ljudskih sil.«

Posmehovali so se tudi nekemu članu zbornice, ki je, kakor je zapisal A. Kerštan (zlata veriga Sodobnost, 1937), na nekem zborovanju rekel: »Delavstvo je kakor veletoč. Če damo reki svobodno pot, prestopi bregove in postane uničujoča sila. Ako jo pa spravimo v strugo in pravilno zreguliramo, nam žene žage, mline, tovarne. Za delavstvo je taka struga Delavska zbornica.«

France Klopčič omenja v knjigi Desetletja preizkušenj, da je Dragotin Gustinčič o božiču prevzel uredništvo Enotnosti, in ugotavlja, da je »udarno kritiko osredotočil na Delavsko zbornico, to je izrazito birokratsko ustanovo, ker so si vpliv in dobro plačana službena mesta delili socialisti, krščanski socialisti in narodni socialisti po ključu, ki so si ga sporazumno določili glede na številčnost članstva in v njihovih posebnih sindikatih.«

(Nadaljevanje prihodnjič)

Humoreska

Po diplomatski poti, gospod direktor!

– V kolektivu spet vre, gospod direktor. Štrajk bo!

– Za božjo voljo, že spet?! In kdo je tokrat zadaj?

– Jaka in Stefan kot člana izvršnega odbora. Kravcar kot predsednik pa ni na Stefanovi strani; je samo napol zraven. Saj ga poznate, gospod direktor: počakal bo, da bo videl, kam bo veter zapihal. Njegovo stališče pa je v sedanji situaciji zelo dvorezen meč: k nam je povabil nekaj zunanjih faktorjev...

– Katere pa? Po liniji Tomšičevih?

– To ne, saj je nekje izvrtal, da mislite tudi vi postati član novih, tako kot jaz! Povabil je strokovni sindikat.

– Misliš, da nam kaj morejo?

– Kaj posebnega ne, ampak nikoli se ne ve. Če bi ostalo vse, kar bomo govorili, v okviru podjetja, bi ne bilo sile. Lahko pa obesijo vso stvar na veliki zvon... V tem primeru se bo stvar nujno zakomplicirala.

– Kaj predlagaš?

– Da se jih nekako otresemo!

– Kako? Naj jih vržem skozi vrata?

– Bognedaj! Da si še novinarje nakopljemo na vrat?! Ne s silo, ampak diplomatsko, gospod direktor. Kaj ko bi naš predsednik sindikata Kravcar uradno rekel onim iz strokovnega, da intervencija ni potrebna, da je v kolektivu dovolj zdravih, progresivnih sil ali druge takšne stvari, ki so jih vajeni poslušati. Potem ne bi bilo razloga...

– Pa bi jim rekel?

– Kolikor ga poznam, bi! Sicer pa sem, gospod direktor, v tem smislu – upam, da nisem ravnal napak – že imel kontakte z gospodom Kravcarjem. »Rad, rad«, je rekel. Ampak v tej zvezi je omenil tudi svoj položaj in nizko plačo.

– Kaj ni prav? Kaj spet hoče?

– Rad bi se iz obrata preselil v skladišče.

– Si mu kaj obljubil?

– Nič določnega. Rekel sem le, da bom pogledal, če bi se to stvar dalo urediti z vami. Kaj bi se dalo, gospod direktor?

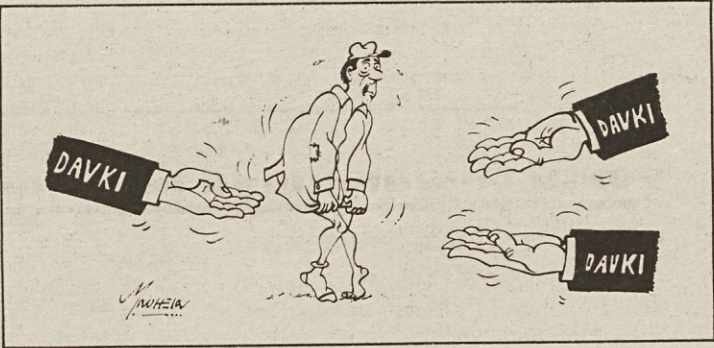
– Hm, mislim, da bi se dalo, ker gre res za kočljivo zadevo. Teh naših štrajkov imam že čez glavo, tako kot minister Rejc naših prošelj za kredite. Oni iz strokovnega ne smejo priti sem, pa naj stane, kolikor hoče...

– Ali torej lahko pokličem gospoda Kravcarja, gospod direktor?

– No, pa ga pokliči? Lahko mu tudi zelo jasno namigneš, da se bo tudi zanj ugodno uredilo, če bo on z onimi pametno uredil vso stvar.

Tone Pakar

Humoreska

Nemogoče je mogoče

Tokrat me je znanec ob šanku v bližnjem bifeju prvi nagovoril. Ravno sem nesel k ustom prvo dopoldansko malo pivo, ko me je vprašal:

»Ste slišali tisto Kučanovo izjavo, ko je Miloševiću v Beogradu dejal, da imajo Srbi pravico živeti v eni državi?«

– Seveda, – sem odgovoril – ampak izjava ni popolna, saj manjka drugi del, ko je Kučan dejal, da ima takšno pravico tudi vsak drug narod...

»Ja, ja, tudi to sem slišal, ampak ko sem o tej Kučanovi izjavi malce bolj natančno razmišljal, sem prišel do sklepa, da je naš Milan nemara našel rešitev za Jugoslavijo. Samo mene bi moral imenovati za svetovalca, recimo tako kot je Tuđman za svojega imenoval tistega plešastega Letico.«

– Pa vi mislite, da si Kučan želi ohraniti Jugoslavijo?

– Takšno, kot jo imam v mislih, bi zagotovo hotel ohraniti.«

– Ja, ampak Slovenci niso za Jugoslavijo. Za Jugoslavijo so le Srbi.

– »Za mojo Jugoslavijo bi bili vsi Slovenci, Srbi pa ne.«

– Dajte no. Saj to je nemogoče!

»Nemogoče je mogoče!«

»Pa mi opišite to vašo Jugoslavijo...«

»Kučan bi postal predsednik, dosmrtni...«

– To pomeni, da bi se preselil v Beograd.

»Kje pa. Nasprotno, Beograd bi se preselil v Ljubljano.«

– Pa vsi Beograščani z njim? Figo!!!

»Kje pa. Samo vlada in vladne ustanove.«

– Ja, a mislite, da bi se potem morali vsi učiti srbsko?

»Dajte no. Nasprotno, kdor bi hotel delati v državni službi, bi moral govoriti slovensko, kajti slovenščina bi postala uradni jezik po vsej Jugoslaviji.«

– Ja in kaj bi na to rekla vojska?

»Nič, če se ne bi naučila slovensko, kajti tudi v vojski bi bila slovenščina edini uradni in poveljevalni jezik.«

– A kaj, če Srbi in drugi, celo Hrvati ne bi hoteli živeti v takšni Jugoslaviji?

»Potem pa naj gredo ven.«

– A kar tako meni nič tebi nič?

»A, to pa ne. Bi jim vse zaračunali, ali pa naj zapustijo državo po srbsko...«

– Kako pa je to po srbsko?

»Brez zemlje. Tako bi tudi Srbi druge narode pustili oditi iz sedanje Jugoslavije.«

Bogo Sajovic

Humoreska

V krempljih davkarije

»Država Slovenija si bo sedaj opomogla,« je ugotovil Cene Čebula, ko mu je Mimica dolila kavo. Tega dne sta manjkala dva stalna člana, zato je bilo kave več kot ponavadi.

»Kako si bo opomogla?« sem vprašal.

»Z novo davčno politiko, davek bomo plačevali vsi, od socialnih podpirancev, revežev, tehnoloških presežkov pa vse tam do milijarderjev.«

»To je dobro,« je rekel Francišek, »država je kot vedno lačen organizem, tu ni milosti, dinar tehnološkega presežka bo enako dobrodošel kot bogatinov milijon.«

»Pomislite samo, kako bo zrasel ponos delavcev z minimalno plačo 2.800 dinarjev. Naenkrat bodo izenačeni z uglednimi prekupčevalci, cenjenimi malverzanti in spoštovanimi tihotapci ter drugo elito,« je razmišljal Cene.

»Misli si samo,« je nadaljeval Francišek, »kako se bo Janko čutil ponosnega, ko bo pred stavbo davkarije parkiral 12-letno stoenko, vso poklumpano in zarjavelo, med bemvejcem in mercedesom, vrednima najmanj sto tisoč mark.«

»Ne glede na to, da je njegova stoenka vredna manj kot brisalci obeh sosedov.«

Janko je precej glasno spustil svojo skodelico na mizo in rekel: »Ne vem, zakaj sem prav jaz vedno tarča neumnih šal?«

»Tega pa res nihče ne ve,« je menila Mimica, »mogoče zato, ker edini nisi izkoristil Markovičevega indijskokoromandijskega leta 1990, da bi prišel do boljšega avtomobila.«

»Zato sem pa tudi bil edini, ki ni ne šušmaril ne tihotapil niti se ukvarjal s prekupčevanjem deviz in podobnimi posli,« je ponosno pojasnil Janko.

Mica je medtem nekam telefonirala, ko je spustila slušalko, je s tragičnim glasom objavila: »Da ne bi kdo mislil, da bo jutri plača.«

»Kaj si izvedela?« je vprašala Mimica.

»Prihodnji teden bomo mogoče dobili drugi del plače za prejšnji mesec!«

»No, pa si bo res država Slovenija opomogla z davki, ki jih bomo mi plačali,« je meditiral Cene.

V tem trenutku ga ni nihče več poslušal, celo za kavo se ni nihče več menil.

Borivoj Repe

NAGRADNA KRIŽANKA

ŠT. 6

Rešitev nagradne križanke pošljite do 19. februarja 1991 na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, Dalmatinova 4, 61000 Ljubljana, s pripisom na ovojnici: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 6

Nagrade so: 500, 300 in 100 dinarjev.

Rešitev nagradne križanke št. 4

PAJEK, ANKA, SAK, SVETOVLJANSTVO, IGRA, EKONOM, AK, HUE, NART, ERNA, ISKALO, KOLHOZI, ATALA, PARA, GIN, TŠ, ETER, SPOR, REOMETER, TIVAT, INKA, TLA, ERINA, JOAN BAEZ, KOLJA, AAR, ALTA, STAEL

Izžrebani reševalci nagradne križanke št. 4

1. Franc Kalan, Cesta talcev 8, 64220 Škofja Loka,
 2. Danijela Lipovšek, Gorenjska c. 12, 63320 Velenje,
 3. Franc Breznik, Luče 31, 63340 Luče
- Nagrade bomo poslali po pošti.

Delavska enotnost

- List je bil ustanovljen 20. novembra 1942.
- Izdaja ČZP Enotnost – delovna organizacija v ustanavljanju, 61000 Ljubljana, Dalmatinova 4, poštni predal 479
 - Glavni urednik: Franček Kavčič, telefon 313-942, 311-956
 - Direktor in odgovorni urednik: Marjan Horvat, telefon 313-942, 311-956
 - Člani uredništva: Andrej Agnič (posebne naloge, fotografija), Sašo Bernardi (fotografija), Brane Bombač (oblikovalec), Ciril Brajer (reportaže in samoupravni odnosi), Marija Frančeskin (socialna politika in varstvo okolja), Ivo Kuljaj (ekonomska ureditev), Damjan Križnik (urednik – reportaže), Remigij Noč (urednik – drobno gospodarstvo, delavci v samostojnem osebnem delu), Robert Peklaj (novinar), Boris Rugelj (komentator urednik – družbenoekonomski odnosi, delitev) Sonja Seljak (redaktorica – lektorica), Janez Sever (posebne naloge), Andrej Ulaga (turizem, rekreacija, šport in oddih), Igor Žitnik (znanost, kultura in izobraževanje), Jožica Anžel (tajnica) telefon 311-956, H.c. 310-033
 - Naročnina: 321-255
 - Posamezna številka Delavske enotnosti stane 15 dinarjev
 - Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo
 - Poština plačana v gotovini
 - Tisk Tiskarna Ljudske pravice, Kopitarjeva 2
 - Žiro račun: 50101-603-46834
 - Časopisni svet: Albert Vodovnik (predsednik), Meta Benčič, Franc Berginc, Andrej Coklin, Ivo Grlic, Vlado Haas, Niko Klavžar, Rajko Lesjak, Mira Maljuna, Slavko Pektar in Nada Serajnik

Pripravil: Damjan Križnik

med nami

Pozor, vrača se bumerang!

Če prav razumemo poanto prejšnji teden sprejete nove delavske zakonodaje – zakon o zaposlovanju in zavarovanju v primeru brezposelnosti ter spremembe zakona o delovnih razmerjih –, potem smejo delavci po novem samo delati, ne pa si več domišljati, da so kakršna koli oblast.

»A tako torej!« so po tem dokončno vzrojili pravi borci za sindikalne pravice in se zakleli, da bo vrženi bumerang priletel nazaj med pogospodene poslance republiškega parlamenta v obliki – **Delavske stranke Slovenije**. Kot smo izvedeli iz dobro obveščenih sindikalnih krogov, ki so blizu iniciativnemu odboru, naj bi Delavsko stranko ustanovili v kratkem (menda že kar prihodnji teden), pri čemer naj bi jih podprli tudi Socialistična stranka Slovenije in Socialdemokratska unija. Po programu sodeč bodo zah-

tevali takojšnje sprejetje nove ustave, za tem pa razpis volitev, na katere se bodo – o tem ni dvoma – seveda dobro pripravili...

Pogospodeni poslanci so v svojem snobizmu očitno pozabili na nauk svojih pradedov: »Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade...«

Ni več niti za sendviče?

Približno tak bumerang je ta teden že udaril po **vojvodinskih poslancih**. Kot je v sredo sporočil Tanjug, je skupina okoli 200 delavcev iz okoli 20 kikindskih delovnih organizacij že tretji dan v prostorih pokrajinske skupščine. Tako protestirajo, ker njihova zahteva po razbremenitvi gospodarstva v razmerju 65:35 v korist gospodarstva ni bila sprejeta. Odkar so se »vselili«, so se že večkrat pogovarjali s predstavniki vojvodinskih oblasti in sindikatov; ker niso naleteli na razumevanje,

vztrajajo, naj jim kdo iz republiškega vrha pojasni, kako jim namerava pomagati pri lajšanju njihovih težav. Ker doslej ni bilo še nobenega takega, je vzrojilo še več delavcev. Kot smo izvedeli, so v sredo zjutraj iz Kikinde odpeljali proti Novemu Sadu še štirje avtobusi, polni delavcev, ki se bodo pridružili tovarišem v vojvodinski skupščini.

Kot kaže, pa so protestniki še bolj kot nad tem ogorčeni nad delavsko solidarnostjo, saj tožijo, da jih niso obiskali njihovi tukajšnji kolegi niti novosadski panožni sindikati, da bi jim ponudili vsaj prigrizek in brezalkoholne pijače. »Kulinarika«, značilna za »antibirokratno revolucijo«, gre očitno iz mode; trend je zdaj drugačen, čeprav po mitingaštvu še diši...

Dramatična prošnja

Ali gre iz mode tudi tako močna delavska solidarnost, kakršna je bila značilna med knapovskimi »kameradi«?

Rudarji starotrskega rudnika so namreč v sredo pozvali tuzlanske rudarje, naj razumejo težak položaj, v katerem so se znašli zaradi represivnih ukrepov, ki jih je v tem rudniku uvedla srbska policijska država. Tuzlance prosijo, naj ne zasedajo njihovih delovnih mest, ki so si jih zagotovili s krvjo in znojem, saj je

v tem rudniku vsakemu drugemu rudarju umrl kakšen sorodnik. Kot poudarjajo starotrški rudarji, je 8. julija lani, ko so srbske oblasti izgnale 2.715 delavcev tega kolektiva, skoraj 5.000 članov njihovih družin ostalo brez sredstev za preživljanje. Znano je, da je večina teh rudarjev albanske narodnosti. Rudarji iz Starega trga poudarjajo, da računajo na rudarsko solidarnost, ki so jo njihovi kolegi pokazali ob vsaki priložnosti. Tuzlanske rudarje so pozvali, naj pokažejo čut za človečnost in ne zasedajo njihovih delovnih mest, ki zagotavljajo kruh za njihove otroke, a jim ga je srbska policija s silo odvzela. »Vedite, da enaka usoda lahko jutri doleti tudi vas in vaše otroke,« piše v pozivu, ki so ga neodvisni sindikati rudnika Stari trg uradno izročili skupini rudarjev iz Tuzle, ki so te dni prišli delat v njihov rudnik.

Da obojim kruli v želodcih, ni dvoma. Toda na potezi so Tuzlanci...

Kdo se meni za odpuščene?

Minulo sredo so še zadnji izmed 300 delavcev Tovarne organskih kislin **TOK v Ilirski Bistrici** dobili odpoved – delavske knjižice v roke. Delavci so zmedeni, nihče ne ve, kakšne pravice imajo kot brezposelni, ali imajo še kakšne pravice do podjetja v stečaju, niti tega, ali se je kdo pripravljen potegniti zanje.

Približno 50 članom sindikata delavcev kemije, ki je v sestavi Svobodnih sindikatov Slovenije, je kljub vsemu po omenjeni sredi lažje pri srcu. Tega dne so namreč že imeli sešatek s predstavnikom republiškega sveta zveze Svobodnih sindikatov Jožtom Stegnetom, ki jim je pojasnil, kaj lahko pričakujejo od veljavne zakonodaje, ki ureja njihov status nezaposlenega delavca in kaj lahko še terjajo od nekdanjega podjetja. Na primer: zaostale plače, jubilejne nagrade, dopuste, delež pri vložkih v poslovne prostore in počitniške domove (saj so si za postavitev le-teh odtrgovali od plač) in še in še. Dogovorili so se tudi, koga naj delavci pooblastijo, da jih bo v njihovih terjtevah kolektivno zastopal.

Na sestanku so bili tudi nekateri delavci, ki so v minulih mesecih izstopili iz »Ravnikovega« sindikata. Zdaj jih je namreč začelo zanimati, kako bi bilo, če bi ponovno prestopili. Gospod Stegne jim je razložil tudi ta postopek.

Pust bo, a ne tak, kot je bil

Kaj naj rečemo za konec? Nekaj mask smo sneli, vemo pa, da maskarade še ni konec. Lahko le zapojemo:

»Jejhata, jejhata pustna nedelja, lan' sem bil špeha sit, letos pa zelja...«

fotokronika

Jože Pučnik Branku Maksimoviću: »Še vedno mislim, da je Jugoslavija mrtva in da se je bomo najkasneje v treh mesecih dokončno znebili.«

Kiro Gligorov je najbrž uganil, da se Milan Prešnji teden ni sporazumel z Momirjem Bulatovićem.

»Janez, tebi pa se res ne bo treba skrivati pred javnostjo.« (Alojzij Šuštar, maja 1990)

Ker smo Slovenci samostojni in neodvisni, bomo danes dali iz kože našega prašička, oblast pa bo z davki...

Priročnik za sindikalne zaupnike in strokovne službe podjetij

Kako uveljaviti splošno kolektivno pogodbo v praksi

Vsebina:

- Gregor Miklič:** Uveljavljanje normativnega dela splošne kolektivne pogodbe – delovnopravni del
- Brane Mišič:** Delitveni del normativnega dela splošne kolektivne pogodbe
- Mag. Janez Zeni:** Podjetniško zasnovan sistem delitve osebnih dohodkov (na osnovi splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo)
- Dr. Stane Uhan:** Uveljavljanje tarifnega dela kolektivnih pogodb
- Priloga:** Splošna kolektivna pogodba za gospodarstvo

Cena 170 din

Naročila pošljite na naslov ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, telefon: 321-255, 310-033

NAROČILNICA

Pri ČZP Enotnosti, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročamo

_____ izvodov priročnika KAKO UVELJAVITI SPLOŠNO KOLEKTIVNO POGODBO

V PRAKSI po ceni 170 din. Naročeno pošljite na naslov: _____

Ulica, poštna št., kraj: _____

Naročeno dne: _____

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

Priimek in ime podpisnika: _____

Žig _____

Podpis naročnika _____

● LIPE SVEDER: KVADRATURA KROGA

